

Наша Ніва

П Е Р Ш А Я Б Е Л А Р У С К А Я Г А З Е Т А

Заснаваная ў лістападзе 1906. Адноўленая ў траўні 1991. Выдавец: Фонд выдання газеты «Наша Ніва». Выходзіць штотыднёва, у пятніцы

Вёска Малое Сітна ляжыць у глухім кутку Полаччыны між лясоў і азёраў, на самай расейскай мяжы. За Полацкам сканчаюцца абробленыя палеткі. На возеры Скобрае — мабільная сувязь. За станцыяй Дрэтунь — асфальт. Пыльная гравійка коціцца між лясоў побач з чыгункай. Хутчэй убачыш зьмяю на дарозе, чым сустрэчы легкавік. Тут, на крайняй поўначы Беларусі, адбывае палітычную высылку **Павал Севярынец**. Рэпартаж **Андрэя Скурка**. Старонка 12.

На Крайняй Поўначы

АНДРЭЙ ЛЯНКЕВІЧ

ПАЛІТЫКА

Безнадзейная садружнасьць

Адлюстраваньнем мёртвага стану СНД на саміце ў Казані могуць стаць ня толькі абяцаныя ўкраінскія ініцыятывы, але і тлеючы канфлікт унутры апарату выканкаму Садружнасьці. Артыкул Рамана Якаўлеўскага. **Старонка 3.**

СПОРТ

Сэрца Чэмпіёна

Калі каманда не дэманструе прыгожай

гульні, не атрымлівае цягам дзесяцігодзьдзя прыметных перамог і не глядзіць у бок заўзятараў, навошта і для каго нацыянальная зборная наагул выходзіць на поле? У Вільні на літбелфутбол хадзіў Анранік Антанян. **Старонка 21.**

ЛІТАРАТУРА

Грэшніца

Гэтае самакусаньне, драпаньне чорнай мэблі... Выдавочна: яна ненавідзела чорны колер. Апавяданьне Яўгена Бурага. **Старонка 20.**

НАВІНА Ў НУМАР

Гангадзэ — Герой Украіны

24 жніўня, на Дзень незалежнасьці Украіны, прэзыдэнт Віктар Юшчанка прысвоіў званьне Героя Украіны (пасьмяротна) журналісту Георгію Гангадзэ. Ордэн Дзяржавы, які ўручаецца са званьнем, удава забітага Міраслава Гангадзэ атрымае пазьней. Рэдактар Інтэрнэт-газеты «Українская праўда» Г. Гангадзэ зьнік 16 верасьня 2000 г. У забойстве падазраюцца чыноўнікі з адміністрацыі Кучмы. Справу Гангадзэ параўноўваюць з справамі Захаранкі й Завадзкага.

Дык падпісайся!

На любой пошце можна аформіць падпіску на кастрычнік—сьнежань. Падпісны індэкс газеты «Наша Ніва» 63125. Падпіска на шапікі «Белсаюздруку» таньнейшая: 3340 рублёў на месяц.

Вось!

Беларуская літаратура павінна быць удзячная Ўладзімеру Замяталіну. Дзякуючы яму яна набыла, здавалася б, ужо страчанага паэта. Піша **Аляксандар Фядута**.

Паэт можа быць самым таленавітым. Але найлепшыя яго вершы нараджаюцца тады, калі жыцьцё здаецца скончаным: кар’ера не ўдалася, палобоўніца абазвала імпатэнтам, «чарніла» вышліта, а на новае няма грошай. Тады, у стане вымушанага адзіноцтва і безграшоўя, паэт пачынае пісаць тое, што і складае запас высокай

— непасовай — паэзіі.

Новая кніга Ўладзімера Някляева «Так» была напісана ў Варшаве, Хэльсынкі і недзе ў паветры паміж Варшавай і Хэльсынкі. Была напісана ў сьмешным і недарэчным выгнаньні, на якое Някляеў асудзіў сам сябе канфліктам з тагачасным вярхоўным ідэолягам Замяталіным. І пацьвердзілася заканамернасьць: «Так» — несумненна, найлепшае з напісанага Някляевым. Менавіта таму, што там, у Варшаве і Хэльсынкі, ён нарэшце адчуў сябе адзінокім, нікому не патрэбным. Ён пазбавіўся прывычных суразмоўніц і прывычных сабутьльнікаў.

Працяг на старонцы 8.

50 РАДКОЎ РЕДАКТАРА

У Лукашэнкі можна і трэба выйграваць

Нацыянальны кангрэс дэмакратычных сілаў прызначаны на 1 кастрычніка. За месяц апазыцыі прыйдзеца зрабіць выбар, з наступствамі якога — пазытыўнымі ці негатыўнымі — краіне прыйдзеца жыць пяць гадоў. Паводле апытання ІРІ, найменшы негатыўны рэйтынг сярод прэтэндэнтаў маюць Уладзімер Колас і Аляксандар Вайтовіч. Але два гэтыя палітыкі не далучыліся да кангрэсавай працэдур. З «далучаных» найменшы негатыўны рэйтынг у Алеся Мілінкевіча. Самым пазнавальным апазыцыйным палітыкам застаецца Анатоль Лябедзька. У сытуацыі роўнасці рэйтынгаў многія дэлегаты будучы, бадай, галасавалі сэрцам, пад уплывам апошніх эмоцый. Напрыклад, узбурэння праз рашэнне «Нямецкай хвалі» рабіць беларускую праграму ў выключна расейскамоўным фармаце. Алег Трусаў увогуле паставіў пад сумнеў мэтазгоднасць удзелу ў Кангрэсе ў сытуацыі, калі асобныя прэтэндэнты ў прэзідэнты такое рашэнне віталі. Маўляў, калі няма павягі да нашага галоўнага прыярытэту, пра якую аднасьць гаворка. Да тэмы «Хвалі» вяртаецца Віталь Тарас на **старонцы 4**.

Зь іншых матэрыялаў нумару звярну ўвагу на допіс А.Бузіннага зь Пінску на **старонцы 17**. Ці мусіць беларусы выяўляць салідарнасць з народамі, якія змагаюцца за незалежнасць ад Расеі? Гэты ліст, думаю, выкліча рэакцыі. Адпачнеце ж за чытаннем цудоўных перакладаў з габрэйскае, з Этгара Керэта, на **старонцы 18**.

Новыя назвы газэтаў

Выконваючы ўказ пра забарону словаў «беларускі» і «нацыянальны» ў назвах, газэты падалі ў Міншфармацыі заяўкі на перайменаваньне. «Белорусская деловая газета» мае называцца «БДГ — деловая газета», «Нацыянальная эканамічная газэта» — «Эканамічная газета», «Белорусская газета» — «Белгазета», «Белорусский рынок» — «Белорусы и рынок». У верасні выданні маюць перайсці на новыя назвы.

Гавал, Сорас, фон Вайцзэкер: Пачуйце беларусаў!

Шэраг вядомых у свеце дзеячаў выступілі з адкрытым лістом у заходняй прэсе, у якім гукаюць SOS з прычыны «незацікаўленасці дэмакратычных краінаў лёсам Беларусі». Зварот мае красамоўны заглавак «Апошняя таталітарная дзяржава ў Эўропе».

Аўтары звароту пішуць: «Часам здаецца, што мы ведаем пра свет усё, але насамрэч цэлы шэраг сур'ёзных фактаў застаецца невядомым ці вядомым толькі вельмі абмежаванаму колу людзей.

Зварот нагадвае пра летапіс рэфэрэндум па канстытуцыі й сыстэматычнае знішчэнне няўрадавых арганізацый і палітычных партый,

пагрозу закрыцця апошняй штодзённай апазыцыйнай газэты «Народная воля», знікненне і зняволенне апанэнтаў А.Лукашэнкі. «Лукашэнка ўсё гэта можа сабе дазволіць ня толькі праз злашчасную постсавецкую спадчыну разбураных грамадзкіх структур, але таксама праз неінфармаванасць ды незацікаўленасць дэмакратычных краін лёсам Беларусі».

Вядомыя палітыкі і грамадзкія дзеячы пішуць пра няздольнасць сусветнае супольнасці даць адпор постсавецкаму аўтэрату. «Эўразвяз, які дасюль быў няздольны падтрымаць сілы, што змагаліся за пабудову Беларусі і дэмакратычных

кашгоўнасцяў, мусіў бы апэратыўна знайсці такія інструменты, якія б гэта дазволілі». Аўтары звароту згадваюць, у прыватнасці, праграмы адукацыі для моладзі і радыёдытэлевашчаны на Беларусь.

Зварот падпісалі **Вацлаў Гавал**, экс-прэзідэнт Чэхіі; **Рыхард фон Вайцзэкер**, экс-прэзідэнт Нямеччыны; **Джордж Сорас**, фінансіст і філантроп; **Андрэ Глюксман**, філэзаф; **Фрэдэрык дэ Клерк**, экс-прэзідэнт ПАР, які адмовіўся ад сыстэмы апартэіду, ляўрэат Нобэлеўскай прэміі міру; **Дэсманд Туту**, біскуп, ляўрэат Нобэля міру; **Мэры Робінсан**, былая камісарка ААН у справах упекачоў ды інш.

Сьв.Язэпа перадаюць каталікам

Менгарвыканкам зрабіў шэраг распараджэнняў, што тычаць касцельнага будаўніцтва ў сталіцы. Так, выдаткаваны зямельны ўчастак для будаўніцтва культуры будынку ў Лошыцы, якім апякуецца парафія Маці Божае Ружанцовае. Таксама выдаткаваны пляцы пад пабудову новых святаўнаў парафіям Сьв.Духу й Сьв.Антонія Падуанскага, паведамляе сайт «Minsk.gov.by».

Паводле інфармацыі таго ж сайту, беларускім грэка-каталікам (парафіі Сьв.Язэпа) перадаецца будынак касцёлу Сьв.Язэпа, што ў Верхнім горадзе. Нагадаем, што там цяпер месціцца Архіў-музей літаратуры й мастацтва ды архіў навукова-тэхнічнае дакументацыі.

Сяргей Харэўскі

Гарадзенскага праграміста Алега Мініча КДБ падазрае ў стварэнні дасціпных мультфільмаў пра Лукашэнку, якія можна паглядзець на сайце www.3dway.org. 22 жніўня ў Алега і ягонай жонкі Галіны падчас допыту ў гарадзенскім КДБ забралі пашпарты. Супраць Алега ўзбуджаная крымінальная справа за «зьянавагу прэзідэнта». Фэльетон Лёліка Ушкіна з нагоды — на **старонцы 24**.

Вайтовіч пра Лукашэнку і канвэрты з валютай

Акадэмік Аляксандар Вайтовіч у інтэрвію «Народнай волі» раскрыў цікавыя падрабязнасці функцыянавання дзяржаўнай улады.

«Я стаў перад выбарам: згубіць павагу да самога сябе альбо застацца ў згодзе са сваім сумленнем. Бо ўсяго, чаго я дасягнуў у жыцці да гэтага моманту, я дасягнуў самстойна. І прывык сябе павяжаць. А тут — як у кіно пра крымінальных аўтарытэтаў.

У той дзень я вярнуўся ад Латышава і пачаў тэлефанаваць прэзідэнту. Быў пачатак трэцяе гадзіны, але спадара Лукашэнкі на месцы не было. Зрэшты, гэта звычайная практыка. Калі няма буйных мерапрыемстваў, ён ня надта бавіцца на працы: прыяжджае каля 10-й і пасля другой яго ўжо няма. Магу ўпэўнена сказаць пра гэта, бо вокны майго кабінэту выходзяць на ўезд у будынак Адміністрацыі прэзідэнта, і карціна перад маімі вачыма амаль штодня была адна і тая ж.

Так вось, у прыёмнай кажуць: ён у рэзідэнцыі. Тэлефаную туды: дзясурны афіцэр адказвае, што прэзідэнт гуляе ў хакей (і гэта ў працоўны час, а як жа з дысцыплінай працы, пра якую так любяць казаць?).»

А.Вайтовіч таксама ўгадаў, што на пасадзе старшыні Савета Рэспублікі ён раз у тры месяцы атрымліваў прэміяльнае ў валюце, што, як вядома, забаронена законам. Карэспандэнт радыё «Свабода» адмыслова перапытаў акадэміка Вайтовіча наконт заробкаў у валюце. «Ня толькі вышэйшаму кіраўніцтву плацяць у валюце, але і многім людзям», — адказаў сп.Вайтовіч.

Нагадаем, што пра атрыманне валюты для заахвочвання супрацоўнікаў БТ сьведчыў у сваіх паказаннях і Ягор Рыбакоў.

АНДРУСЬ ХРАПАВІЦКІ

Выбар

Глябалізацыя, глякалізацыя — нарэшце MTV заразмаўляе па-наску! Больш не кажы «прывет» альбо «чэсьць» мне — кажы «вітаю» мне, калі ласка! Хоць я ў Амэрыцы зараз, а ты — на Радзіме, я выпаў з кантэксту ў іншы кантэкст, і ў маёй кватэры MTV не на мове Скарыны, па-беларуску я буду пісаць свае тэксты. «Нямецкая хвалі» будзе заўсёды «вольною» — я не люблю паводкі і «русскую водку». Хто абірае мову, тыя зусім не героі — проста хочацца жыць у сваёй дзяржаве, і кропка. Адылі ты там, а я тут амаль што ў роўным стане. Ізраіль наш не адбыўся. Беларусь — беларуская, кажаш? Ня трэба фальшы. Патрыятызм у Беларусі яшчэ не прыжыўся. Загляне сонца ў наша... калі жалюзі расунуць і зразумець — «паўрускімі» быць ня модна альбо «паўпалакмі». А так і праўда можна падумаць — Пуцін рацыю мае, пьтаючыся, ці народ мы. «Славянскі базар», «Крыніца», прамовы часоў застою — чырвона-зялёны патрыятызм — гэта падробка. Выбраўшы мову, не, ты ня станеш героем — на безаблічнасці проста паставіш тлустую кропку.

Вашынгтон—Чэйпэл—Гіл, ЗША

Новая «Спадчына»

Спадчына. №153 (№4—5), 2003 — 124 с. Наклад 650 ас.

Даволі нетрадыцыйная для Беларусі нумарацыя часопісу, чарговы нумар якога атрыманы пасля амаль гадовага перапынку.

Сярод іншага артыкулы Зьмітра Мацьвейчыка пра ўдзельніка паўстання 1831 г. Уладзіслава Плятара, які заснаваў у швайцарскім Рапэсвілі музей, ды Ігара Грабенчука «Музейныя праекты ў Беларусі другой паловы XIX — пач. XX ст.». Варта звярнуць увагу на нататку Ганны Запартыкі пра перспектывы навуковай рэканструкцыі музея Івана Луцкевіча ў Вільні.

Надзея Старавойтава друкуе ўрывак зь беларускага рыцарскага рамана XVI ст. «Чорны востраў Сяміжовы», а Святлана Немагай — рукапіс Міхаіла Агінскага «Нататкі пры музыку».

Безнадзейная садружнасьць

Працяг з старонкі I.

Першыя гады створанай на абломках СССР Садружнасці Незалежных Дзяржаў кожны саміт суправаджаўся прыгожымі абяцаннямі лепшага жыцця, што аказвалася чарговымі ілюзіямі. А ў менскай штаб-кватэры апарат СНД працягвае сам па сабе валтузіцца, плодзячы праекты дакументаў, якіх ніхто не выконвае. Варта нагадаць, што кіраўнік выканкаму СНД Уладзімер Рушайла ўвесь час сядзіць у Маскве, а функцыянаваньне менскага офісу забяспечвае яго першы намеснік Дзьмітры Булахаў. Той, што працаваў у 1994-м у перадвыбарным штабе кандыдата ў прэзідэнты Лукашэнка.

Прышоўшы да ўлады, Лукашэнка забыў шмат каго са сваіх памочнікаў, сярод якіх апынуўся і амбіцыйны экс-дэпутат Булахаў. Але ў адрозьненне ад іншых, адхіленых ад «кар’ягі», празь некалькі год дасведчаны юрыст і былы сьледчы зноў спатрэбіўся правеццелю і быў пасаджаны ў фатэль першага намесніка старшын выканкаму СНД.

Праца ў садружнасці з мацёрым апаратчыкам Юр’ем Яравым, які тады ўзначальваў выканкам СНД, у адносна маладога яго першага намесніка ладзілася. Няма падстаў сьцьвярджаць, што з прыходам на месца Ярава іншага мянта, Рушайлы, камфотны стан у Булахава захаваўся. Дагэтуль ён забяспечваў надзейны кантроль Лукашэнка над усёй работай менскай штаб-кватэры СНД. Чаго пакуль няк не ўдаецца зрабіць зь іншым інтэграцыйным органам — Пастаянным камітэтам Саюзнай дзяржавы. Гаварлівага П. Барадзіна падазраюць у неабгрунтаваных растратах сыцілага бюджэту віртуальнай дзяржавы.

Як вядома, праект новай супольнасьці, што памяняла пыльду на Саюз Беларусі і Расеі (СБіР), закліканы быў надаць новы імпульс інтэграцыі на постсавецкай прасторы. Яго ўдзельнікі называюць СБіР самым прасунутым інтэграцыйным праектам. Праўда, падставовыя пункты дагэтуль нябачанай у сьвечце саюзнай дзяржавы, якімі зьяўляюцца адзіная валюта і Канстытуцыйны акт, працягваюць заставацца ў тумане

мрой. І ўтварэньне гэтае ўсё часцей сталі называць па аналёгіі з адной з разрэкламаваных сумесных праграм — «Саюзы тэлевізар». А наконт, паводле значэньня Пуціна, «клубу для разводу», якім была названая СНД, і наагул адсутнічаюць прыметы жыцця. Засталося толькі афіцыйна канстатаваць сьмерць Садружнасці.

Дзеля новага жыцця на развалінах савецкай імперыі былыя браты і сёстры пачалі ствараць розныя структуры па гарызанталі: ГУАМ, ЭўрАзЭС, АДКБ, АЭП. А зусім нядаўна ў Баржомі прэзідэнты Украіны і Грузіі паведамлілі аб тым, што зьбіраюцца стварыць новую міжнародную структуру — Супольнасьць дэмакратычнага выбару, якая мусіць аб’яднаць дэмакратыі балта-чарнаморска-каспійскага рэгіёну. Пасля сустрэчы ў «Артэку» ўжо чатырох прэзідэнтаў стала відавочна, што Украіна, Грузія, Польшча і Літва павінны скласці касьцяк будучай структуры.

Украінскае МЗС, камэнтуючы ідэю прэзідэнтаў, запэўнівае: новая структура ня будзе проціпастаўляць сябе СНД. «Супольнасьць дэмакратычнага выбару» ня можа быць альтэрнатывай СНД ні па пакліканьні, ні па прызначэньні, — заявіў кіраўнік МЗС Украіны Барыс Тарасюк, адзначаючы, што СНД за ўсе гады свайго існаваньня ня здолела вырашыць праблем краін-удзельніц. Іншымі словамі, на думку спадара Тарасюка, Супольнасьць дэмакратычнага выбару ўсё ж здолее нейкія праблемы вырашыць. Больш за тое, мяркуюць назіральнікі, калі яе ініцыятарам удацца рэалізаваць сваю ідэю, іх праект можа стварыць багата праблем Маскве. І выявіцца яны павінны ўжо на казанскім саміце СНД.

Як растлумачыў першы намеснік кіраўніка выканкаму Садружнасці Дзьмітры Булахаў, адно з асноўных пытаньняў значанага на 26 жніўня ў Казані пасяджэньня Рады кіраўнікоў дзяржаў СНД — удасканалваньне і рэфармаваньне органаў Садружнасці Незалежных Дзяржаў. Час дыктуе новыя задачы і новыя формы работы ў рамках СНД, заявіў Булахаў. Разам з тым, ён удакладніў, што на саміце прапануецца вырашыць пытаньні тэх-

нічнага характару, аднак Садружнасьць можа стаць больш дзейснай арганізацыяй, калі дзяржавы СНД здолеюць наладзіць шчыльнае супрацоўніцтва ва ўсіх сфэрах жыццядзейнасьці — эканамічнай, сацыяльнай, гуманітарнай, у пытаньнях процістаяньня новым выклікам і пагрозам сучаснасьці. З улікам пасоўваньняў лідэраў краін СНД, што адбываюцца па гарызанталі, надзеям Булахава не наканава на спраўдзіцца. Зрэшты, як і прапановам «вырашыць пытаньні тэхнічнага характару, зьвязаныя з колькасьцю апарату». Садружнасьць беспэрспэктывная. І водгаласам рэальнай сытуацыі зь ёй ёсьць некаторыя закулісныя справы ў выканкаме СНД.

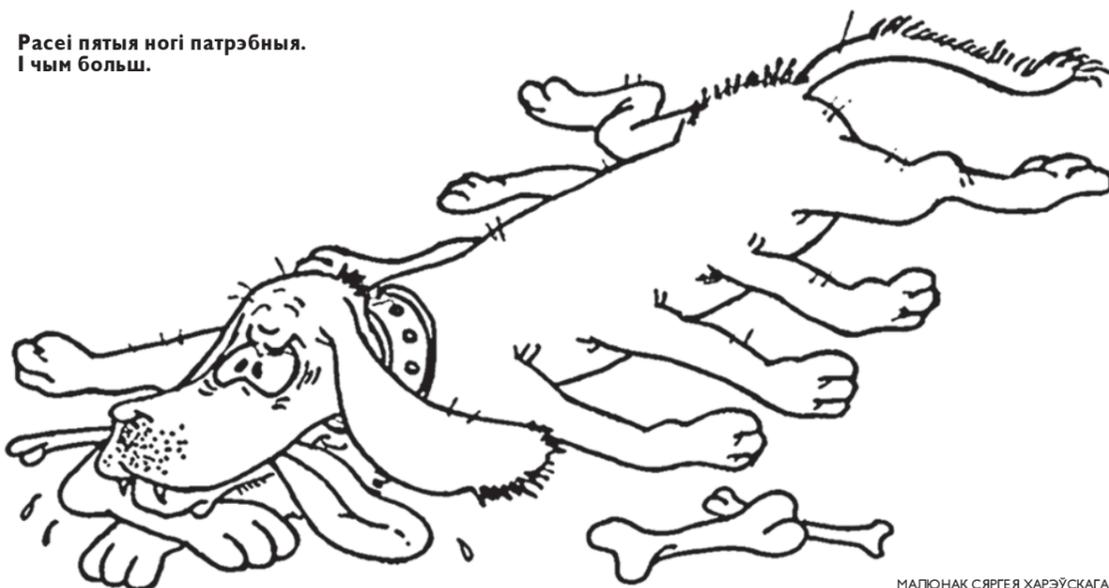
Паводле неафіцыйнай інфармацыі, ужо не адзін месяц тлее не-

жартоўны канфлікт паміж кіраўніком выканкаму СНД і ягоным першым намеснікам. Адсутнічае асабісты кантакт паміж імі, што выглядае яўна не нармальна. Чыноўнікі кажучь, што канфлікт дасягнуў такога напружаньня, што Булахаў дэманстравыў адмовіўся ехаць у Маскву да свайго начальніка з праектам парадку дня саміту ў Казані. А Рушайла ўсяляк дэманструе нікчэмнасьць свайго першага намесніка, часам спрабуючы прынізіць Булахава перад падначаленымі. То нібыта бязь ведама гаспадара ўскрываецца працоўны кабінэт Булахава, то распаўсюджваюцца «зверху» ўсялякага кшталту чуткі пра ягонае маральнае аблічча. Кампэтэнтныя крыніцы сьцьвярджаюць, што Булахаў, які прадстаўляе Рэспубліку Беларусь, фактычна адхі-

лены ад спраў, зьвязаных з забеспячэньнем дзейнасьці найважнейшых органаў Садружнасці — Рады кіраўнікоў дзяржаў і Рады міністраў замежных спраў. Менавіта Булахаў курыраваў пытаньні легітымацый вынікаў выбараў на постсавецкай прасторы.

Усё гэта можна было б сьпісаць на звычайныя апаратныя інтрыгі, калі б ня быў Булахаў крэатурай Лукашэнка. А ў Маскве не высьпявала крымінальная справа аб Рушайлу з падачы думскага «адзінароса» Хінштэйна. Можа, і пра справы смутныя ў выканкаме СНД гаварылі ў Завідаве закліятыя саюзьнікі. І ў Казані ўсе ўдзельнікі саміту будуць гадаць: хто ж са скандальных чыноўнікаў у апарце СНД застаецца «жывым»?

Расеі пятыя ногі патрэбныя. І чым больш.

МАЛЮНАК СЯРГЕЯ ХАРЭЎСКАГА

Расея шантажуе краіны СНД

Расея мае намер кардынальна зьмяніць палітыку на постсавецкай прасторы, і гэта тычыць ня столькі яе дачыненняў з краінамі СНД, колькі з ЗША і дзяржавамі ЭЗ. «Сутнасьць новага кірунку палітыкі заключаецца ня ў тым, каб аднавіць нейкі ўплыў Расеі, нібы страчаны ў выніку Аранжавых рэвалюцый. Яго і не было, былі толькі марна патрачаны грошы і крадзяжы расейскага газу. Мэта заключаецца ў тым, каб стасункі Масквы з Вашынгтонам і эўрапейскімі структурамі на тэрыторыі былога СССР набылі цывілізаваны характар», — заявіла высокапастаўленая крыніца ў Крамлі.

«У нас хопіць цяплення, нават калі на гэта спатрэбяцца гады, каб растлумачыць сваім партнёрам па СНД, што Масква не зьбіраецца аднаўляць савецкую імперыю, — адзначыла крыніца. — Аднак Расею не задавальняе

становішча, пры якім яна фактычна субсыдуе эканоміку шэрагу краін, пастаўляючы ім энэргарэсурсы па стратных для сябе цэнах, а народы там па-ранейшаму галадаюць. Менавіта такія сытуацыі і ствараюць глебу для Аранжавых рэвалюцый. У крамлі прызнаюць, што Расея сама дапусьціла сур’ёзныя памылкі: у 1990-я не было ні грошай, ні часу, ні палітычнай волі, каб займацца ўмацаваньнем Супольнасьці».

Гэты выцек інфармацыі скіраваны на адрас Беларусі, бо менавіта Беларусь спажывае расейскія энэрганосьбіты па льготных цэнах і акурат у Беларусі многія аналітыкі бацаць глебу для Аранжавых рэвалюцый. Гэта сваёсаславіва Масква нагадвае свайму нібіта «саюзьніку» Аляксандру Лукашэнку пра дагэтуль не падпісане міжурадавае пагадненьне пра пастаўкі газу ў 2006 годзе і затрымку з выездам пасла Аяцкава.

Паводле РІА «Навіны»

СЬЦІСЛА

«Кур’ер з Барысава» ліквідуець

Судзьдзя гаспадарчага суду Менскай вобласці Тамара Бенчык 24 жніўня паставіла ліквідаваць ТДА «Прэс-сэрвіс», што займалася выданьнем газэты «Кур’ер из Борисова». Аблвыканкам уղдзёў парушэньне ў рэгістрацыі выданьня: пры перарэгістрацыі ў 2002 г. і рэарганізацыі ЗАТ «Прэс-сэрвіс» у ТДА не былі ўнесены неабходныя звесткі ў статут. Суд загадаў ліквідаваць ТДА да 1 студзеня 2006 г. і

прызначыў ліквідацыйную камісію на чале з начальнікам упраўленьня па ідэалёгіі аблвыканкаму. Рэдактар газэты Анатоля Удавічэнка мяркуе, што гэта замова мясцовай улады.

Затрыманьне Кабца

У сераду ў раёне сталічнага парку Горкага быў затрыманьні каардынатар незарэгістраванага руху «Зубр» Уладзімер Кобец, а таксама двое грамадзян Грузіі, адзін зь іх — Георгі Кандэлакі, супрацоўнік

адміністрацыі М.Саакашвілі. Хлопцаў затрымалі літаральна празь некалькі сэкундаў, пасля таго як яны выйшлі з маршрутнага таксі 80-га маршруту. Затрыманьне праводзілі людзі ў цывільным. Адзін зь іх заявіў, што яны выконваюць «распараджэньне начальства». Затрыманых адвезлі ў Маскоўскі РУУС, празь некалькі гадзін У.Кабца адпусьцілі.

Крукоўскага звольнілі

Гендырэктар РУП

«Белтэлекам» Мікалай Крукоўскі вызвалены ад займанай пасады. Прычыны ў загадзе міністра сувязі й інфарматызацыі Уладзімера Ганчарэнкі ня ўказваюцца. Паводле Агентства фінансавых навін, навіна аб зьвальненьні Крукоўскага стала нечаканасьцю для белтэлекамаўцаў. З пачатку лета гэта чацьвертая сур’ёзная кадравая перастаноўка ў сфэры тэлефонных тэхналёгіяў. Так, са згоды прэзідэнта былі праведзеныя замены

гендырэктараў усіх трох апэратараў мабільнай сувязі: «Белсэл», «МТС» і «МЛС».

Новая сыстэма адцісканьняў ад падлогі

Беларускія вайскоўцы будуць удасканалваць фізычную падрыхтоўку, зазначаюць у Мінабароны. Вайскоўцы асвойваюць 40 новых фізычных практыкаваньняў. Пакуль гэта робіцца ў парадку экспэрымэнту, па выніках якога будуць выпрацаваныя адпаведныя інструкцыі — па тры для кожнага роду

войск, а таксама спецыяльныя практыкаваньні для жанчын, афіцэраў векам за 45 год, штабстаў. Большасьць практыкаваньняў выконваюцца без нарматываў і маюць ваенна-прыкладную скіраванасьць. Удасканаленьне сыстэмы фізпадрыхтоўкі ў войску выклікана зьменай патрабаваньняў да выдзеньня баявых дзеяньняў.

АГ, Сяргей Будкін, afn.by, interfax.by, pahonia.promedia.by

Кіраўніцтву «Нямецкай хвалі» трэба падзякаваць за рашэнне зрабіць праграму на расейскай мове. Палеміка вакол моваў вяртаньня «Хвалі» толькі падаецца другараднай. Насамрэч размова тычыцца фундаментальных для сучаснага сьвету рэчаў. Піша Віталь Тарас.

1 верасьня адзначаецца гадавіна трагічных падзей у Бэслане. На гэты дзень таксама прыпадаюць 66-я ўгодкі пачатку Другой сусьветнай вайны. 2 верасьня — 60-я гадавіна яе заканчэньня. Ці ёсьць сувязь паміж гэтымі датамі? Прыхамаць чалавечага розуму дазваляе, у прынцыпе, зьвязаць паміж сабой якія хочаш падзеі ды эпохі. У гэтым выпадку даводзіцца згадваць вядомую ісьціну: на ўроках гісторыі ніхто ня вучыцца. Асабліва слушна гэта гучыць для тых краін, улады якіх ня толькі ня хочуць вучыцца ў гісторыі, але разглядаюць яе проста як дапаможнік у прапагандзе. Нейкія старонкі можна перапісаць на патрэбны ўладам капыл, нейкія — проста выкінуць...

першых у розных дабрачынных ініцыятывах у дачыненні да краін былога СССР, у тым ліку Беларусі. З свайго боку, праз 60 гадоў пасля вайны немцы маюць права разьлічваць на гуманнае стаўленьне да загінулых салдат вэрмахту. Парэшткі многіх тысяч палеглых у Беларусі салдат усё яшчэ чакаюць свайго пахаваньня на прыстойных могілках. Усім вядома выказваньне аб тым, што вайна можа лічыцца завершанай толькі тады, калі пахаваны апошні з салдатаў, што загінулі на ёй.

Паліткарэктнасьць па-нямецку

Тым больш недарэчнымі, невытлумачальнымі й недапушчальнымі падаюцца выпадкі, калі

пра абгрунтаваньне вяртаньня перадач радыё «Нямецкая хваля» па-расейску.

Але калі нямецкія дыпляматы хочуць паказаць, што яны законапаслухмяныя, што яны пасьлядоўна імкнуцца строга выконваць беларускі закон аб мовах, дык чаму б тады не прапанаваць варыянт вяртаньня «Нямецкай хвалі» на дзьвюх мовах — расейскай і беларускай?

Найперш удакладнім некаторыя рэчы. «Нямецкая хваля» як нямецкая радыёстанцыя мае права «ажыццяўляць сваё вяртаньне на мовах, колькасьць якіх абмежаваная», — хоць на расейскай, хоць на кітайскай, хоць на урду ці дары. Гэтаксама прадстаўнікі розных народаў маюць права або ня слухаць перадач «Нямецкай хвалі», або слухаць і пры гэтым крытыкаваць іх. Безумоўна права крытыкаваць перадачы й вяртаньне палітыку «Нямецкай хвалі» маюць і беларускія слухачы. Хацелася б верыць, што хаця б у гэтым праве (у адрозьненне ад права карыстацца роднай мовай) кіраўніцтва

бездапаможнасьці, канфармізму ды проста абыякавасьці беларусаў. Ніякая «Нямецкая хваля» ці нават усе разам узятая замежныя радыёгаласы сытуацыі, зразумела, ня зьменяць, нават калі ўсе яны пачнуць вяртацца па-беларуску. Але ж і адсутнасьць хоць якой-небудзь альтэрнатывы расейскамоўнаму вяртаньню канчаткова кансэрвуе цяперашнюю палітычную сытуацыю ў Беларусі, пры якой яна застаецца ўсяго толькі пэрыфэрыяй расейскай палітыкі.

Самая папулярная мова

І тут узнікае наступнае пытаньне, скіраванае ўжо да тых, хто разглядае расейскую мову ў СМІ, у тым ліку замежных, як панацею ад палітычнай адсталасьці Беларусі, як адзіны спосаб данесьці да масаў дэмакратычныя каштоўнасьці й перадаваць думкі апазыцыі. Няўжо шанюнае спадарства ўсур'ёз лічыць, што само па сабе веданьне расейскай мовы (а многія палітыкі й журналісты, на жаль, ня надта добра яе ведаюць, хоць і карыстаюцца) дазваляе пазбавіцца палітычнага правін-

Як бы гэта ні адмаўлялі нямецкія палітыкі й дыпляматы, а таксама прадстаўнікі Эўразьвязу, усё-такі ў рашэнні зрабіць менавіта расейскамоўную перадачу для Беларусі бачыцца саступка ня толькі й ня столькі цяперашнім беларускім уладам, колькі ўладам расейскім. Прынамсі, тым палітычным колам, якія хацелі б зьменіць цяперашняга беларускага рэжыму, але толькі такім чынам, каб сама Беларусь заставалася ў арбіце ўплыву Крамля. Карацей кажучы, каб ня сталася так, як ва Ўкраіне, дзе ўкраінская мова адыграла найважнейшую ролю ў кансалідацыі грамадства вакол дэмакратычнага і праэўрапейскага, а не прарасейскага кандыдата.

Палітыка рэвэрсаў

Самы час вярнуцца да ўрокаў гісторыі. 1 верасьня 1939 году Польшча была пакінута заходнімі дзяржавамі на разбор Гітлеру й Сталіну. Але яшчэ раней, у 1938-м, быў Мюнхэн, дзе Чэхія, разам з чэхамі й чэскай мовай, была прынесена ў ахвяру Гітлеру дзеля яго супакаеньня. А таксама ў ахвяру

Тры бакі аднаго мэдаля

Злачыньства й пакаяньне

60-я ўгодкі заканчэньня Другой сусьветнай вайны, у адрозьненне ад 60-годзьдзя Перамогі, у Беларусі наўрад ці будуць адзначацца. Гэта й зразумела. Інакш давалося б гаварыць і пра ролю антыгітлераўскай кааліцыі, і аб унёску ў перамогу над Нямеччынай ды Японіяй Злучаных Штатаў. Зразумела, гэтая роля па-рознаму адзначаецца ў ЗША і ў тых краінах, што пацярпелі паразу ў вайне, а ў сьведомасьці японцаў 1945-ты год асацыюецца перш за ўсё з бамбаваньнем Хірасымы й Нагасакі. Тым ня менш, японцы памятаюць ня толькі пра гэта, стараючыся засвоіць урокі мінулага. Так, прэм'ер-міністар Каідзумі нядаўна выказаў ад імя свайго народу шкадаваньне ды прынесь выбачэньні ўсім народам Азіі за гэтыя пакуты, што прынесла ім японская акупацыя.

Нямецкі народ, які таксама заплаціў страшную цану за палітыку Гітлера, у асобе найлепшых прадстаўнікоў інтэлігенцыі, палітыкаў і проста сумленых людзей не аднойчы пакаяўся за васныя злачыньствы мінулага. І ня проста пакаяўся. Нямеччына выплаціла кампэнсацыі нашчадкам ахвяраў галакосту, былым вязням лягераў, цягам некалькіх гадоў была сярод

афіцыйных прадстаўнікі нямецкага народу пачынаюць гаварыць з прадстаўнікамі беларускага народу зьняважлівай мовай — так, як гавораць іншым разам зь недарослымі дзецьмі. Назваць заяву пасольства ФРН «у сувязі з паступаючымі на імя Пасла Германіі лістамі» хаця б паліткарэктнай не выпадае. Цяжка сказаць, ці зьяўляецца заява плёнам канцылярыскай думкі супрацоўнікаў нямецкага пасольства ды асабіста пасла Германіі, ці яна адлюстроўвае стыль нямецкай дыпляматыі ў дачыненні да Беларусі ў цэлым. У апошнія вельмі не хацелася б верыць, бо гэта азначала б, што Другая сусьветная вайна сапраўды яшчэ не завершана — прынамсі, у галовах некаторых эўрапейцаў.

Пакідаючы ўбакі стыль дакумэнту, варта зьвярнуць увагу на апошні абзац, дзе робіцца спасылка на апытаньні грамадзкай думкі, якія «пацвярджаюць важную ролю расейскай мовы як адной зь дзьвюх афіцыйных моў, асабліва ў палітычнай сфэры». Фантастычным чынам мова тытульнай нацыі нідзе не названая *роднай мовай* беларусаў. То бок у пасольстве прызнаюць яе толькі ў якасьці «адной зь дзьвюх афіцыйных моў». Гэта сапраўды жалезная лёгкіка, калі гаворка вядзецца

радыёстанцыі сваім слухачам не адмаўляе.

«Заграница нам поможет...»

Прагэт інтэлігенцыі ў сувязі з тым, што «Нямецкая хваля» мае намер новую праграму, прызначаную для Беларусі, транслюваць па-расейску, выглядае dziўным. Рэч ня ў сутнасьці прагэсту, а ў адрасаце. Чаму з аналягічным зваротам яго ініцыятары не зьвярнуліся раней да беларускага кіраўніцтва? Чаму не выступалі з крытыкай расейскамоўнай этэрнай палітыкі БТ і радыё, ці хаця б адной з FM-станцыяў? Апазыцыя ды інтэлігенцыя сталіліся змагацца за мову, праводзіць пікеты, акцыі пратэсту ў яе падтрымку? Уся надзея ў справе выратаваньня беларускай культуры засталася толькі на заходнія дзяржавы? Тады гэтыя дзяржавы і будуць дапамагаць апазыцыі такім чынам, які будзе падавацца ім зразумелым і лягічным. Таму і гучаць адказы ў стылі «Бярэце што даюць!».

Калі самі апазыцыйныя лідэры ня могуць дамовіцца ня толькі наконт адзінага кандыдата, але і наконт прыярытэтаў (у тым ліку прыярытэту беларускай мовы) — дык ці варта чакаць ад эўрапейскіх палітыкаў, што яны за апазыцыю будуць праводзіць беларускую, а не расейскую культурную палітыку, займацца культуртрэгерствам?

Фактычна кіраўніцтву «Нямецкай хвалі» і Эўрасаюзу трэба падзякаваць за рашэнне зрабіць праграму для беларусаў на расейскай мове. Гэта проста дазволіла паглядзець на моўную сытуацыю Беларусі збоку. І, убачыўшы яе чужымі вачыма, жажнуцца з уласнай

цыялізму, заваяваць сапраўдную папулярнасьць у масах, прапанаваць прывабную праграму дзеяньняў? Аднаго такога палітыка мы ўжо маем. Ці, можа, стаўка робіцца на новых палітыкаў-кланай, для якіх культура свайго народу, будучыня нацыі — пусты гук?

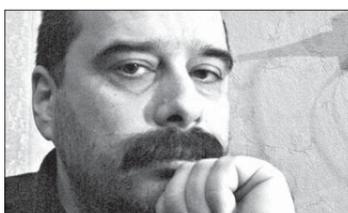
І яшчэ. Няўжо нехта ўсур'ёз думае, што мова — гэта ўсяго толькі набор граматычных правілаў, фанэтыка й правапіс? Няўжо не зразумела, што мова — гэта яшчэ і лад жыцьця? Калі б эўрапейскія палітыкі гэтага не разумелі, дык Нямеччына, напрыклад, даўно загаварыла б па-ангельску. А таксама Францыя, Польшча, Чэхія.

Навязваньне расейскай мовы азначае навязваньне расейскага ладу думак, стэрэатыпаў у палітыцы, культуры, манеры паводзінаў. Прайдзіцеся ўвечары па вуліцах Менску й паслухайце, на якой мове і што гавораць маладыя людзі. Вы на такой мове хочаце размаўляць з выбарцамі, спадары палітыкі й палітолягі? Закіды ў абарону расейскай мовы як адзінай мовы, на якой толькі й можна размаўляць зь беларускім электаратам, па сутнасьці, нічым не адрозьніваюцца ад прапановы ўзаконіць мат у этэры. Ну чаму ж, калі большасць нашых суграмадзян карыстаюцца матам у жыцьці, не зрабіць мацернае радыё? Яно пабіла б усе рэкорды папулярнасьці й зрабілася б прывабным для інвэстараў і рэкламадаўцаў. Чамусьці здаецца, што «Нямецкая хваля», напрыклад, адмовілася б ад такой ідэі. Але ж спэцыялаца на сацыялягічныя апытаньні, паводле якіх большасць насельніцтва слухае радыё па-расейску, ня ёсьць больш карэктным мэтадам перакананьня.

самазаспакаеньню заходніх палітыкаў. Цяперашняя палітыка рэвэрсаў некаторых заходніх краін перад Крамлём прымушае іншым разам аб гэтым усюмніць. Даволі доўгі час на Захадзе гаварылі пра Пуціна як пра цывілізаванага палітыка, зь якім можна й трэба мець справу. Тым больш што ад Расеі шмат у чым залежыць, напрыклад, паліўная бяспека Нямеччыны, іншых краін Заходняй Эўропы.

Здавалася б, пасля Бэслану, дзе падчас штурму школы з закладнікамі-дзецьмі выкарыстоўваўся напалм, Захад павінен быў больш цьвяроза паглядзець на палітыку Пуціна. Але ж год пасля Бэслану прайшоў пад знакам пуцінскай прапаганды аб неабходнасьці сумеснай з Захадам барацьбы зь міжнародным тэрарызмам. Маўляў, у Расеі і ў заходніх краін адны й тыя ж мэты. Злачыньствы фэдэральных войскаў у Чачэніі, саму злачынную вайну на Каўказе ўсім прапанавана забіць. А вось пра нібыта законныя інтарэсы Расеі ў бліжнім замежжы, наадварот, прапанавана памятаць і абавязкова ўлічваць іх — асабліва расейскія інтарэсы ў Беларусі.

Зразумела, усе аналёгіі й параўнаньні кульгаюць, прынамсі, на адну нагу. Палітыка, як вядома, — мастацтва магчымага. Але ж рабіць выгляд, што палітыка робіцца на роўным месцы, з нуля — так, як быццам не было гісторыі й няма будучыні, а ёсьць толькі сёньняшні дзень, — ня варта. Калі такую палітыку й называюць рэальнай, дык параўнаць яе можна хіба толькі з адным вядомым мэтадам у мастацтве — «сацыялістычным рэалізмам».

Рашэнне зрабіць трыццаціхвілінку расейскамоўную для Беларусі — гэта сымбалічная перадача Беларусі ў арбіту ўплыву Крамля.

Перамога апазыцыі

Пад ціскам грамадзкасці А.Лукашэнка змякчыў кантрактную сыстэму.

23 жніўня прэзідэнт Беларусі падпісаў указ №392, скіраваны «на ліквідацыю суб'ектывізму наймальнікаў у пытаннях падаўжэння, пераключэння і спынення кантрактаў з работнікамі».

У адпаведнасці з дакумэнтам, паведамляе прэс-служба кіраўніка дзяржавы, падаўжэнне кантракту будзе ажыццяўляцца «ў межах яго

максымальнага тэрміну дзеяння, усталяванага Працоўным кодэксам (ня больш за пяць год), але на тэрмін ня менш за адзін год». Пры гэтым на меншы тэрмін кантракт будзе падаўжацца з п'ямай згоды работніка. Па сканчэнні максымальнага тэрміну дзеяння кантракту ці пры пераводзе работніка на іншую працу магчыма заключэнне новага кантракту на тэрмін ня менш за адзін год. Указ таксама скіраваны на ўзмацненне правоў бацькоў малалетніх дзяцей і асоб перадпэнсійнага ўзросту.

Лідэр незалежных прафсаюзаў Аляксандр Ярашук вітаў гэтыя змены, але лічыць гэтыя захады недасатковымі. «Гэтыя крокі не скасоўваюць прыгоннага характару кантрактнай сыстэмы, якая сёння ёсць у краіне».

Эканаміст Яраслаў Раманчук лічыць указ палітычным крокам, часткай прэзідэнцкай перадвыбарчай кампаніі: «А.Лукашэнка, разумеючы незадаволенасць людзей кантрактамі, пайшоў на паслабленні з палітычных меркаванняў».

У цэлым, унесеныя змены можна лічыць перамогай прафсаюзаў і дэмакратычнай апазыцыі, якія паслядоўна крытыкавалі ўвядзенне кантрактайнай сыстэмы.

Алег Гардзіенка; svaboda.org

ТЭНДЭНЦЫІ

Сем мільёнаў? Калі ласка!

Засяваюцца непазначаныя на плянах участкі, але атрыманы ўраджай дзеліцца на «афіцыйную» плошчу. Ствараецца неафіцыйны збожжавы фонд, які ў выпадку праверкі накіроўваецца ў слабыя гаспадаркі. Імпартаваная тэхніка дазваляе жаць пры вільготнасці збожжа 32—35%, а ўлік ураджайнасці вядзецца згодна з бункернай вагой. Піша Сямён Печанко.

Дзяржаўныя СМІ штодня паведамляюць пра новыя поспехі на палатках. «Ёсць мільён!» — радасна рапартае «СБ» аб выніках жніва на Меншчыне. Традыцыйна ў жніўні з бачын газэт на нас пазіраюць стомленыя вочы працаўнікоў, а тэлевізар гудзе ад камбайнаў і трактароў.

Што хлеб патрэбен — ніхто не спрачаецца. Як ніхто не сумняваецца ў высакароднасці працы на зямлі. Але асвятленне жніва з кожным годам робіцца ўсё больш аднабаковым — скрозь поспехі, стаханаўскія тэмпы і выкананне ў вызначаны тэрмін запланаваных паказчыкаў. Па-за кадрам застаюцца непазбегныя выдаткі штогадовых бітваў. Праз Інтэрнэт даведваемся пра п'яных трактарыстаў, што забіваюць людзей, пра незадаволеных нізкім заробкам калгаснікаў ды прыягненне да працы ў шkodных умовах непаўналетніх. Але я маю на ўвазе ня толькі ахвяры аварый. Маральныя ахвяры, магчыма, яшчэ большыя. Людзі прывучаюцца да падману, бо сыстэма змушае іх да прыпісак. Банальны для большасці краін вытворчы працэс у нас падаецца як усенароднае змаганне за ўраджай. А з кім змагаемся? Калі з стыхій, дык сьмешна змагацца з прыродай. Калі ваюем з несунамі, што цягнуць народнае дабро, то ці не прасцей даць ім прыстойны заробак ды не адцягваць увагу міліцыі ад больш пільных патрэб?

Дзяржаўныя СМІ не даюць сабе клопату задумацца: адкуль бяруцца рэкордныя ўраджай і мільёны тон збожжа насуперак выклікам надвор'я і гаротнаму стану гаспадарак?

Наша вайна ня горшая і ня лепшая за астатнія. У нас таксама ўжываюцца сучасныя элементы, такія, як дзынфармацыя. Па-народнаму — прыпіскі. Прычым санкцыянуюцца яны з самага верху — Галоўным Аграномам, які кожнага разу з дакладнасцю да мільёна ведае, які ўраджай нас чакае. Застаецца толькі не падмануць чаканні, але і не перастарацца з паказчыкамі, што няспынна сьцякаюцца з месца падзей у цэнтар. За гады аграрных бітваў назапашаны багаты вопыт. Яго апісаў яшчэ Макаёнак у п'есе «Выбачце, калі ласка». Гэты твор 1953 году тады ставіўся масава, але сёння ня мае шанцаў трапіць на сцэну.

Каб парадаваць начальства, у гаспадарках ідуць на розныя хітрыкі. Засяваюцца непазначаныя на плянах участкі, але атрыманы ўраджай дзеліцца на «афіцыйную» плошчу. Вось і атрымліваецца ўраджайнасць амаль што нямецкая. Каб пазбегнуць непрыемнасцяў з нечаканымі візытамі, у раёнах ствараецца неафіцыйны збожжавы фонд, які ў выпадку праверкі накіроўваецца ў самыя слабыя гаспадаркі. Тое, што нягледзячы на прапаганду айчынных вытворцаў сельскагаспадарчай тэхнікі на палатках усё яшчэ працуюць нямецкія ды амэрыканскія калегі «Гомсельмашу», тлумачыцца стратэгічным значэннем іх тэхналягічных вартасцяў. Нашы камбайны ня здольныя пакуль працаваць у такіх умовах, калі вялікая колькасць збожжавых палегла ў выніку ўрагану. Да таго ж імпартаваная тэхніка дазваляе пачынаць жніво пры вільготнасці збожжа 32—35%, а ўлік ураджайнасці вядзецца згодна з бункернай вагой. Падлічыць, колькі застанецца ад ураджко, сабранага такой тэхнікай, пасля дапрацоўкі (а захоўваецца зерне з утрыманнем вільгаці 14%), можа кожны. Не гаворачы ўжо пра звычайныя прыпіскі, заклапочанасць якімі выказваюць нават афіцыйныя эканамісты.

Каму гэта ўсё патрэбна, зразумела і так. Галоўны герой бітвы выразна акрэсліў кола сваіх заняткаў: пасяўня-ўборачныя і перадвыбарная гонка. Газэтна-тэлевізійныя ж героі, якія робяцца героямі толькі на час жніва, насамрэч выконваюць ролю таннай у літаральным сэнсе статычнай масоўкі: сем мільёнаў? Калі ласка!

Калінінград замест Вэнтспілсу

Насуперак эканамічнай мэтазгоднасці Менск вырашыў пераарыентаваць грузпаток на Калінінградскі марскі порт, піша «Белорусский рынок».

Мікалай Качановіч, прадстаўнік Калінінградскай вобласці ў Беларусі, можа радавацца.

Спачатку пытанні супрацоўніцтва Беларусі і Калінінградскай вобласці былі прадметна абмеркаваны прэзідэнтамі Беларусі і Расеі ў Завідаве 20—21 ліпеня, дзе «ўсе вырашаныя прашанні падтрымаў прэзідэнт Расеі». Праз чацверы тыдні, 16 жніўня, на сустрэчы з калінінградскім губернатарам Уладзімерам Ягоравым А.Лукашэнка заявіў: «Калінінградская вобласць для Беларусі не чужая... Галоўнае, каб гэта падабалася калінінградцам».

«Белорусский рынок» зазначае, што эканамічна нявыгадная пераарыентацыя на замярзаючы Калінінградскі порт (Вэнтспілс і Кляйпэда знаходзяцца бліжэй і не замярзаюць. — «НН») — ахвяра на перад-

выбарную кампанію Лукашэнка, які хоча гарантаваць сабе падтрымку Расеі. Апошняя ж перадусім пераследуе эканамічны мэты ў Беларусі.

Беларускія эксперты ў той жа час даводзяць, што з калінінградскім праектам будзе тое самае, што і з іншымі перадвыбарнымі абацаннямі расейскаму саюзніку: пасля выбараў знойдзецца нагода дэманстраваць пагадненне.

Аднак наўрад ці Масква так проста дала сябе падмануць — ёсць досвед узаемадачыненняў. Калі гэта так, то тайнае пагадненне, заключанае ў Завідаве, мусіць хаця б выглядаць ўзаемавыгадным, а ня толькі падабацца калінінградцам, канстатуе «Белорусский рынок».

Кучынскі атакуе Тозіка

Дэпутат парламэнту Віктар Кучынскі звярнуўся да прэзідэнта Беларусі з лістом у падтрымку Джэм-банку і асабіста генэральнага дырэктара ўстановы Аляксандра Татарынцава, які зьяўляецца памочнікам дэпутата. Апроч таго, Кучынскі накіраваў заяву ў пракуратуру аб завядзенні крымінальных спраў у дачыненні да супрацоўнікаў Камітэту дзяржкантролю і аднаго з чальцоў праўлення Нацбанку за перавышэнне імі паўнамоцтваў і «фальсыфікацыю некаторых матэрыялаў».

У звароце да прэзідэнта дэпутат адзначае парушэнні заканадаўства, што, на яго думку, мелі месца ў працэсе ўвядзення часовай адміністрацыі ў Джэм-банку. Пры гэтым ён заявіў, што «не абараняе свайго памочніка за яго гаспадарчую ці фінансавую дзейнасць», а абараняе «саму прававую працэдуру ці права майго памочніка на тое, каб у дачыненні да яго тых, хто валодае адпаведнымі паўнамоцтвамі, самі выконвалі працэсуальнае права і кіраваліся ў сваёй працы выключана заканадаўствам Рэспублікі Беларусь».

А.Татарынцава прад'яўлена абвінавачанне па двух артыкулах Крымінальнага кодэксу: арт.235 «легалізацыя («адмыванне») матэрыяльных каштоўнасцяў, набытых злочынным шляхам» і арт.424 «злоўжыванне ўладай ці службовымі паўнамоцтвамі».

АГ

СЬЦІСЛА

Што купляюць беларусы

За студзень—ліпень продаж нехарчовых тавараў у параўнанні з аналігічным леташнім пэрыядам узрос на 26%, зь іх трыкатажу — на 32%, адзення і бялізны — на 22,3%, абутку — на 13,7%, лядоўняў — на 14,9%, будматэрыялаў — на 11,1%. А продаж тэлевізараў знізіўся на 12,3%, пральных машын — на 4,4%, а мыла — на 3%. Продаж прадуктаў вырас на 12,3%. Лідэрамі тут — рыбныя кансервы, піва, сыры. Іх продаж павялічыўся на 47,8, 37,7 і 20,3% адпаведна. Продаж мукі ўпаў на 34,7%.

Запызычаныя расьце

На 1 жніўня запызычаныя

па плячжах у бюджэт краіны склала Вр323,6 млрд, што на 37,6% больш за паказчык на пачатак году. Паводле Міністату, найбольшыя сумы запазычаныя прыпадалі на падатак на дабаўленую вартасць (32,6%), акцызы (23,8%) і плачжы ў рэспубліканскі бюджэт з выручкі ад рэалізацыі тавараў, работ і паслуг (16,4%). Усяго за сем месяцаў у бюджэт паступіла Вр16,9 трлн. Зь іх на ПДВ прыпадала 18,8%.

Кожны пяты — стратны

Па выніках першага паўгоддзя доля стратных суб'ектаў гаспадарыня склала 20%. Найбольшая вага стратных

прадпрыемстваў — у жыллёва-камунальнай гаспадарцы (32,2%), прамысловасці (28,7%), транспарце (уклучна з трубаправодным), гандлі і грамадскім харчаванні (па 22,5%). Найбольш стратных прадпрыемстваў на Берасьцейшчыне (24,1%), найменш — у Магілёўскай вобласці (15,8%) і сталіцы (14,4%).

Заробак у Менску

У ліпені без уліку падаткаў і іншых адлічэнняў сярэдні заробак у Менску склаў Вр611 тыс., ці 284 даляры ЗША ў эквіваленце. У рэальным сектары эканомікі найбольш высокія заробкі на прадпрыемствах цэлоўзнапапяровай прамысловасці

— Вр808 тыс., каляровай мэталургіі — 747 тыс., у будаўнікоў заробак складае 734 тыс. Прафэсарска-выкладчыцкаму складу ў сярэднім налічвалася 910 тыс. рублёў, настаўнікам — 492 тыс., сярэдні заробак дактароў складае 729 тыс., сярэдняга мэдыцынскага пэрсаналу — 493 тыс. АГ; afn.by, belapan.com

КУРСЫ ВАЛЮТ

на 25 жніўня:
 1 амэрыканскі даляр — 2 150 рублёў
 1 эўра — 2 619,88 рубля
 1 латвійскі лат — 3 764,34
 1 літоўскі літ — 758,79
 1 польскі злоты — 653,78
 1 расейскі рубель — 75,22
 1 украінская грыўня — 433,03

Паводле Нацбанку

Акцыя пратэсту супраць расейскамоўнага вярчэння «Нямецкай хвалі» на менскай плошчы Бангалор 22 жніўня.

Зварот да часовага паверанага ў справах Нямеччыны ў Беларусі Яна Канторчыка з прапановай, каб беларуская праграма «Нямецкай хвалі» выходзіла не па-расейску, а па-беларуску, падпісалі:

В.Раманцэвіч, Уладзіслаў Жыгалка, Людміла Ліцвінава, Васіль Петра-невіч, Фая Петраневіч, З.Крывашэў, Т.Семяненка, В.Александровіч, А.Дундукоў, Ю.Долбик, Марат Гаравы, Сяргей Гаравы, Тамара Гаравая, Святлана Рэпіч, Юры Вельтнер, Навум Цыпіс, Галіна Лемешава, Валерыя Іванова, Яўгенія Волкава, Кацярына Бярэзіна, Вольга Лоцманова.

Зварот адкрыты да падпісання. Сьпісы падпісантаў будуць надрукаваныя.

Сьпіс беларусаў ЗША, якія выказалі свой пратэст супраць расейскамоўнага радыёстанцыі «Нямецкая хваля» аб вярчэнні на Беларусі не па-беларуску:

Антон Шукелойц, Вітаўт Кіпель, Барыс Данілюк, Марыя Данілюк, Вячка Станкевіч, Віталь Зайка, Алесь Сёмуха, Ліна Сёмуха, Марк Грынберг, Робэрт Пагоўскі, Валанціна Якімовіч, Руслан Малахоўскі, Святлана Гладун, Дораці Харлей, Рыма Палікарпава, Васіль Кузьменка, Алесь Вінаградаў, Уладзімер Волах, Наталія Таўкачова.

Сьпіс даслаў Віталь Зайка

Шаноўныя калегі, дазвольце ўсёй маёй журналісцкай сям'і рашуча і рэзка далучыць свой голас да Звароту з нагоды «моўнай праблемы» на «Нямецкай хвалі». Зразумела, што мовай перадачы з Бону ці Бэрліна для беларускай аўдыторыі можа быць толькі і выключна **МОВА БЕЛАРУСКАЯ**. Калі, зразумела, у гэтай радыёстанцыі — празь зьвязку Шродэр—Пуцін — няма наконт гэтага якой іншай дэ-моўвы, схаванай ад грамадзкасьці. Нашэе грамадства, на жаль, і дэмакратычнае ў тым ліку, занадта шмат — бяздумна і безадказна — саступіла ў моўным пытаньні ня толькі ворагам і ненавісьнікам Беларусі, але і, як гэта падавала-ся, «прагматыкам»... Жыцьцёвы вынік такой «прагматыкі» мы бачым навокал. Таму вернемся ў сваім настроі да 90-х. Пачнём нанова Адраджэньне і пачнём яго з таго, з чаго толькі і мусіць яно пачынацца — з мовы, якой так не-даравальна здрадзілі. Можна, яна нам яшчэ даруе гэта, яшчэ раз... ня болей.

Такім чынам, мова беларускай перадачы на «Нямецкай хвалі» — гэта зусім не драбязя. Гэта ня іхняе пытаньне, а — нашае!

З павагай, журналіст, сябар Рады БАЖ, былы рэдактар «Тыднёвіка Магілёўскага» **Генадзь Суднік**, вольны журналіст **Віктар Суднік** (мой сын), тэхнічная супрацоўніца рэдакцыі «Тыднёвіка Магілёўскага», шматгадовая чытальніца «Нашай нівы» **Ніна Суднік** (мая жонка).

Закрыты архіў

Зь верасня з тэлеэтару знікне праграма Алесь Матафонава «Адкрыты архіў». Яе закрылі без тлумачэньня прычынаў.

У новым сэзоне на экранах тэлевізіі больш ня зьявіцца добра знаёмая глядачам застаўка, дзе з рыпам адчыняюцца цяжкія дзье-ры. Ня стане праграмы «Адкрыты архіў». Аўтар і вядучы Алесь Матафонаў цяпер працуе над цыклем перадач «Маём рэчы», прысьвечаным гісторыі матэрыяльнай і духоўнай культуры Беларусі.

Паводле слоў Матафонава, праект «Адкрыты архіў» закрылі без тлумачэньня прычын. Нават прэтэнзій не выказвалі. Неўпадабаны перадачы (5 з 29 выпускаў) начальства проста не выпускала ў этэр.

Праблемы пачаліся з выпуску праграмы «Міт пра нацыянальны кінэматограф» (кастрычнік 2003): кіраўніцтва тэлэканалу забараніла паказваць другую частку перадачы. Не пусьцілі ў этэр дзьве перадачы, прысьвечаныя асобе гісторыка Лаўрэнція Абэцэдарскага, і дзьве перадачы аб стварэньні кніжнай сэрыі «Памяць». За тры дні да іх паказу (на пачатку чэрвеня) перадачу закрылі.

Матафонаў спадзяецца, што аднавіць «Адкрыты архіў» усё ж удала: ёсьць «раскручаны» брэнд, ёсьць цікавасьць глядачоў, дый сюжэтаў не бракуе.

АШ

СЬЦІСЛА

Класкоўская выехала

Журналістка «Народнай волі», студэнтка-завочніца журфаку БДУ **Вольга Класкоўская** ў сярэдзіне жніўня папрасіла палітычнага прытулку ў Польшчы. Ёй пагражалі выключэньнем з БДУ.

Сьледства ў справе Чаркасавай

Пракуратура падоўжыла тэрмін сьледства ў справе пра забойства журналісткі **Веранікі Чаркасавай**. Папярэдні тэрмін скончыўся 21 жніўня. Тэрмін працягу невядомы. Вынікаў сьледства пакуль ніякіх.

Борыс дапыталі

Кіраўніцу Саюзу палякаў **Анжаліку Борыс** 22 жніўня дапыталі ў сьледчым адзеле РАУС Ленінскага раёну Горадні. Сьледчага Ігара Чарняка цікавіла, дзе была Борыс уначы з 6 на 7 студзеня, калі спалілі машыну былога кіраўніка СПБ Т.Кручкоўскага.

«Деньпресс» ліквідавалі

Менгарвыканкам 4 ліпеня ліквідаваў **ТДА «Деньпресс»**, якое выдавала не-дзяржаўную газету «День». Падстава — неажабчэньне прадпрыемства дзейнасьці на працягу шасьці месяцаў за-пар і ненакіраваньне камэрцыйнай арганізацыі падатковаму органу паведамленьня аб прычынах неажабчэньня такой дзейнасьці». Пра ліквідацыю дырэктар **ТДА Мікола Маркевіч** даведаўся 19 жніўня ад супрацоўнікаў падатковай інспэкцыі. Маркевіч аспрэчвае: затрыманьні нумар газэты быў выпушчаны 26 траўня.

Заблякавалі сайт «МФ»

Інтэрнэт-старонку незарэгістраванай арганізацыі «**Малады фронт**» (<http://www.mfront.net/>) 15 жніўня заблякавалі невядомыя.

Справа Паганяйлы

Пракуратура Менску 17 жніўня паве-даміла адвакату **Гары Паганяйлу**, што расьсьледаваньне ягонай крымінальнай справы падоўжана яшчэ на адзін месяц. Парваабаронцу вінавацяць у паклёпе на прэзыдэнта.

Пракуратура й КДБ супраць мультфільмаў

17 жніўня сяброў грамадзянскай ініцыятывы «**Трэці шлях**» выклікалі на допыт у КДБ: пакуль што яны пра-ходзяць як сьведкі па крымінальнай справе ў абразе прэзыдэнта.

Пачобут аспрэчвае забарону на выезд

Галоўны рэдактар часопісу «Magazyn Polski» **Андрэй Пачобут** 18 жніўня падаў скаргу ў Гарадзенскі аблсуд. Ён пратэстуе супраць рашэньня суду Ленінскага раёну Горадні ад 27 ліпеня, якое забараняе яму выезд за мяжу. Забарона накладзена, бо Пачобут не заплаціў штраф за ўдзел у акцыі ў абарону газэ-ты «Głos z nad Niemna», экспрапрыява-най гарадзенскімі ўладамі.

Амністыя для Марыніча

Палітвязьню **Міхаілу Марынічу** 18 жніўня скарацілі тэрмін зьявольна на адзін год у адпаведнасьці з амністыяй да 60-годзьдзя перамогі ў Другой сусьвет-

най вайне. Пасьля амністыі Марынічу да-вядзецца сядзець за кратамі яшчэ год.

Прыхільнікі Кручкоўскага нон-грата

Польскія ўлады забаранілі ўезд на сваю тэрыторыю 13 сябрам Рады V скліканьня Саюзу палякаў, якія прынялі рашэньне пра падрыхтоўку паўторнага зьезду арганізацыі. Такую інфармацыю мае Андрэй Пачобут. Іншыя крыніцы яе пакуль не пацьвердзілі.

Удзелу ў перазьездзе СПБ, скліканым лукашыстамі, вырашылі ня браць аргані-зацыі СПБ у **Наваградку, Ваўкавыс-ку, Сапоцкіне, Забалаці** і некаторых іншых паселішчах. Гэтую інфармацыю таксама пашырыў Андрэй Пачобут.

Памежны рэжым у Лоеве

У Лоеве міліцыянты 18 жніўня затры-малі за «парушэньне памежнага рэжыму» кіраўнікоў гомельскіх абласных філіялаў АГП **Уладзімера Кацору** і **ПКБ Уладзімера Сякерку**. Затрыманьнем кіраваў начальнік райаддзелу маёр Хме-лянок. Партыйных актывістаў затрымалі, не зважаючы на наяўнасьць у іх каман-дзіровачных пасьведчаньняў.

Кальвіністаў ліквідавалі

19 жніўня Менскі гарадзкі суд ліквіда-ваў Хрысьціянскую рэлігійную кангрэ-гацыю «**Беларускі эвангелічны рэ-фармацкі збор**» праз адсутнасьць юрыдычнага адрасу. Пастар Леанід Ліпень кажа, што адмыслова не зьяр-таўся па юрадрас: па-першае, у кальві-ністаў няма грошай на арэнду памяш-каньня, па-другое, яны лічаць недэмак-

ратычным Закон «Аб свабодзе сумлень-ня і рэлігійных арганізацыяў». Кальвіні-сты вымагаюць вяртаньня ім цэркваў, якія гістарычна імі будаваліся.

Журналістам не даюць інфармацыі

Супрацоўнікам баранавіцкай недзяр-жаўнай газэты «**Intex-press**» мясцовыя чыноўнікі адмаўляюць у інфармацыі. Намесьніца начальніка КУРЭП «ЖРЭУ» па ідэалёгічнай рабоце **Вольга Кудласевіч** 26 ліпеня адмовілася адказаць няштатнай аўтарцы **Людміле Гурман** на пытаньні наконт збору сьмецьця й падрыхтоўкі да ацяпляльнага сэзону: інфармацыю, маўляў, можна даваць толькі з дазволу аддзелу ідэалёгіі Баранавіцкага гарвыканкаму. 2 жніўня загадчыца гэтага аддзелу Тацяна Жыдко заявіла, што КУРЭП «ЖРЭУ» не валодае такой інфармацыяй.

Карэспандэнтцы **Аксане Лянько**, якая мелася пісаць пра работнікаў ганд-лю, узнагароджаных граматамі й падзя-камі, 1 жніўня адмовілася даваць інфар-мацыю начальніца ўпраўленьня гандлю Валанціна Маховіч.

Скрабец у шпіталі

Палітвязьню **Сяргея Скрабца** 19 жніўня перавезьлі ў турэмны шпіталь. Перавезенага ў Менск пасьля 40-дзён-най галадоўкі экс-дэпутата дагэтуль трымалі ў сьледчым ізалятары на вул.Ва-ладарскага.

Сарваны сход у Ельску

Прызначаны на 21 жніўня сход па вы-браньні дэлегатаў на Кангрэс дэміслаў у Ельску (Гомельшчына) не адбыўся.

Міліцыянты блякавалі дом, дзе меўся ад-быцца сход, адключылі тэлефонную су-вязь і спынялі ўсіх, хто ішоў да дому. На тры гадзіны затрымалі кіроўцу прыватнага мікрааўтобуса **Уладзімера Шыцківа**, які прывёз на сход рэгіянальных каарды-натараў **У.Кацору** і **Андрэя Толчына**. Саміх каардынатарай пасьля праверкі пашпартаў адпусьцілі.

Штраф на мільён

Сяброўка сацыял-дэмакратычнай «Громады», дэпутатка Белаазерскага гар-савету **Наталія Акaronка** аштрафа-ваная на 40 базавых велічынь (1 млн 20 тыс. руб.) за парушэньне «вызначанага па-радку арганізацыі сходаў». Суд Берась-цейскага раёну вынес такое рашэньне 10 жніўня ў адсутнасьць самой абвінавачва-най. Пра сутнасьць парушэньня ў пастано-ве не гаворыцца ні слова. Судзьдзя Н.Сянько выслала пастанову зь Берасьця ў Белаазерск поштай.

У аніматараў забралі пашпарты

У распаўсюдніка флэш-мультфільмаў, сябра грамадзянскай ініцыятывы «Трэці шлях» **Алега Мініча** і ягонай жонкі **Га-ліны** з Горадні сьледчы забраў пашпар-ты. Каардынатар сайту «Трэці шлях» **Павал Марозаў** зьяўнуўся па дапамо-гу ў РГА «Беларускі Хэльсынскі камітэт».

Ліст Статкевічу

Ліст падтрымкі ад кіраўніка Сацыял-дэмакратычнай партыі Нямеччыны Франца Мюнтэфэрынга атрымаў 22 жніўня палітвязьню **Мікола Статкевіч**.

АШ

Яблычны Спас у Ветрыне на Полаччыне. У савецкі час царква была перароблена ў клуб.

ДЗЯРЖАЎНЫ КЛОПАТ

Не саступі

На большасць былых рухавых беларусаў навалілася стома і абыякавасць. Шмат хто адышоў ад спраў — каб перачакаць, каб не прыпомнілі мінулае ды не зачэпілі.
Піша Руслан Равяка.

Пры чытанні жыцццяпісаў беларускіх выдатных асобаў здзіўляла зьмена зь цягам часу іх характараў, сьветапоглядаў і ўчынкаў. На пачатку XX ст. гэта былі рухавыя асобы, што мелі багата запалу, імпэту ды ідэй. Як палала й балела іх сэрца за Бацькаўшчыну. Здавалася, яшчэ трошкі — і яны перавернуць гісторыю ды са зброяй у руках паўстануць супраць камунізму і здабудуць незалежнасьць.

Пасьля — празь дзесяць год — большасць з тых, хто абяцаў памерці за родны край, мову і сымболіку, працавалі ў бальшавіцкіх установах, супрацоўнічалі з камуністамі. Паціху займаліся дробнымі беларускімі справамі, хаваючы праўду пра сваё мінулае. Куды падзеліся імпэт, запал, адвага? Пасьля нашы героі пакорна чакалі арыштаў і станавіліся перад расстрэльнай ямаю...

Сёньня адбываецца тое самае. Яшчэ дзесяць гадоў таму панавалі надзея ды імпэт. Карцела нешта рабіць, што там той новы-стары сьцяг, забарона мовы — людзі хутка даведаюцца пра сапраўдную гісторыю, параўнаюць жыццё пад аўтарытарызмам, памятаючы пра дэмакратыю, а мы дапаможам ім растлумачальнай працай. І ўсё адродзіцца ў нас. Хопіць, мы не саступім...

Але, на жаль, саступаем. Саступаем штодня. На большасць былых рухавых беларусаў навалілася стома і абыякавасць. Шмат хто адышоў ад спраў — каб перачакаць, каб не прыпомнілі мінулае ды не зачэпілі. Сям'я, кар'ера, даброты жыцця апынуліся пад пагрозам.

Хто б падумаў дзесяць год таму, што вядомыя палітыкі й журналісты будуць сядзець на «хіміі»? Цяпер мы да гэтага амаль прывычаліся. Колькі было абурэньня пасьля першага рэфэрэндуму ў абарону мовы. А цяпер хто слова скажа за тую мову? Зьніклі значкі з «Пагоняй» і бел-чырвона-белыя сьцяжкі на джынсоўках і марынараках. Кожны сядзіць ціха, як мыш, ды чакае, калі нехта распачне, а там паглядзім, мо й далучымся...

Напачатку за саветамі таксама садзілі ненашмат. ГУЛАГ і Курапаты пачаліся пазьней.

Ціснуць кітайцы

Ня лепшыя часы перажывае Аршанскі льнокамбінат — флягман айчыннай лёгкай прамысловасьці. Зьнізіліся тэмпы росту вытворчасці, у тым ліку спажывецкіх тавараў. Прычына адмоўных тэндэнцый у тэкстыльнай прамысловасьці — сытуацыя на сусьветным рынку льянога тэкстылю. Піша Яўген Жарнасек з Воршы.

1 студзеня з прычыны ўступленьня Кітаю ў СГА адменены квоты на пастаўку кітайскага тэкстылю на рынкі краін ЭЗ і Турцыі, што дэстабілізавала сусьветны тэкстыльны рынак. Паводле Эўракамісіі, экспарт кітайскага тэкстылю ў краіны ЭЗ са студзеня па красавік узрос па асобных катэгорыях на 900—1000%.

Кітайскія экспартэры пастаўляюць ня толькі тканіны, але й гатовае адзеньне, у сувязі з чым найбуйнейшыя вытворцы гатовага адзеньня ЭЗ і Турцыі значна зьнізілі аб'ёмы закупаў ільняных тканін у Беларусі. Кітайскія экспартэры для прасоўваньня сваёй прадукцыі на сусьветны рынак значна зьніжаюць цэны на яе.

Усе гэтыя факты адмоўна адбіліся на аб'ёмах продажу бытавых тканін ільнокамбінату ў далёкае замежжа. Сёлета яны складаюць крыху больш за палову леташніх. Зьнізіўся на 20% і аб'ём продажу тканін у краіны СНД. Павялічыўся крыху продаж на ўнутраным рынку, але яго павелічэньне не кампенсуе страт ад згубы рынку краін далёкага замежжа.

Празь зьмяншэньне попыту на льяныя тканіны ды павелічэньне запасаў гатовай прадукцыі рэзка пагоршылася фінансава-эканамічнае становішча льнокамбінату. Прадпрыемства акрамя зарплаты — пачаліся нават затрымкі зь яе выплатаў — ня мае магчымасьці плаціць нават падаткі ў бюджэт, мае запазычанасьць за электраэнэргію.

Выхад са складанай сытуацыі маркетолёгі прадпрыемства бачаць ва ўжыванні гнуткай сыстэмы зьніжка пры продажы тканін у Беларусі й замежжы, павелічэньні тэрмінаў разьлікаў за адгружаную прадукцыю з рэзыдэнтамі РБ, значным зьніжэньні цэн на асноўны асартымэнт да канкурэнтаздольнага ўзроўню з прадукцыяй Кітаю.

СЬЦІСЛА

Аршанскі замак у мініятуры

Баранскі мастак і дызайнэр Алесь Ермалаеў зрабіў два макеты аршанскага замку. Адна з найбуйнейшых фартэцыяў сярэднявечнае Беларусі існавала ў XIV—XVII ст. у сутоцы Дняпра і Аршыцы. Цяпер пра яе згадваюць хіба замкавы роў ды назва невяліччай вуліцы, што ідзе праз замчышча. Пра выгляд замку дае нейкае ўяўленьне ягоны інвэнтар 1560 г. Але дакладных выяў пакуль ня знойдзена, буйнамаштабных раскопак на замчышчы пакуль не праводзілі. Толькі пазалетась упершыню натрапілі на вялізны падмуркі, якія маюць непасрэднае дачыньне да замку. Абапіраючыся на схематычныя малюнкi з сярэднявечных мапаў, вынікі археалагічных дасьледаваньняў і згаданы інвэнтар, А.Ермалаеў паспрабаваў зрабіць рэканструкцыю замку ў мініятуры. Дарэчы, уласную рэканструкцыю замку робіць і вядомы менскі мастак, ураджэнец Воршы Мікола Купава.

ЯЖ, Ворша

Трагедыя на сажалцы
Няшчасьцем скончылася рыбалка для 77-гадовага жыхара вёскі Крычын

(Барысаўскі раён). Дзядуля лавіў рыбу з чаўна на сажалцы, што знаходзіцца паблізу вёскі. Але сонца надта моцна нагрэла яму галаву, стары страціў прытомнасьць і зваліўся ў ваду. Зь берагу гэта бачыў адзін вясковец, але не паспеў выратаваць дзеда.

Зьміцер Панкавец, Кастрыца

Дзе французы схавалі гарматы?

ВАСІЛЬ КРОКВА

Адразу тры артылерыйскія ядры часоў вайны 1812 г. знайшлі сёлета ля берага Палаты побач са Спаса-Эўфрасіньнеўскім манастыром. Адно з іх (на фота) апынулася пад каранямі вывернутай ветрам яблыні. Міхаіл Без-Карніловіч у кнізе «Гістарычныя зьвесткі пра цікавыя мясціны ў Беларусі» (1855) у разьдзеле, прысьвечаным вайне

1812-га, пісаў, што французская батарэя, якая месцілася «пры царкве Спасакага манастыра, нарабіла шмат шкоды расейскім войскам». Полацкія краязнаўцы мяркуюць, што на тым месцы ў Палаце можна адшукаць і французскую гармату, бо калі артылерысты маршала Сэн-Сыра адступалі, дык маглі асобныя гарматы паскідаць у раку, каб не дасталіся расейцам. Так мяркуюць таму, што надзвычай мала сярод трафэяў аказалася гармат. Да 1932 г. у Полацку стаяў 25-мэтровы чыгунны помнік у гонар перамогі над войскамі Напалеона. На адным з яго бакоў было напісана: «Узята ў палон непрыяцеля 4500 чалавек, адбіта тры гарматы». Няўжо астатняе французы пасьпелі пазвоціць з сабой?

Васіль Кроква, Полацак

АНОНС

Шэсьцьсот гадоў на беларускім возе

Беларускія татары жывуць разам з намі, але асобна. Свае вуліцы, сваё самакіраваньне, свае могілкі, свой бізнэс. Рэпартаж з Іўя Андрэя Скурка чытайце ў адным з наступных нумароў «НН».

Вось!

Працяг са старонкі I.

Першы раз за ўсё жыццё
Новы год
у адзіноце —
і такое пачуццё,
як адзін
у самалёце.

Адзіны суразмоўнік, які застаўся паэту, — Бог. Дый тое надта часта даводзілася размаўляць праз пасрэдкаў.

Ступіў апостал зь неба на зямлю,
І першае, што ёй сказаў: «Люблю».
Другое, што сказаў апостал ёй:
«Усё тут стане некалі зямлэй».
А трэцяе, што ён сказаць бы мог,
Ён не сказаў, бо тое скажа Бог.

Бог у Някляева розны. Часцей за ўсё — усёведны судзьдзя, які чакае свайго часу, каб высветліць адносіны з паэтам, які многа — мно-ога! — грашыў.

...я прамоўлю апошняе слова —
Бог судзьдзя...
а душа да суда не гатова...
так у мора, што зеўрыць сурова,
выплыць страшыцца
напалову
непрасмоленая ладзьдзя.

Але ня быў бы Някляеў беларусам — у глыбіні душы ягонай усё-такі тоіцца надзея на тое, што гэты судзьдзя — ня толькі ўсёведны, але й літасьцівы, карумпаваны, што ён лёгка паддаецца на такія старыя фінты, як публічнае пакаяньне, прызнаньне ўласных памылак, і даруе шматгрэшным, бо многа кахалі.

А паэт шчыра каецца і прызнаецца ва ўчыненым. Першая частка кнігі — уласна вершы — безьлюбоўна лірыка, якую, аднак, і «грамадзянскай» не назавеш. Спавадальная яна.

Ужо ў прадмове да кнігі — дакладней, у тэксьце, які «замест прадмовы», — шчыра гаворыць ён пра напісанне. «А для чаго я іх пісаў? Каб паступіць у тэхнікум, у інстытут, у Саюз пісьменьнікаў, каб паехаць за мяжу, каб атрымаць мэдалі, ордэн, займець прэмію, каб працаваць у часопісе, на тэлебачаньні, каб стаць карэспандэнтам, загадчыкам адзелу, галоўным рэдактарам — і гэтак далей, і далей, і далей, і чорт яшчэ ведае, для чаго...» Гаворыць паэт гэта пра ўласныя аўтабіяграфіі. Але ж у Паэта няма іншай аўтабіяграфіі, апроч вершаваных кніг. Таму і ўсё сказанае вышэй — як прэамбула да кнігі-споведзі. Выходзіць, што і вершы пісаў, і вы-

Аляксандар Фядута — публіцыст, літаратуразнаўца.

Уладзімер Някляеў: «Народы б'юцца за волю. А вас у волю не ўпіхнуць...»

даваў для таго самага — каб стаць загадчыкам адзелу, галоўным рэдактарам, ляўрэатам, ардэнаносцам, і гэтак далей, і далей, і чорт яшчэ ведае, для чаго.

І чытаеш ягоны верш «Апошні кароль» — нібыта пра Станіслава Аўгуста Панятоўскага — аж не, аказваецца, пра самога Някляева.

Прысьніўшы Польшчу ў ложку
Кацярыны,
Аднойчы ён пачуў: «О-ё-ёй,
Якія будуць жарцікі і кпіны
Па часе над каронаю маёй!...»
Ды ведаць ён ня мог і палавіны
З таго ўсяго, што станецца пасля,
Што заблішчыць аздоба караля
Начным гаршком у спальні Кацярыны.
Ён хітраваў, гатовы да вянца
З імперыяй!..

Зразумела, што гэта можна трактаваць траяка. З аднаго боку, вядома, гістарычная прыгуча заўсёды мае рэальную аснову. У гэтым выпадку — шлях Панятоўскага да польскай кароны ляжаў праз гарачыя абдымкі расейскай імператрыцы. З другога боку, вядома, можна разумець гэтую гісторыю як папярэджаньне дзейнай беларускай уладзе: маўляў, не гуляй, кароль Рэчы Паспалітай, з імперыяй — усё роўна ў імперыі выйграць немагчыма. Але ёсць і трэці сэнс — гэта аповед, трохі прыхарошаны, пра няспраўджаны раман паэта і беларускай улады. Колькі ні прадавай свае пачалункі, не дапаможа. Прыходзіць вось такі Замяталін, і застаюцца паэту ўсяго толькі адны

сны,
Шырокія, як Кацярыны ложка.

І абсалютна заканамерна, што пасля аповеду пра гэтае няспраўджанае каханьне — ці ня самага эратычнага ва ўсёй жорсткай і скупой на эмоцыі кнізе —

адразу ідзе верш «Новы Сьвят» — дыялёг Сталіна і Бэрыі (зразумела, пэрсанажы гэтыя гавораць выключна па-расейску), што суправаджае расстрэл няўдалых абаронцаў свабоды. Усвядомленьне, што ад любові да нянавісьці з боку ўлады будзе толькі адзін крок, спараджае страх і жаданьне бегчы.

Што і адбываецца. Верш «Уцёкі», які завяршае першую частку кнігі, пра ўцёкі і гаворыць. Зноў — шчыра, як на споведзі. І хоць паралель для ілюстрацыі сваіх уцёкаў Някляеў выбірае, мякка кажучы, паважаную — самога Міцкевіча, — але ўцёкі ад гэтага менш ганебнымі ня робяцца. Таксама — самаацэнка.

Звяршаюць кнігу дзьве паэмы. Яны — як пералёт з краіны ў краіну, з Польшчы ў Фінляндыю.

Першая — «Палянез» — бліскавая ілюстрацыя стаўленьня да сучаснай Беларусі і сучасных беларусаў з боку тых, хто іх (гэта значыць нас) ведае, так сказаць, гістарычна. Яе канфлікт — сутыкненьне паэта з польскай актрысай Яблонскай (сапраўдны!), якая ўпарта адмаўляецца прызнаць у ім спадкаемца гордых ліцьвінаў. Для Яблонскай мы ўсе — статак баязліўцаў, няздольных усвядоміць, што за свабоду трэба біцца ўсур'ёз.

Народы б'юцца ўсе за волю —
А вас у волю не ўпіхнуць...
У лес зьбягуць — і ў ім жывуць,
Жывуць, жывуць...

І нясьмелы голас паэта, які апраўдваецца:

— Мы партызаны...

— натыкаецца адно на горкую ўсьмешку: хто-хто, а ўжо Польшча, якая кожныя трыццаць год падымала паўстаньні супраць захопнікаў, якая турэмнымі

зьянявольнямі найлепшых сваіх сыноў заплаціла за права быць свабоднай і дэмакратычнай краінай, — Польшча ўжо нам цану ведае. Сапраўдную. Усяму нашаму народу. А які народ, такія і паэты.

Але з рук манаха прымае наш паэт у касцёле агонь у пазбаўленьня скуру рукі свае, каб адчуць боль — за сябе, за Айчыну, за тое, чаму спраўдзіцца ўжо ў шэсьцьдзесят год ня дадзена. Абы ўдалося данесці... Але — куды? Каму? Нашто?

І разьвітаны з Варшавай, тапаграфічна дакладны маршрут, якім і мне даводзілася хадзіць, а таму пазнавальны і трагічны.

Ад Польшчы, гордай, як пані Яблонская, самалёт паэтавай адзіноты ляціць у Фінляндыю.

І тут ужо няма ніводнага зразумелага і блізкага слова (ня Польшча, не славяне), а ёсць чужая міталёгія і чужыя гукі, экзатычныя, што зьліваюцца ў мэлёдыю, яшчэ неаформленую. Усе гэтыя пэрсанажы «Калевалы»: Вайнэмэйнен, Ільмарынен, старая Лоўхі — яны сучаснаму філялягічна непісьменнаму чытачу (а можа, і самому паэту), як славыты Смальгомскі барон з «Іванавага вечара» Жукоўскага: незразумела, чым гэты самы ўладар Смальгольму знакамты, але гучыць страшэнна прыгожа. Экзотыка адчуваецца. А ўсё астатняе можа быць як і ў нас, бульбашоў. Саўну ж асвоілі?

Так і праз вобразную і рытмічную аснову чужога эпэсу прабываецца родная «Лявоніха» — прычым літаральна, з тэкстам, перапісаным Някляевым і вострым, бліскучым, які занава прымушае паверыць у вечнасьць фальклёру! А праз аповед пра чужых людзей (што нам Гекубы?!), дакладна гэтак жа пачынаюць прабываць успаміны пра дзяцін-

ства, пра маці, пра луг, на якім маленькаму Воўку некалі пчала дала джала.

Пах травы і мёду адчуваецца. Ад тутгі знаходзіш вобразы больш выразныя, незабыўныя і непазбыўныя, усё больш і больш заражаючы чытача гэтым самым пахам. І паэма гэтая — хоць і фінская паводле пачатковага пасьлу — аказваецца беларускай паводле канчатковай сутнасьці сваёй. І назва апраўдваецца: «Ложак для пчалы».

Таму што чалавечася цела, грэшнае, баязлівае, потнае, мас сэнс толькі тады, калі рэагуе на боль і любоў.

Любоў — была, нічога ня скажаш.

Боль — пчала ўджаліла. Зразумей, спазнаў цану сабе, свайму жыццю, сваёй паэзіі.

На скрыжаваньні двух гэтых скалананьняў, любоўнага і болевага, нараджаюцца вершы. Моцныя, у якіх і боль, і любоў адначасова. І ты сам разумеш: усё, старую, ганебную старонку перагарнулі. Ты апраўдаўся за ўсё сваё паскуднае жыццё. Нашчадкі будуць бачыць цяпер у табе ня жопазіла-ляўрэата, не вяльможнага функцыянера, які адда на чытае тосты на задушэўных вечарынах у віцэ-сьпікера, а сапраўднага, моцнага, памужчынку дужага беларускага паэта, прах якога ня сорамна будзе з часам унесці ў нацыянальны Пантэон.

Дай толькі Бог — літасьцівы і карумпаваны, — каб і да праху, і да Пантэону было яшчэ далёка.

Хочацца ж прачытаць яшчэ адну такую кнігу Някляева. «Так» вось выйшла. Вось. Так.

Уладзімер Някляеў. Так: Кніга паэзіі. — Менск: В.Хурсік, 2004. — 232 с.

Дом для канцэртаў

«Concertgebouw» у перакладзе зь нідэрляндзкае — «канцэртны будынак», «дом канцэртаў». Залі з такой назваю ёсць у некалькіх гарадах Галяндыі й Бэльгіі, але самая знакамітая — у Амстэрдаме. Цяперак брэнд «Concertgebouw» існуе ў любой мове сьвету безь перакладу, гэтаксама як, напрыклад, «Berliner Philharmoniker». Канцэртгебаў, які існуе ад XIX стагодзьдзя, мае слаўную гісторыю. З Амстэрдаму піша **Віталь Стахевіч**.

Побач з музэем сэксу

Калі год таму я, толькі прыехаўшы на вучобу, вохкім санлівым ранкам выйшаў з аўтобусу на амстэрдамскім вакзальчыку Амстэл, у пустэчы станцыйнага холу кінулася ў вочы яскравая рэклама: на ёй усмехаўся дырыжэр Марыс Янсэ і быў надпіс «License to thrill». У наступным рэклама была відаць па ўсім горадзе. Так — як турнэ поп-зоркі або як новы крэм для сьцуднення — абстаўлена было зьяўленьне за пультам Каралеўскага сымфанічнага аркестру Канцэртгебаў яго новага мастацкага кіраўніка. Я паспрабаваў уявіць падобны размах рэкламнае акцыі маэстра Анісімава ў Менску. Ня здолеў.

Канцэртны адбываюцца тут практычна штодня, па некалькі разоў у дзвюх залах. «Grote Zaal» — вялікая зала — пераважна запрашае на канцэртны аркестраў, хораў і найбуйнейшых салістаў, якія здольны сабраць па-над дзьве тысячы расьпешчаных тутэйшых мэляманаў. «Kleine Zaal» жа ўжываецца часцей для канцэртаў камэрнае музыкі, ансамбляў, вакалістаў. Будынак стаіць крыху наўзбоч ад гістарычнага старога места. Зусім блізка музэй Ван Гога й Мастацкі музэй, дыскарыя-кнігарня «Broekmans», аддзяленьні банкаў, супэрмаркет, фабрыка дыямэнтаў. Да музэю сэксу ды кварталу чырвоных ліхтароў — пару трамвайных прыпынкаў.

Расьпісана наперад

Стары будынак, што пры канцы 1980-х зазнаў поўную рэстаўрацыю, выглядае шыкоўна. Зь левага боку да спаруды прыбудавана сучасная двухузроўневая шкляная галерэя, якая зьяўляецца касю, а на другім паверсе — кавярню. Для касю давялося за год правесці не адзін дзясятка гадзін, чакаючы ў жывой чарзе на ўваходныя квіткі коштам сем эўра. Іх тут можа набыць кожны, маладзейшы за 27 год або старэйшы за 65 (прад'яўленьне дакумэнту з фатаздымкам абавязковае), пры наяўнасьці лішчу непарадзёных білетаў. Гэтыя квіткі зьяўляюцца за 45 хвілін да пачатку канцэртаў. Звычайныя ж білеты каштуюць недзе 30—60 эўра, часам цэны сягаюць 125 эўра за месца.

Праграма канцэртаў распісаная, па сутнасьці, на год наперад. Для галоўнага ўваходу задарма можна ўзяць буклет або на цэлы год, або на адзін зь месяцаў. Многія канцэртны арганізаваныя ў абанэмэнты: ёсць цыклі з сымфанічнымі аркестрамі, камэрнымі ансамблямі, квартэтамі, трыё. Знакамітая сэрыя «Meesterpianisten» ідзе ўжо дзевятнаццаты год, у ёй аб'яднаны сольныя канцэртны найвыдатнейшых піяністаў сучаснасьці. У апошнім канцэртным сэзоне гралі, сярод іншых, Рыгор Сакалоў, Міхаіл Плятнёў, Аркадзь Валадось, Радзю Ляпу, Мікалай Луганскі, Севярын фон Экардштайн, Яўген Кісін. Апрача такіх абанэмэнтаў, адбываюцца й разавыя канцэртны — ня толькі клясычныя, але, часам, і джазавыя, а таксама нязвычайныя, аб'яднаныя паняткам «world music» (фальклёрныя й іншыя разнастайныя формы музыкі з усіх канцоў сьвету). Не бывае тут нічога што толькі канцэртаў поп-ці рок-музыкі.

Як у «Гітане»

За мінулы сэзон на афішах Канцэртгебаў двойчы былі прозьвішчы беларускіх музыкаў. У сакавіку ў Малой залі выступалі вялянчэлісты Кісялёў, Сінькевіч і Карызна (усе яны калісьці навучаліся ў менскім музычным каледжы ў клясе Ўладзімера Перліна). А ў красавіку аркестрам «Holland Symphonia» дырыгаваў у Вялікай залі Аляксандар Анісімаў. У буклете на наступны год ёсць імя Ксеніі Кузьменкі, нашай піяністкі, якая цяпер стала жыве ў Нідэрляндах.

За мінулы сэзон на афішах Канцэртгебаў двойчы былі прозьвішчы беларускіх музыкаў. У сакавіку ў Малой залі выступалі вялянчэлісты Кісялёў, Сінькевіч і Карызна (усе яны калісьці навучаліся ў менскім музычным каледжы ў клясе Ўладзімера Перліна). А ў красавіку аркестрам «Holland Symphonia» кіраваў у Вялікай залі Аляксандар Анісімаў. У буклете на наступны год ёсць імя Ксеніі Кузьменкі, нашай піяністкі, якая цяпер стала жыве ў Нідэрляндах.

Унутранае ўбранства Канцэртгебаў не саступае ў эфэктнасьці вонкаваму бляску. Элегантныя бары з клясычным наборам напояў, чырвоныя кілімы, ветлівая абслуга — усё амаль як у гатэлях «Гіттан». Часьцей за ўсё залі бываюць поўныя, прычым кідаецца ў вочы пэўная акалічнасьць. Калі на вуліцах Амстэрдаму скрозь сустракаеш людзей усіх нацыянальнасьцяў і колераў, прычым пераважаюць чарнаскурныя ды арабы, дык падчас канцэртаў такое ўражаньне, быццам адбылася лякальная расавая зачыстка. Адзінае выключэньне складаюць кітайцы зь японцамі. Тут сёньня яшчэ можна сустрэць тую самую публіку, якая была і дваццаць, і сорак гадоў таму. Прыкра, што большасьць слухачоў сталага ці вельмі сталага веку. Прычына гэтага ў дарагоўлі квіткаў і досыць кансэрватыўнай рэпэртуарнай палітыцы канцэртнай залі. Дзіўна, але колькасць прэтэндэнтаў на таньня моладзевыя квіткі зазвычай не перавышае 15—20 чалавек, пры тым што літаральна праз дарогу знаходзіцца кансэрваторыя з больш як тысячай студэнтаў — патэнцыйных заўсэднікаў.

Канцэртгебаў мае прасты й прывабны вэб-сайт (www.concertgebouw.nl), дзе можна даведацца пра праграму і выканаўцаў ці не на ўвесь год. Як практычна ўсюды ў Галяндзіі, інфармацыя пададзена па-нідэрляндзку й па-ангельску. Адрозна можна замовіць квіткі, зрабіўшы аплату крэдытнай карткай, і выбраць спосаб атрымання білета — або праз пошту, або праз выдачу ля касю ў дзень канцэртаў.

Беларускі аналя

Прынцып работы Канцэртгебаў амаль не адрозніваецца ад іншых буйных залаў Галяндзіі й сьвету. Менскай філярмоніі, якая нядаўна набыла новы выгляд, некалькіх такіх важных штрыхоў не стае. Яна цяперак мае дзьве залі (падобна да «Grote Zaal» ды «Kleine Zaal»). Новай Малой залі на дзвесьце месцаў нададзена імя Рыгора Шырмы. Абноўленую Вялікую канцэртную залю варта было б назваць у гонар Ўладзімера Шаліхіна, які не адзін дзясятка гадоў веў у ёй канцэртны. Ёсць яшчэ Зала камэрнае музыкі, якая месціцца ў касьцёле Сьв.Рох. Прысутнічаюць у нас і абанэмэнты на цэлы сэзон — асабліва ўнікальныя й каштоўныя тыя, дзе з сымфанічным і камэрным аркестрамі іграюць навучэнцы Музыкальнага каледжы. Аднак дагэтуль няма ні старонкі ў інтэрнэце, ні эфэктывнай магутнай рэкламы, якая б спрыяла папулярнасьці філярмоніі сярод заможных менчукоў, турыстаў, бізнэсмэнаў. Прафэсійныя музыкі і так спраўна сочаць за афішамі.

Гэта магло б спрыяць павышэньню коштаў квіткаў, а значыць, і магчымасьці запрашаць значна большую колькасць вядомых у сьвеце выканаўцаў, і ня толькі з Расеі.

Нават разгромная рэцэнзія ў газэце ў выніку дае адчувальны рост цікаўнасьці да выканаўцаў і канцэртных праграм. Шкада, што ў іншых гарадах Беларусі няма годных аналягаў Менскай філярмоніі, якія рабілі б ёй адначасова і канкурэнцыю, і падтрымку. Згадайма зноў Галяндзію: падобнага ўзроўню канцэртны адбываюцца і ў Гаазе, Ратэрдаме, Эйнховэне.

І ўсё ж адчувацца, што Менск чакае цікавы і насычаны канцэртны сэзон. Ужо зьявіліся сьвежыя афішы, дзе прыцягваюць увагу канцэртны вялікага піяніста Мікалая Луганскага, аркестра «Lietuva», цыкл з трох канцэртаў «Краіна Сымфонія». У сьнежні мае адбыцца міжнародны конкурс піяністаў «Менск-2005». Так што часам і ў залах амстэрдамскага Дому канцэртаў давядзецца тужліва ўзгадваць пра родную Белдзяржфілярмонію.

КАЛЯНДАР

Верасень

3 — 75 гадоў з дня нараджэньня архітэктара Юр'я Патапава (1930), аўтара праекту Лядовага палацу ў Менску.

4 — Дзень беларускага пісьменства. 4 — 50 гадоў Бруну Яну Дрвэскаму (1955), францускаму гісторыку-трашкісту, аўтару працаў, што ўсхваляюць сучасную палітычную і сацыяльна-эканамічную сытуацыю ў Беларусі.

6 — 100 гадоў з дня нараджэньня паэта Вінцэнта Казлоўскага (1905—1975).

8 — Дзень беларускай вайскавай славы.

11 — 150 гадоў Еўдакіму Раманаву (1855—1922), этнографу, фальклёрысту й археолягу. Найбольш значнай ягонай працай лічыцца этнаграфічная энцыклапэдыя «Беларускі зборнік».

12 — 275 гадоў з дня нараджэньня Аляксандра Міхала Сапегі (1730—1793), генэрал-маёра, гетмана польнага ВКЛ, канцлера ВКЛ.

13 — 100 гадоў з дня нараджэньня Абрама Турэшкага (1905—1975), матэматыка, заснавальніка ў Беларусі навуковай школы па тэорыі набліжэньня функцый.

15 — 150 гадоў з дня нараджэньня ўдзельніка нацыянальнага руху генэрала Канстанціна Аляксееўскага (1855 — пасля 1918). На Ўсебеларускім зьездзе 1917 г. абраны ў Савет старэйшын, дзе заклікаў да адраджэньня беларускай дзяржаўнасьці. У 1918 г. удзельнічаў у стварэньні нацыянальнага войска.

17 — 75 гадоў з дня нараджэньня Яўгена Лысіка (1930—1991), украінскага й беларускага мастака тэатру, у 1979—1981 г. быў галоўным мастаком Дзяржаўнага тэатру оперы й балету Беларусі, аформіў балеты «Кармэн-сюіта», «Стварэньне сьвету», «Тыль Уленшпигель».

19 — 100 гадоў з дня нараджэньня паэта-«маладнякоўца» Янкі Туміловіча (1905—1938).

20 — 100 гадоў з дня нараджэньня тэатральнага рэжысэра Казімера Стэцкага (1905—1984).

21 — 125 гадоў з дня нараджэньня мастака Дзьмітрыя Камарова (1880—1970), які ў 1920-х выкладаў у Віцебскай мастацкай вучэльні.

24 — 125 год з часу заснаваньня музычна-літаратурнага таварыства ў Менску (1880).

25 — 50 год з дня прыняцьця (1955) Вярхоўным Саветам БССР тэксту й музыкі дзяржаўнага гімну «Мы — беларусы» (музыка Н.Сакалоўскага, словы М.Клімковіча).

27 — 400 гадоў з часу Кірхгольмскай бітвы, у якой злучаныя войскі ВКЛ і Польшчы на чале з гетманам Янам Хадкевічам разьбілі швэдаў.

29 — 125 гадоў з дня нараджэньня этнографа, пэдагога, публіцыста, удзельніка грамадзкага жыцьця беларусаў у Латвіі Сяргея Сахарова (1880, Полацк — 1954).

29 — 50 гадоў таму ў Сяньне нарадзіўся актор-купалавец, цяпер дэпутат парлямэнту Генадзь Давыдзька (1955).

Кіраўніцтва Ірландзкай рэспубліканскай арміі заявіла аб тым, што будзе змагацца за свае ідэалы выключна мірнымі сродкамі. Мары аб адзінай Ірландыі будуць рэалізаваныя дзякуючы глябальнаму рынку і Эўразьвязу. Суровы націск эканамічнай рэальнасьці вядзе сем паўночных графстваў да інтэграцыі з Ірландыяй. Піша Лёлік Ушкін.

Шын Фэйна і партыі юніяністаў. Аднак у 2002 г. прамос кіраваньне правінцыяй зь Лёндану прыйшлося аднавіць: юніяністы і рэспубліканцы перасварыліся наконт таго, як кантраляваць арсеналы ІРА.

Сёлета ў студзені, здалося, тэндэнцыя абвастрэньня сытуацыі працягваецца. У бэльфаскім пабе ІРА забілі Робэрта Маккартні. Увесну стала вядома, што ІРА была датычная да аднаго з самых буйных у гісторыі банкаўскіх налётаў: у сьнежні-каса бэльфаскага філіялу Паўночнага банку не далічылася 24 млн фунтаў. Таму нікога не шакавала рэпліка Макгінэса (прадстаўнік ІРА на перамовах з урадам) у пачатку ліпеня: «ІРА не аддасць брытанцам ніводнага патрона, ніводнай унціі выбуховых рэчываў».

І раптам праз пару тыдняў: «Беспрэцэдэнтная заява, што ня мае роўных па важнасьці гістарычных паралеляў». Так

рамі на пачатку XX ст. Цяпер былі сьзябы сталі апанэнтамі.

Пэсымістычны варыянт: усе экспэрты адзначылі, што заява ІРА была прынята не агульнай канвэнцыяй, а сямю сябрамі т.зв. «Вайсковага камітэту». Такім чынам, гаварыць пра адназначны кансэнсус адносна мірных прапаноў у асяродзьдзі ІРА немагчыма. Няма ніякіх гарантый, што не паўторыцца гісторыя 1998 г., калі ў знак пратэсту супраць Дагавору Вялікай пятніцы ад ІРА (часовай) не адкалолася так званая ІРА (сапраўдная). Арганізаваны «сапраўдны» выбух аўтобуса ў Ома (29 забітых) стаў моцным хукам па мірным працэсе. Таму няма гарантый, што гісторыя з падзелам ІРА на радыкальную і канструктыўную фракцыі не паўторыцца зноў.

Аптымістычны варыянт. Лідэр юніяністаў Ён Пэйсьлі, камэнтуючы ініцыя-

ІРА: бывай, зброя!

У ліпені з Ольстэру не выпадае чакаць добрых навін. Адэпты пратэстанцкай канфэсіі традыцыйна ладзяць маршы «аранжыстаў», якія заканчваюцца канкрэтнай бойкай з каталікамі. Але ліпень-2005 стаў выняткам: ІРА паставіла скласьці зброю. Напярэдадні 28 ліпеня нічога ня сьведчыла, што на зямлю Паўночнай Ірландыі прыйдзе доўгачаканы мір. Вайна ішла сваім ходам.

Усё пачалося ў 1858 г., калі было створана канспіратыўнае Ірландзкае рэспубліканскае брацтва, зь якога ў 1905 г. вырасла партыя Шын Фэйна, а ўжо пры ёй у 1919 г. — славуата Ірландзка рэспубліканская армія (ІРА). У 1970-м войска рэспубліканцаў раскалолася на крытыкаў тактыкі вайскавай барацьбы — ІРА (гістарычную) і яе прыхільнікаў — ІРА (часовую).

Пасьля расстрэлу мірнай дэманстрацыі каталікоў у 1972 г. у Дэры (т.зв. Крывавае нядзеля) паміж камунамі пачалася праўдзівая вайна, што ўвайшла ў брытанскія падручнікі пад назвай «непрыемныя часы». Закончылася яна толькі ў 1997 г., калі былі падпісаны т.зв. «Дагавор Вялікай пятніцы», які прадугледжваў выбары ў мясцовы парламэнт (распушчаны яшчэ ў 1972 г.) і фармаваньне кабінэту з прадстаўнікоў пратэстантаў і каталікоў.

Выбары адбыліся ў 1998 г., і ў палаты Стармант — рэзыдэнцыі паўночнаірландзкага ўраду — пасялілася кааліцыя

пракамэнтаваў рэзалюцыю ІРА прэм'ер Вялікабрытаніі Тоні Блэр.

Найбольш арыгінальную вэрсію прычын зьмены курсу ІРА выказаў камэнтатар «Гардыян» Рой хатэрлі, які напісаў: «Мары Майкла Колінза і Імана дэ Валера (айчы ірландзкай незалежнасьці) аб адзінай Ірландыі будуць рэалізаваныя дзякуючы глябальнаму рынку і Эўразьвязу. Суровы націск эканамічнай рэальнасьці вядзе сем паўночных графстваў да інтэграцыі з Ірландыяй. Палітыкі вымушаны ісьці сьледам за эканамікай».

Больш падобных да праўды вэрсіяў дзье. Першая: пасьля ліпенскіх выбухаў у лёнданскім мэтро стаўленьне да тэрору ў брытанскім грамадзтве радыкальна зьмянілася ў нэгатыўны бок. Як вынік, ІРА вырашыла перастрахавацца ад непазьбежных загатоўкаў у прэсе тыпу «Аль-Каіда» + ІРА = каханьне».

Вэрсія №2. Заява ІРА — частка больш глябальнага пляну, які праводзіць урад. Яго мэта — пад прэтэкстам заканчэньня канфлікту ў Ольстэры вывесці адсюль войскі, каб папоўніць экспэдыцыйны корпус брытанцаў у Іраку. Вуснамі Блэра ўрад лейбарыстаў ужо заявіў, што вайна закончана, і, нават не дачакаўшыся канкрэтных эфэктаў ад заявы ІРА, пачаў вывад салдат. Усяго ўлады маюць вывесці 3000 штыкоў з 5500. (Для даведкі: рэкорд прысутнасьці брытанскіх жаўнераў быў пастаўлены ў 1972 г. — 21 000 вайскоўцаў.) Пад нож пайшла нават вайсковая інфраструктура — блэпасты, вежы і казармы — у сумнавядомым раёне Паўднёвай Арма. Тут рэспубліканцы забілі столькі Томі Аткасаў (мянушка брытанскага салдата), што ва Ўайтхале гэтую мясцовасьць інакш як «Край бандытаў» не называюць.

Закладнікамі зьмены геапалітычнай каньонтуры брытанскай палітыкі сталі былыя саюзьнікі брытанцаў — юніяністы (Партыя дэмакратычных юніяністаў). Як вядома, рух юніяністаў за адзяленьне сямі паўночных графстваў ад Ірландыі быў інспіраваны кансэрвата-

тыву ІРА, усё яшчэ гаворыць пра «злачынную безадказнасьць ураду», што пратэстанты «аказаліся без абароны з боку магчымых атак рэспубліканцаў-дэсэнтэнтаў». Аднак большасьць аналітыкаў пагаджаюцца, што заявы Пэйсьлі — агонія. «Індэпэндэнт» вылучае ў прамовах Пэйсьлі сэнтэнцыю аб неабходнасьці зняць «пазыцыю чаканьня і назіраньня», што сьведчыць: падсвядома «аранжавыя» прызнаюць: нас кінулі, без падтрымкі Лёндану мы нішто.

Натуральна, гістарычны кансэнсус паміж камунамі ня будзе дасягнуты нават сёлета. Згодна з прапанаваным Даўнінг-стрыт, 10 плянам, недзе ў верасьні адстаўны канадзкі генэрал Джон дэ Чэстэлейн паспрабуе канчаткова скамплектаваць камісію, якая будзе інспэктаваць працэс раззбраеньня ІРА.

Увосень пачнуцца першыя кансультацыі паміж «зялёнымі» і «аранжавымі», якія паступова павінны перайсьці ў фармат шырокіх перамоў. Гэты працэс можа заняць некалькі месяцаў, аднак сьпешацца няма куды. Галоўнае — гэта сьнежаньскі даклад камісіі інспэктараў аб працэсе дэмілітарызацыі ІРА. Калі ўсё будзе добра, Ёну Пэйсьлі нічога не застанецца, як сесці за стол перамоваў. Таму, магчыма, наступным летам мы атрымаем нейкае пагадненьне аб выбарах у Паўночнаірландзкую парламэнцкую асамблею.

Пакуль цяжка ўявіць, што Пэйсьлі, які публічна заклікаў да генацыду каталікоў, стане міратворцам. Але гісторыя сьведчыць, што ў ірландзкіх адносінах магчыма ўсё. У 1920-м дэ Валера, чаканчы перагавораў з Лойдам Джорджам аб статусе краіны, пагадзіўся сустрэцца зь лідэрам юніяністаў Крайгам. Палітыкі пратакольна абмяняліся поглядамі, нечакана канстатаваўшы для сябе, што, калі б ня Лёндан, яны маглі б знайсці супольную мову.

У сваім дзеньніку першы прэзыдэнт Ірландыі адзначыў: «Мы спадабаліся адзін аднаму».

Арабы і бэрбэры

Кожны, хто хоць краем вуха чуў пра Альжыр, ведае, што гэта арабская краіна. Але арабскі сьвет — паняцьце стракатае і зусім не маналітнае.

Ці можна называць арабамі асырыйцаў, коптаў, ліванскіх маранітаў? А мальтыйцы, чыя дзяржава лічыцца самай каталіцкай пасьля Ватыкану, аднак зьяўляецца членам Арабскай лігі? Палестынцы, адстойваючы свае правы на «зямлю абяцаную», сьцьвярджаюць, што маюць кроў старажытных хананеяў. Альжырцы ж — «народ ісламскі па рэлігіі, арабскі — па мове, бэрбэрскі — па паходжаньні». Хто ж такія бэрбэры?

Яны здаўна насялялі поўнач Афрыкі, Канары і Пірэні. Бэрбэры — карэнныя афрыканцы, але ня нэгры. Першыя эўрапейскія дасьледчыкі лічылі іх арыяцамі — нашчадкамі вандалаў. Гітлер бедаваў: «Мы страцілі германцаў, якіх у паўночнай Афрыцы называлі бэрбэрамі». Аднак бэрбэры жылі ў Афрыцы задоўга да вандалаў. Грэкі ведалі іх як лібійцаў, фінікійцы і рымляне — як маўраў (адсюль псэўданім бацькі дзіцячай літаратуры Беларусі). Сябе яны называюць «амазіг» («вольныя людзі»). Гэта ганарлівы народ. І ён мае чым ганарыцца.

Бэрбэрамі былі фараоны — лібійская дынастыя старажытнага Эгіпту (X—VIII ст. да н.э.). Стварылі яны і ўласныя дзяржавы — Маўрытанію, Гарамантыю, Нумідыю. Апошняя знаходзілася на тэрыторыі сучаснага Альжыру. Хто вучыў гісторыю Рыму, павінен памятаць нумідыйскага цара Югурту, які прадказаў пагібель «вечнага гораду», калі на яго знойдзецца пакупнік. Дый арабам давалося патраціць на заваёву Магрыбу значна больш часу, чым на захоп Эгіпту.

Нават прыняўшы іслам, бэрбэры хіліліся да розных ерэтычных плыняў і склалі свой Кур'ян. Дзеля барацьбы за чысьціню ісламу ўладары Магрыбу запрасілі бедуінаў, якія, паводле слоў выдатнага арабскага філэзафа Ібн-Хальдуна, прайшлі як саранча. У выніку зьніклі цэлыя племянныя саюзы бэрбэраў. Арабізацыі спрыялі таксама наплыў беганцаў з Андалусіі, умацаваньне сярод бэрбэраў ісламу. Сёньня найбольшую самабытнасьць (уласнае пісьмо, падзел на касты, свабоднае становішча жанчын — твар закрываюць мужчыны) захавалі туарэгі — жыхары Сахары і аазісаў, асабліва тыя, што жывуць не ў арабскіх краінах (Малі, Нігер, Буркіна-Фасо). Але аб спробах палітычнага ці культурнага адраджэньня гэтых герояў караткевіцкага апавяданьня «Сіняя-сіняя» не чуваць. Арабізацыя бэрбэраў у Тунісе і Маўрытаніі практычна завершана.

У Альжыры і Марока ўсялякая спроба ўзьняць бэрбэрскае пытаньне абвешчвалася спробай раскалоць нацыю. Бэрбэры адыгралі выключную ролю ў барацьбе за незалежнасьць. Вобласць іх знаходжаньня — Кабілія — была галоўнай партызанскай базай. Пасьля перамогі бэрбэры не атрымалі нічога. Вывучэньне іх мовы, сьпяваньне песень і нават само слова «амазіг» былі забаронены.

Менавіта бэрбэры зьяўляюцца носьбітамі заходняй — французскай культуры, і большасьць франкамоўных пісьменьнікаў Альжыру — бэрбэры. У Францыю бэрбэры перанеслі сваю дзейнасьць. Там бэрбэрскімі нацыяналістамі была створана катэдра бэрбэрыстыкі, выйшла анталёгія «Бэрбэрская вясна». Найбольшага ўздзьму бэрбэрскі рух дасягнуў у 80-я гады XX ст., калі прыйшоў у заняпад «самакіраваньне» сацыялізм у Альжыры, а бэрбэрскі сустрэў моцнага суперніка ў выглядзе ісламізму. Перашкджаюць бэрбэрыскаму адраджэньню адсутнасьць агульнапрынятага пісьменства, падзелнасьць на кланы.

Дык што, бэрбэры зьнікнуць у арабскім моры? Калі так, то будзе шкода, бо зьнікненьне народу заўсёды нагадвае рэпэтыцыю канца чалавецтва.

Усяляў Шатэрнік

Ярузэльскі просіць прабачэння ў чэхаў

Былы кіраўнік Польскай Народнай Рэспублікі генэрал Войцех Ярузэльскі папрасіў прабачэння ў чэхаў за ўдзел польскага войска ў інтэрвэнцыі 1968 г.

21 жніўня споўніліся 37-я ўгодкі з пачатку ўводу войскаў Варшаўскага пакту ў Чэхаславацкію. 200 тысяч жаўнераў і 5 тысяч танкаў пачалі краіну ў ноч з 20 на 21 жніўня

1968 г. спынілі спробу пабудовы «сацыялізму зь людзкім тварам», зробленую групаю партыйных чэскіх рэфарматараў пад кіраўніцтвам першага сакратара КПЧ Аляксандра Дубчака. У выніку ўварвання загінула каля 100 чалавек, а Дубчака выслалі ў Турцыю паслом. Акрамя Польшчы і СССР, сваіх жаўнераў у Чэхаславацкію дасылалі Вугоршчына, Баўгарыя і Ўсходняя Нямеччына.

На гэтых ўгодкі па чэскай тэлевізіі выступіў Войцех Ярузэльскі, які тады быў міністрам абароны Польшчы і падпісаў загад для жаўнераў Войска Польскага. Стары, 82-гадовы Ярузэльскі мовіў: «Я гляджу на гэта з вялікім смуткам, але на той час ня мог паступіць інакш. Палітычна гэта быў дурны акт, але не падпісаць загад было нерэальна. За тое, што я ўдзельнічаў у прыняцці рашэння, прабачце. Хачу гэта сказаць яшчэ раз, заакцэнтаваць і падкрэсліць».

Віцэ-старшыня чэскага Сэнату Петэр Пітхарт прызнаў перапрашэнне за «вельмі пераканаўчае і шчырае». Але прэзыдэнт Вацлаў Клаўс да сюль лічыць Ярузэльскага за сымбаль акупацыі й душыцеля польскай «Салідарнасці».

На пачатку 1990-х у польскім Сейме Ярузэльскі ўжо прасіў прабачэння ў прэзыдэнта Вацлава Гаўла. Сказаў тады, што інтэрвэнцыя была «вялікаю палітычнаю і маральнаю памылкаю».

Перапрашэнне ад прэзыдэнта Рэссі дасюль не пачута, ды і каяцца кіраўніцтва былых савецкіх рэспублік, відаць, не збіраецца. А пра меркаваньне тагачаснага кіраўніцтва СССР — цяперашніх пэнсыянераў — мы не даведаемся, бо постсавецкаму грамадзтву ды СМІ гэта не цікава.

Рускае выданне «Наша Ніва» перапрашэнне ад прэзыдэнта Рэссі дасюль не пачута, ды і каяцца кіраўніцтва былых савецкіх рэспублік, відаць, не збіраецца. А пра меркаваньне тагачаснага кіраўніцтва СССР — цяперашніх пэнсыянераў — мы не даведаемся, бо постсавецкаму грамадзтву ды СМІ гэта не цікава.

Рускае выданне «Наша Ніва» перапрашэнне ад прэзыдэнта Рэссі дасюль не пачута, ды і каяцца кіраўніцтва былых савецкіх рэспублік, відаць, не збіраецца. А пра меркаваньне тагачаснага кіраўніцтва СССР — цяперашніх пэнсыянераў — мы не даведаемся, бо постсавецкаму грамадзтву ды СМІ гэта не цікава.

СЬЦІСЛА

Новы загад бацькі туркмэнаў

Прэзыдэнт Туркмэністану Сапармурат Ніязаў забараніў выкарыстоўваць у краіне фанэграмы на музычных канцэртах, а таксама ў тэлевізійных праграмах. Выкарыстанне фанэграмы забаронена на ўсіх культурных мерапрыемствах, што ладзяцца ў сувязі зь дзяржаўнымі святамі, перадачах тэлеканалаў Генэральнай дырэкцыі туркмэнскай тэлевізіі, а таксама на ўсіх мерапрыемствах, што ладзяцца ў дзяржаўных, грамадзкіх установах, месцах масавага наведвання грамадзян, у тым ліку на вясельях і сямейных урачыстасцях.

Літва пагражае адказам

Міністар замежных спраў Літвы Антанас Валеніс паабяцаў зрабіць захады ў выпадку, калі Беларусь пачне будаўніцтва на мяжы зь Літвой двух свынагадоўчых комплексаў у адказ на ўзьядзеныя ля Ігналіны сховішча адпрацаванага ядзернага паліва. Паводле Мінсельгасарху, два комплексы на 108 тыс. галоў будуць найбуйнейшымі ў Эўропе.

МБ; gazeta.ru

Руслан Равяка

ПРАМЭНАД

Агнявы стоўп Эўропы

На Этну — самы вялікі вулькан Эўропы — узьнімаўся Андрэй Катлярчук.

Падчас збораў у адпачынак на Сыцылію сябар параіў: «Абязкова набудзь тур на Этну. Гэтае відовішча кожны чалавек абавязкова мусіць убачыць за сваё жыццё». Выконваючы парад, мы набылі тры квіткі, каб зрабіць выправу з найбліжэйшага гораду Таарміна на славеты вулькан. Кошт квітка вагаецца ад 55 эўра за тур з англамоўнаю да 70 эўра — з расейскамоўнаю экскурсіяй.

Этна — назва грэцкая і азначае «полюмя». Грэкі калісьці складалі істотную частку насельніцтва Сыцыліі. Сама выспа была ў складзе Бізантыі, а места Таарміна з найвялікшым грэцкім тэатрам па-за межамі сучаснай Грэцыі было сталіцай Сыцыліі (сёньня сталіцай зьяўляецца Палерма).

Паводле мітаў, менавіта на Этне жыў бог полюмя і кавальства Гефэст (ягоны рымскі аднаведнік — Вулькан). Тут бог Дыяніс пачаў разбудову першых вінаграднікаў і вытворчасць найлепшага віна. Таму ня дзіўна, што сьвет ведае італьянскі вулькан пад грэцкаю назвай. Самы сыцылійцы называюць Этну «ля Мантанье» — гара. Захавалася таксама назва «Джэбэль» (на працягу двух стагодзьдзяў выспай валодалі арабы).

Этна — самы вялікі вулькан Эўропы, абвешчаны нацыянальным паркам Італіі. Вышыня складае 3350 м, пэрымэтар — 200 км. Гара знаходзіцца на стыку дзьвюх кантынэнтальных плітаў — эўрапейскай і афрыканскай. Таму Этна — вулькан дзейны, яе актыўнасьць пачалася прыблізна 700 тысяч гадоў таму. Гара адносіцца да складанага тыпу вульканаў, бо мае тры дзейныя вялікія кратэры і процьму дробных «пабочных» кратэраў. Першыя выкіды Этны адбывалі-

У роспале лета на вяршыні Этны марозна.

ся пад вадою, утвараючы такім чынам Сыцылію. За вядомую нам гісторыю адбылося каля 135 вялікіх выбухаў. Гісторык Фукідыд пісаў, што ў V ст. выкіды магмы засыпалі горад Катанія, што за 20 км ад вулькану.

Толькі на працягу XX ст. вывяржэньні адбыліся ў 1908, 1910, 1911, 1917, 1923, 1928, 1942, 1947, 1950, 1957, 1971, 1974, 1979, 1983, 1992, 2001 і 2003 гадах. Падчас апошняга вывяржэньня магма, б'ючы з глыбіні 20 км, пульсавала на вышыні 70 м ад кратэру. Паток лавы тэмпературай 1.200 °C Цэльсія зьлізаў, як карова языком, 89 будынкаў. Але чалавечых ахвяраў, як заўсёды, не было — люд ведаў пра здарэньне загадзя. Адзіным спосабам уратаваць жытло зьяўляецца скіданьне бомбаў на плячы лавы, што дазваляе больш-менш паспяхова кіраваць яе струмянямі. У плянах італьянскага ўраду — стварэньне вялікіх

фартэцый, што назавуць абароняць сыцылійцаў ад наступных вывяржэньняў.

Чаму людзі жывуць ля вулькану?

Гэта разумееш падчас падарожжа, калі сьняжота пад +35°C падае на вышыні 2000 мэтраў да +20°C безь ніякага кандыцыянера. Менавіта ля Этны жывуць самыя зможныя людзі Сыцыліі. З блёкаў лавы пабудаваны іх прыгожыя вилы і сьялянскія дамы. Лава дае прыбытак, бо на ей вырошчваюцца найлепшыя вінаград ды лімоны і вырабляецца найсмачнейшае віно. З вышыні 2000 м да 2500 м вакол гары расьце прыгожы лес: бук, дуб, лістоўніца, арэшнік.

А 16-й наш аўтобус спыняецца ля вышыні 2500 мэтраў. Тут апошні прытулак чалавека. Шапікі з сувэнірамі (усё зроблена з лавы), тавэрна з мурзатым катом, рэшткі зьнішчанага вульканам гатэлю.

Далей падарожжа на бязьлюдную вяршыню адбываецца на джыпах. Ужо празь дзесяць хвілін апынаемся нібы на Марсе. Фантастычны ландшафт зь мёртвай лавы розных колераў і сухіх дрэваў толькі зрэдку парушаюць бараны. Вось дзе трэба было здымаць апошняю сцэну блэкабастэру «Валадар прысьцёнкаў!» Гід прапануе адкапаць каменьчыкаў з глыбіні 10 см. Яны настолькі гарачыя, што немагчыма трымаць іх у далонях. Кожны можа ўзяць кавалак на памяць — тут хопіць на ўсіх. Пачынаеш разумець, што гара жыве, што яна дыхае. Агнявое дыханьне ідзе з маленькіх норак, якія паўсюль. Але ўсё роўна робіцца ўсё халадней. Добра, што наш сябар папярэдзіў, каб мы ўзялі курткі і цёплыя абутак. Але большасць турыстаў пра гэта ня ведалі, таму ім прапанавалі вопратку і абутак у арэнду, па 3 эўра за штуку. Толькі самотны шатлянзец у кілце заўзята трымаўся ў футбольцы, чым выклікаў павагу скандынаваў.

На вяршыню мы забраліся а палове на дзявятую пад захад сонца. Дарога была небясьпечнай, з прорвамі з усіх бакоў. Кабеты і мужчыны прыціхлі, жартавалі толькі дзеці — самая мужняя частка чалавецтва. Нарэшце, мы на месцы. Тэмпература паветра панізілася да -3°C. Навокал ляжаў сьнег. Ад галоўнага кратэру нас аддзяляла 50 м. Вялізныя воблакі былі долу, зь дзіркі валіў дым. На вялікі жал, падьсці да краю было забаронена. Не было і сыгнэту, каб кінуць яго на спацьні ліха. Але момант быў такі велічны і незвычайны, што мы пчыра падзякавалі нашаму сябру за парад.

На зваротным шляху, галодныя і зьмерзлыя, мы заехалі ў самы высокі рэстаран Эўропы ў вёсцы на вышыні 2300 м. Елі, як звычайна, спагелці, але, калі каўтнулі белага мясавага віна коштам тры эўра за літар, раптам з жонкай пераглынуліся. Смак вясковага напою не саступаў элітным пляшкам коштам пад 30 эўра. Ля каміну былі вывешаны здымкі сям'і, што валодала рэстаранам, жыла і працавала тут. Аказалася, што гэтая сьялянская сям'я дала трох чэмпіёнаў Італіі па лыжных гонках. На начным двары, засыпаным шышкамі, было +15°C. Недзе брахаў сабака. Пахла Беларусьсю.

Этна—Стакгольм

Севярынец на Крайняй Поўначы

Працяг са старонкі I.

З поўдня Малое Сігна адгароджанае ад сьвету закінутым Дрэ-тунскім палігонам — найбольшым у Эўропе. Дывановыя бамбаванні ператварылі тую зямлю ў пустыню. Нават хвоя зь цяжкасьцю чапляецца за барханы, у якіх чакаюць свайго чорнага часу незарваньня снарады. Дарога то губляецца ў пясчаных выдмах, то правальваецца вялізнымі вымоінамі. Вакол — ні чалавека. Толькі браканьеры на дзікіх азёрах праводзяць цябе насыцярожанымі вачыма. Раптам панадстылай роўнядзьдзю, нібы зыкурат, паўстае грамадзіна каманднага пункту. Калі адольваеш 70 яго прыступак, здаецца, што да ненатуральна вялізнай поўні адсюль бліжэй, чым да чалавечага жытла.

Рэжым «хіміі» — ні турмы, ні волі — атрымаў пашырэнне за часамі незалежнасьці. Дзяржаве стала цяжка забясьпечваць гіганцкую турэмную машыну. Дый чалавека «прымусовыя працы» менш траўмуюць, чым зона зь яе воўчымі законамі. Але ў выпадку апазыцыйных палітыкаў і журналістаў «хімія» нагадвае царскую ссылку, у якую самадзяржаўе, аганізуючы, выпраўляла рэвалюцыянэраў. Толькі ў Расейскай імперыі высылка не была катаргай. Ні Ленін у Шушанскім, ні Сталін у Туруханскім краі не напружваліся дзеля здабыцця хлеба надзённага. Жылі «палітычныя» як паны, ледзьве не з прыслугай. Севярынец шэсьць дзён у тыдзень варочае бяровеньне на лесаскладзе і гібее ў лягасаўскім інтэрнаце. Яшчэ, у адрозьненне ад Леніна, які вольна хадзіў на паляваньне, Паўлу забаронена пакідаць межы населенага пункту. І, натуральна, мець ружжо. З другога боку, Сігна не Сібір. Але і беларускія рэвалюцыянэры натхняюцца традыцыямі эўрапейскіх парлямэнцкіх партый, а не апазыцыі цару, якая кідала бомбы і рабіла эксцы дзеля папаўненьня партыйнай касы.

Апошняя станцыя

Чыгуначная станцыя Алёшча, дзе працуе лідэр «Маладога фронту», — апошняя перад расейскай мяжой. «Лесосклад? Да он за поворотом», — зусім безь беларускага акцэнта падказвае сустрэтая кабета. Паварот. Зрок фіксуе ў шэрагу іншых хату са спадарожнікавай антэнай. Плятформа зь вялізным кранам. Горы бяровеньня. Каля іх круцяцца работнікі — падважваюць, акорваюць. Там і Павал.

За дзень у Алёшчы фармуецца

ад чатырох да сямі вагонаў з лесам. Дрэва ідзе ў Бабруйск, Віцебск, Сьветлагорск, Барысаў, Масты, а таксама на экспарт — у Латвію. За гэты месяц адправілі туды 19 вагонаў. А што латышы робяць з нашай бярозы? «Швэдам прадаюць. Толькі даражэй», — адказвае работнік. Швэды ж робяць з беларускай драўніны мэблю і паперу.

«І такога чалавека паўтара году будуць у Алёшчы таміць! — дзівацца кабеты-маркіроўшчыцы, дазнаўшыся, што Севярынец напісаў дзве кніжкі і аб'ехаў паўсьвету. — Ды ў нас тут сядзяць за мех бульбы, за курьшу!»

Гутарым у канторы. Гаворыць радыё. На сцяне — кніга скаргаў без ніводнае пазнакі. На што скардзіцца? Кабеты гавораць з намі па-расейску, але з беларускім акцэнтам. Ну і, вядома, з беларускімі інтанацыямі. Нават этнічная расейка пераняла ўжо сакавітае беларускае «чаго». Ці ня страшна, пытаемся, жанчынам працаваць сярод «хімікаў»? І выйляецца, што за пяцідзсяці рабочых лесаскладу станцыі Алёшча асуджаных усяго шэсьць. Яшчэ па колькі чалавек ёсьць у гаражах і на лесапавале. Астатнія — мясцовыя людзі і беспрацоўныя з полацкага цэнтру заняцасці. «А то ўсе, хто да нас прыяжджае, думаюць, што вакол адны турэмшчыкі», — кажа маркіроўшчыца Ларыса Мікалайчук. Яшчэ адна тыповая аблуда — нізкія тутэйшыя заробкі. Калі на лесапавале выконваць плян, можна зарабіць і 500 тысяч у месяц, і болей. А вось на пагрузчы лесу Севярынецу сапраўды не зарабіць больш за 160 тысяч. Мінус тое, што ў яго будуць вылічваць за хату і ежу.

Вось і 16-я гадзіна. Рабочыя спускаюцца з плятформы чакаць машыну з Малога Сітна. Выходзіць і Павал. Акуратна апрануты, спакойны. Праўда, залеглі новыя зморшчынкі ля вачэй, прабілася сівізна ў вусах. «Тут лепей, чым у ізалятары. Праўда, тут даўжэй. Я палічыў — 48 разоў па 15 сутак. Калі поўны тэрмін».

Тут ніколі не было калгасу

Усяго ёсьць тры Сітны. Першае — проста Сітна — спаліў яшчэ Сьцяпан Батура ў часе Полацкай вайны. Гэта была адна з маленькіх фартэцый Івана Жалівага. Цяпер там блукаюць толькі падазроныя асобы з мэталашукальнікамі. Побач з замчышчам і аднайменным возерам сёньня

месяціца вёска Вялікае Сітна. Але яна нашмат меншая за Малое Сітна, дзе жыве чалавек трыста.

«Савецкай улады тут няма. Тут улада буйной карпарацыі — Полацкага лесапункту, — кажа Павал. — І аліва, і паліва, і дрэва ідуць празь лесапункт». Сацыяльная рэжыма «Спрадвеку лес абараняў і карміў беларуса» — пра гэтыя мясціны. Вось толькі дыктоўных, звонкіх хат у Малым Сітне небагата. Людзі забруюць у лесу, а не жывуць з яго. Старт зьбіральніцтва — у сакавіку, калі лягас пачынае прымаць шышкі на насенне. «У працэсе» даводзіцца абтрасаць дрэвы і нават лазіць на іх. За шышкамі ідуць смарчкі і страчкі. Яны даволі дарагія. Потым — ягады і грыбы. «Дождж ідзе — лісічкі таньнеюць», — уздыхаюць кабеты. Кіляграм чарніц у нарыхтоўчай канторы каштуе 3800 рублёў, лісічак — 2500, а яшчэ ж ёсьць брусніцы, журавіны, малінаў сёлета многа. Мясцовыя прадпрыемствы скупаюць «дары лесу» і звозяць у Полацак. Апроч зьбіральніцтва культывуецца рыбаловства — той, хто мае сетку, езьдзіць на азёры ды прадае рыбу.

Зь зямлі ў Малым Сітне ніколі не жылі. Бальшавікі нават ня здолелі тут арганізаваць калгас — не было каго раскулачваць, не было чаго абагульваць. Калгас раней быў у Трудах, за 10 кілямэтраў адсюль, ды распаўся. Цяпер найбліжэйшы — у Палаце, за 20 км.

Дый навошта ён? За год на грывах-ягадах можна стаць мільянерам. І яшчэ ў лягасе зарабляць 500 тысяч. Куды ж людзі грошы дзяюць? Чаму хаты ў многіх такія нехайныя, запушчаныя? Павал Севярынец, ужо ўведзены ў курс мясцовага жыцця, ведае адказ. Грошы адбірае страшны вораг мясцовых людзей —

«максімка»

Менавіта так, з малой літары. Бо гэта не чалавек, а тэхнічны сьпірт-шклоачышчальнік. Яго возіць сюды з Расеі ды прадаюць зь цягніка. Натуральна, шкло «максімкам» тут ніхто ня чысьціць. Спачатку людзі нават ня ведалі, якую атруту п'юць, бо сьпірт прывозілі бяз цэтлікаў. Толькі калі «максімка» выправіў пару аматараў на той сьвет, цэтлік прывезьлі. Але і ведаючы ўсю праўду, многія не адракаюцца ад найлепшага сябра — надта ж ужо выгадна: пяць літраў — дваццаць тысяч. «Гэта вы ня ў

У радыёсе 30 кілямэтраў ад Сітна ніводнай царквы і ніводнага газэтнага шапіка.

Замест тумбачкі — старая радыёла. У лустэрку — Павал.

час прыехалі! — сьмяялася расейка-маркіроўшчыца. — Патрапілі б пасяля заробку — ведаеце, колькі б вам інтэрвію давалі? Чарга б стаяла! Дакладней, ляжала... А Севярынец ня п'е? Дык яго навучаць! Прападзе чалавек!» Павал усміхаецца: «Пра мяне тут казалі: дэманстрацыю вадзіў. Калі б піў, яму б дэманстрацыя ня трэба была, а як не выпівае, дык яму нешта трэба!»

Гэта трагедыя мясцовага люду: большасці нічога ня трэба. Тут нават зладзейства няма. Машына чацьвёра сутак стаяла на лесапункце — ніхто не крануў. Нап'юцца, матацыкл кінучь пад плотам — ён будзе ляжаць тыдзень, пакуль гаспадар не адсклесе, ня прыйдзе яго забіраць.

Людзі нічога ня хочуць. Але чья гэта задача — зрабіць так, каб людзі чагосьці захацелі? Напэўна ж, тэлебачаньня, уладаў. А ўлада кажа, што ўсе стабільна. І сапраўды: стабільна п'е народ, стабільна займаецца зьбіральніцтвам... Людзі жывуць як ня ў гэтай краіне. Ім гаворыш пра Лукашэнку, яны ківаюць, маўчаць. Падтакваюць: от, Лукашэнка, творыць, што хоча. Пытаецца: і што, будзеце супраць яго галасаваць? Трэба, трэба, канечне. Можа, ужо хопіць.

Толькі ўчастковы з Трудоў перш-наперш спытаў у Севярынца, як ён зьбіраецца мяняць уладу. І то ў сэнсе: «А можа, паспрабаваць праз уладу, якая ёсьць?» Паўлаў жандар варты бонч-бруевічаўскага п'яра. Бародка. Чорныя акулеры. Езьдзіць на ўазіку. Ад участкавага з выглядам каўбоя Севярынец чакаў большага. «Думаў, ён прыедзе, як шэрыф, і адразу скажа: гэта мая зямля, гэта твае правы...»

У Малым Сітне з «максімкам» сябруюць ня ўсе. Сядзібы яго ворагаў можна пазнаць па спадарожнікавых антэнах, машынах на падворку. Навошта дарагая спадарожнікавая антэна, калі ня ведаеш замежнай мовы? Дзеці хочуць Інтэрнэту, а тэлефону, каб падлучыцца, дома няма. Тутэйшая моладзь імкнецца вучыцца. Нават за грошы, калі не выходзіць на бясплатным. Юнакі ня хочуць у войска — ня з страху перад дзедаўшчынай. «Цяпер кожны імкнецца бізнэс свой мець, навошта боты таптаць? Пойдзеш у войска — забудзецца, што вучыў».

Вывучыўшыся, мала хто вяртаецца дамоў. У Сіцэнскай школе цяпер па чатыры чалавекі ў класе.

Лепей ужо мышы

З расейскага цягніка тут можна

Рэжым дня Паўла Севярынца

- 6.00 — пад'ём.
- 7.15 — адзначэньне ў начальніка лесапункту.
- 7.40 — ад'езд на працу ў Алёшчу.
- 8.00 — пачатак працоўнага дня.
- 12.00—12.30 — абед.
- 16.00 — канец працоўнага дня.
- 16.15 — ад'езд у Малое Сітна.
- 16.30—22.00 — вячэра, вольны час, чытаньне, праца над кнігай.

купіць ня толькі сьпірт. Возіць хлеб, гарбату, каву, печыва, кілбасы — па чыгунцы з Расеяй мяжы няма. А прадукты там таньнейшыя. Дзе лепей жывуць — тут ці ў Расеі? Складана сказаць. Але ў Расею на заробкі ня едуць і прадуктаў не вязуць.

Паказальнае адрозьненне ад заходнебеларускіх вёсак: прыватных крамаў ні ў Алёшчы, ні ў Сітне няма. Навошта? І ў дзяржаўных асартымэнт «нармальны для сельскай мясцовасьці»: сыроў адзін від — сулугуні; марозіва адзін від — марозіва; тушаніна ёсьць. З прысмакаў —

Аўтобус з Полацку (рэйсы на Труды, Уладзімераўку) прыбывае ў Малое Сітна ў 7.53. Адпраўляецца зь Сітна ўвечары ў 17.40 (панядзелак), 18.20 (серада, пятніца, субота, нядзеля). Павал вызваляецца з працы пасля 16.00. Паездка можа акупіцца за кошт збору грыбоў ці брусніцаў, якіх у навакольных лясах безь меры.

Севярынец на Крайняй Поўначы

Беларускі лес — гэта лёс.

«У хваёвым лесе маліца, у бярозавым любіцца, у дубовым волю каваць, у яловым душу прадаваць», — гавораць у народзе. Показка сымбалічная — асабліва калі ўлічыць, што хвоя складае больш за 50% беларускіх лясоў, бяроза дае 21%, елка — 10%, вольха — 8%, дуб — 3,5%, асіна — 2%. Можца самі вылічыць формулу зарослае, запушчанае беларускае душы, белавескае пушчы, прызначанай для малітвы і поўнай любові, дзе адна дзясятая — цёмны лес, а кожнае пяцідзясятая дрэва — юдава асіна.

Пакуту і сьмерць за грахі чалавецтва Ісус Хрыстос прыняў на драўляным крыжы. Дрэва крыжа Хрыстовага прыняло і жах болю Богага, і веліч Ягонае ахвяры, і трыюмф перамогі над д'яблам. Беларусь Новага Запавету таксама цярпела, памірала за іншых і ўваскрасала — у сваіх драўляных хатах, партызанскіх лясах і на тронках са сьвятым бел-чырвона-белым сьцягам.

Павал Севярынец,
«Нацыянальная ідэя»

Паўлава праца.

Працяг са старонкі 13.

салодкія падушачкі кандытарскай фабрыкі «Віцьба». «Купіў з салідарнасьці, — сьмяецца Севярынец, — «Хімікаў» з спэцкамандатуры ганяюць прыбіраць тэрыторыю фабрыкі».

Павал запрашае нас у сваё часовае жылло. Гэта нізенькая хацінка на вуліцы Зялёнай. Печ, тапчаны, стол, радыёла ў куце. Чыстая падлога, да бэлькі прыкручана лямпа дзённага сьвятла. Тут «хімікі» жывуць, пакуль рамантуецца інтэрнат. Хата сухая, на вокнах падвойныя рамы. Павал рады быў бы застацца ў ёй і на зіму. Ён гатовы нават трыццаць прысутнасьць мышэй, якіх тут процьма. Але пры канцы тыдня мусіць перайсьці ў лягасайскі інтэрнат. Хімік там цяпер жыве толькі адзін. Астатнія — полацкая і расонская публіка зь біржы працы. У інтэрнат, дзе сучанасьць, вэрхал і «максімка», Паўлу зусім ня хочацца.

Толькі не агіціруйце

«Я ня думаў, што ў Беларусі ёсьць месцы, дзе ў радыусе 30 кілямэтраў ніводнай царквы, ніводнага газэтнага шапіку і немагчыма патэлефанаваць староньняму чалавеку. Гэта месца бяз сувязі, без інфармацыі, як яны і заплянавалі, — дзеліцца

Паўлава жылло.

ўражаньнямі Севярынец. — Тут на пошце выходныя — нядзеля і панядзелак, працуе яна з 9 да 15. А я — з 8 да 16 гадзін. Тры суботы з чатырох — рабочыя. Толькі ў чацьвёртую, раз на месяц, я магу наведаць пошту. Там няма ні аўтаматаў, ні

кабінак. Стаіць тэлефон. І цётка дае патэлефанаваць. Па раёне, за раён, калі звоніш на мабільны — гэта няштатная сытуацыя. Паштавікі ня ведаюць нават, як рэагаваць. Ёсьць яшчэ тэлефон у сельсавеце, але там дамачка мне пазваніць не

дала. Гаворыць, не-не-не, вы на працы запытайцеся ў майстра, можа, ён дазволіць».

Кажуць, што сотавік тут працуе на 16-мэтровым кране лесапункту, але гэта парушэньне тэхнікі бясьпекі, гэта на самы-самы крайні выпадак...

Як працуе лесапункт

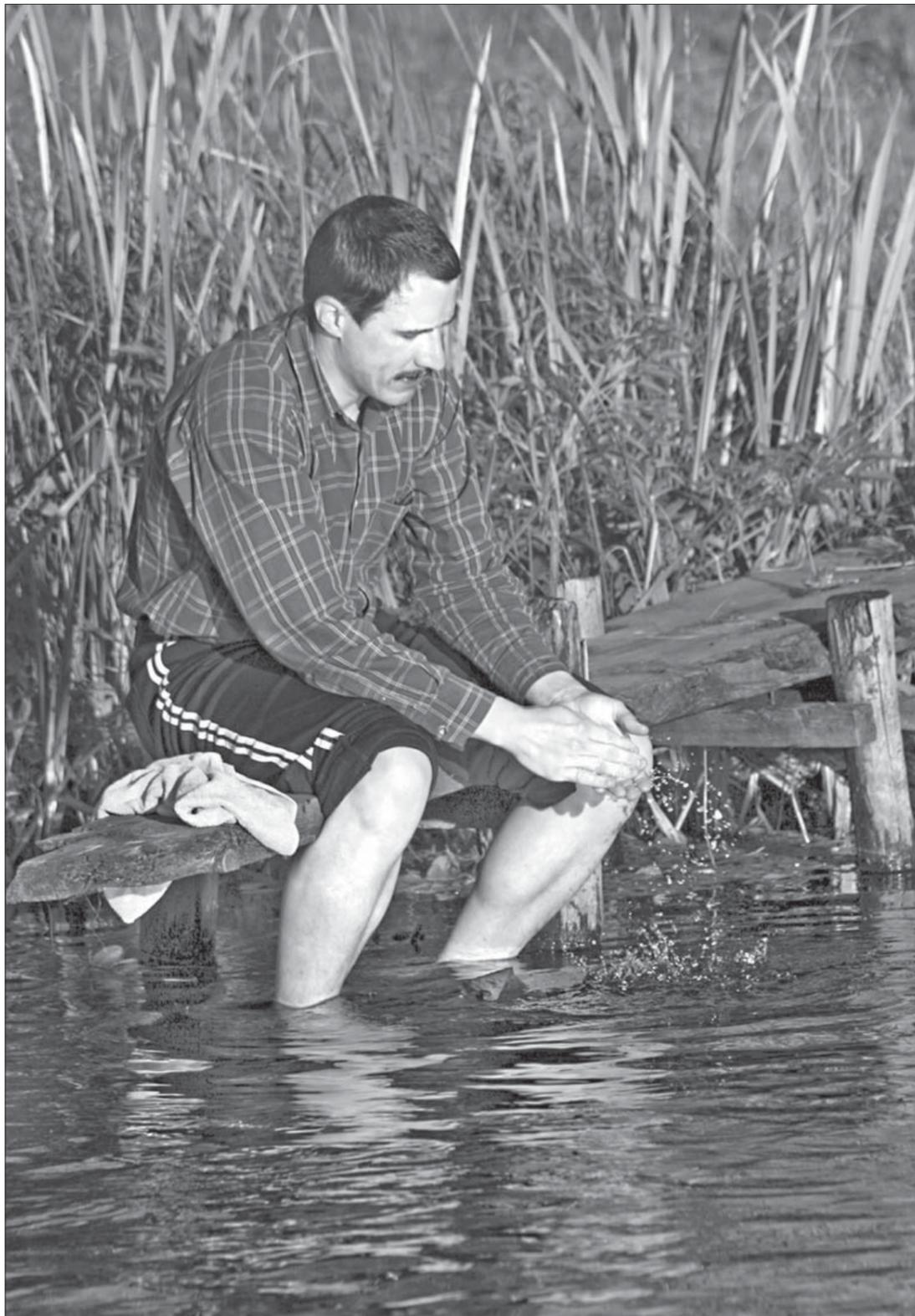
На лесапункце працуюць штабляёўшчыкі, стропальшчыкі, раскрыжоўшчыкі і кранаўшчыкі. Штабляёўшчыкі — самыя нізкааплачаныя некваліфікаваныя работнікі. Яны сартуюць бяровыя, абсякаюць сучча, абшкурваюць стойкі для вагонаў зь лесам, які ідзе на экспарт, грузяць лес на эстакаду.

На эстакадзе працуе «брыгада» — раскрыжоўшчыкі, якія рэжуць (крыжуюць) бяровыя, і стропальшчыкі, што падводзяць пад бяровыя тросы крана. Яны зарабляюць болей. Самая высокааплачаная праца — кранаўшчык. Ён мусіць мець спэцыяльную адукацыю. Вучыцца павінен і раскрыжоўшчык, які працуе зь пілою.

Царква ж у Малым Сігне калісьці была — у цэнтры вёскі, ля могілак. На яе месцы брацкая магіла. І бліжэй за Полацак — ніводнага храму. Летась сюды прыяжджаў бацюшка, хрысьціў.

Чаму б не збудаваць царкву ў Сігне? Лесу ў вас даволі. Тутэйшыя паціскаюць плячыма: няма такой патрэбы.

Севярынец, здаецца, адзіны, каму царква тут неабходная. «У Бога верыць? А ў нас тут вераць толькі ў чорта! Нікога іншага

Мыцца можна ў лазні раз на тыдзень. На астатнія дні ёсьць рэчка Палата.

няма», — смяяліся кабеты на лясунке.

«Я буду пісаць паперу, каб або штонядзелю мне далі магчымасьць бываць у Полацку, або завозілі мне сюды сьвятара, — кажа Павал. — Я маю такое права. Пасьпеў прачытаць у Ветрыне правільна».

Яго думкі ўвесь час вяртаюцца да Ветрына. Відаць: перажывае, што не дазволілі застацца там. «Міліцыянты пазналі мяне ў Ветрыне: вы недзе баятаваліся! Мы вас ведаем! Там «Вэлкам» бярэ. Я пачаў ужо быць шукаць працу, а ў камэндатуры мне кажуць: Павал Канстанцінавіч, у вас ужо ёсьць праца, не хвалойцеся. А дзе, якая — маўчаць. Пасьля раскалоўся адзін: у лясгасе за 80 кэмэ. Напярэдадні я быў у начальніка — яго прозьвішча Драб. Я яму растлумачыў, што яно значыць, пра шляху, пра Вялікае Княства Літоўскае, пра рыцарства расказаў. Ён усё гэта выслухаў, нібы яму паведамлялі пра жыцьцё на Марсе, паківаў галавой і кажа: толькі не агіціруйце, не агіціруйце... Мабыць, спалохаўся — і ў лясгас мяне.

А Ветрына — край з каранямі.

Там нарадзіўся Браніслаў Эпімах-Шыпіла, патрыярх хрысьціянскай дэмакратыі, адзін з заснавальнікаў нацыянальнага руху, Ганна Місуна — яна першая ў Расейскай імперыі пачала займацца практычным геалягічным вышукам...»

А тут, кажа Павал, культурных асобаў няма. Сядзяць людзі ў лесе ад часоў Івана Жаклівага. Ня тое што ў Полацку зь яго культу Скарыны ці на Расоншчыне, дзе дагэтуль абагаўляюць Машэрава. Так што першай культуравай асобай у гэтым краі можа стаць сам Севярынец.

Паджывотнікі

Ёсьць ужо і першая легенда: пра тое, як Севярынец растлумачыў сталюшчыцы, што такое гарбата. Цяпер на сталюжку ў яго няма нараканьняў. Кормяць пажыўным супам з тушанінай, грुцай, гароднінай. На другое — ці макароны, ці бульба, ці каша з падлівай, кавалак каўбасы смажанай, салата. Запіць — мятная гарбата ці таматны сок. І ўсё гэта за 1,5—2 тысячы.

А праца ня столькі цяжкая, як аўральная. «Тут, бывае, людзі

паўдня сядзяць, чакаюць, а пасьля прыходзяць лесавозы, штук пяць. Трэба згружаць дрэва, пілаваць, сартаваць, што на фанэру, што на экспарт. Бярвёны, большыя за 18 сантымэтраў дыямэтрам, на экспарт пускаць забаронена». Гэтыя цяжкія камлі, якія толькі ўдвух падымеш, тут называюць паджывотнікамі. Плацяць штаблёмчыку 150—170 тысяч рублёў «бруднымі». Адлічваюць за абед і за інтэрнат.

Статкевіч тэлефанаваў, расказваў, што ўлады прасуюць яго прападаўцаў. Ён, інжынэр-радыёэлектроншчык, які можа настроіць сыстэмы радыёлякацыйнага навадзеньня, рамантуе прасы і лядоўні ў рамбытэхніцы.

У сваёй глухой, цяжкай працы Павал імкнецца знаходзіць плюсы. «Такое выпрабаваньне — нагода для духоўнага самаўдасканаленьня. Спадзяюся выйсьці з Малога Сітна лепшым, чым быў да яго». Добра, што Палата цячэ проста за хатай, азёры, сьвітанкі, туман ранішні — фантастыка. Краевыды паўночнай Полаччыны са стагамі, азёрамі. «Дый дрэва, зь якім я працую, — гэта складнік нацыянальнай ідэі. Пісаў некалі:

Адзіны беларускамоўны надпіс у Сітне — на прыпынку, зь якога Паўлу няма дарогі. Тамсама намалёваная і царква.

Сітнянцы сушаць сена на азёрадах.

працуе з дрэвам беларус. Цяпер раблю гэта сам. Урэшце, Ісус Хрыстос да трыццаці гадоў таксама працаваў з дрэвам».

На высылцы Севярынец спадзяецца напісаць новую кнігу. Гэта будзе раман пра абуджэньне Беларусі. «Дзеянне пачынаецца ў наш час, крыху, можа, пазьней. Не пад рэжымам ужо, але пад чырвона-зялёным сыягам. І, мусіць, скончыцца пад бел-чырвона-белым».

Севярынец пэўны: пералом, абуджэньне людзей для Беларусі ня будзе справакаванае эканамічнымі прычынамі. «Малому Сітну і ўсёй Беларусі не пагражаюць ні эканамічныя крызісы, ні эканамічныя ўздымы. Толькі зьмена сьвядомасьці, зьмена духоўнасьці, зьмена людзей саміх можа даць нешта. Дасягнуць гэтага можна альбо праз масавую працу зь людзьмі з боку апазыцыі, альбо празь дзяржаўныя СМІ. Другое пакуль немагчыма. Застаецца старое добрае «ісьці ў народ». Рассяярушваючы апазыцыянэраў па ўсёй Беларусі, улады гэтаму спрыяюць».

Здымкі Андрэя Лянкевіча

У краіне Белай Сарокі

Мясыціна, куды выслалі Севярынца, апетая Янам Баршчэўскім. Менавіта тут недзе пад лесам і стаяла сядзіба пана Завальні. «Азёраў і рэчак шмат, і столькі гэтых качак разьвялося, што трэба асобнага стральца ля кожнай нівы, што блізка ля вады. Вясковы гаспадар апрача злых людзей мае яшчэ шмат непрыяцеляў: дзікіх птушак і драпежных звяроў. Летась вунь ля таго цёмнага лесу вырас у мяне цудоўны авёс. Дык мядзведзь за некалькі начэй зьнішчыў усё, пакінуў толькі здратаваную салому. Гэты зьвер не толькі нападае на жывёлу і пчол, але і нівы пustoшыць. У мяне добрыя сабакі».

Погляд з Малога Сітна

Лідэры апазыцыі папрасілі асабіста ў Лукашэнкі памяшканьня для сябе дэмакратычных сілаў

ПС: У становішчы, якое цяпер ёсьць, гэта адзін са спосабаў, прынамсі, нагадаць пра тое, што апазыцыя яшчэ існуе. Але па сутнасьці, думаю, гэты крок бясплёны. Адзінае, дзеля чаго яго можна было зрабіць, — каб потым казаць, што Лукашэнка ня даў.

Стан моладзевага руху

ПС: Моладзь у чаканьні ўздыму. Яна арыентаваная на 2006 год. Усё залежыць ад таго, якім будзе той год, ці здолеюць палітыкі старэйшага пакаленьня спраўды павесыць за сабой. У 2001 годзе на гэтым і расчараваліся. Палітыкі цяпер крыху іншыя. Будзем спадзявацца, што нешта зьменіцца ў стане апазыцыі, бо яшчэ аднаго 2001 году гэтая моладзь псыхалёгічна можа не перажыць. Калі будзе адстойваньне сваіх правоў, адстаганьне за перамогу, нават пры ўмове паразы або разгрому, гэта будзе ўсё—такі моладзевы рух. Калі бог дасць, у 2006 годзе менавіта такі рух мае нарадзіцца. Але ж нават у Малым Сітне зразумела, што далей так працягвацца ня можа. Гэта разумеюць хто на інтуітыўным узроўні, хто ўсьвядомлена. А гэта значыць, што мы ўрэшце пераможам.

Заклік КХП-БНФ байкатаваць усё нямецкае

ПС: Гэта экстрэмальна, ня трэба гэтага. Байкатаваць «Нямецкую хвалю» па-расейску — здаровая ідэя. Хто вінаваты ў сытуацыі вакол «Нямецкай хвалі»? Думаю, расейская агентура ў Нямецчыне, якая засталася яшчэ з часоў Савецкага Саюзу. Любы прыстойны эўрапеец прыняў бы расьнёне трансляваць па-беларуску.

Трагедыя, якой магло б ня быць

Два немцы з гарнізону, што ў Баравусе, прызвычайліся ездзіць на роварах у нэўтральную зону. Гэта ціхія, на першы погляд, вёскі, дзе людзі спаквалі спраўляюцца са сваёй небагатай гаспадаркай. У глухую ноч можа ціхенька пастукаць у шыбу партызан, які на кароткі час прыйшоў наведваць сваю сям'ю. А ўдзень могуць па вуліцах часам праехаць немцы, прайсціся паліцаі. Наагул жа — цішыня, якую зрэдзчас парушалі пеўні сваімі сьпевамі.

Гэтыя два немцы ня проста ездзілі па вёсках, а займаліся гандлем. Для кожнай хаты гучна вымаўлялі:

— Айн яйка — цвай цыгарэт!

І дзяды, якія за зіму скурылі сваю самасейку, ахвотна ішлі на абмен. Такім чынам, немцы вярталіся ў Баравуху з амаль поўнымі кошыкамі яек.

У гэты дзень немцы-гандляры ехалі ў Новыя Замшаны. Каля самай вёскі іх чакала сьмерць. У аляшніку грывнуў стрэл. Паранены вэлясыпедыст грывнуўся вобземлю. Другі зь перапуду таксама ўпаў з ровара. Але хуценька ачомаяўся. Устаў, націснуў на пэдалі і штосіль памчаўся назад, у Баравуху. Там сказаў пра гібель свайго таварыша. Адтуль пазванілі ў Полацк эсэсаўцам:

— У Новых Замшанах патызаны б'юць нашых!

Эсэсаўцы без прамаруджваньня выправіліся на грузавіках. Неўзабаве вёска была акружана. Знайшлі таго параненага немца, ён сказаў, што яго моцна білі кійкамі ста-

рыя кабеты. І, можа, забілі б да сьмерці, каб не прыкінуўся мёртвым.

Карнікі ня сталі высвятляць, хто канкрэтна біў, а пачалі без разбору заганыць у машыны ўсіх жыхароў вёскі. А яшчэ дзеля маштабнасьці праведзенай акцыі заехалі ў іншыя бліжэйшыя паселішчы і там схопілі тых, хто трапіўся на вочы.

Гружаныя людзьмі машыны накіраваліся на Полацк. Але празь якія дзесьці кілямэтраў завярнуліся ў Ноўку — усходнюю частку маёй роднай вёскі Ўладычына. Тут людзі прынялі жудасную сьмерць. Карнікі загналі іх у дзьве хаты і падпалілі...

Разам з эсэсаўцамі быў у канваірах народнік (так у нашай мясцовасьці звалі вайскоўцаў генэрала Ўласава). Яму ўдалося выратаваць дзвюх дзяўчын. Выбраўшы зручны момант, ён шагнуў ім:

— Паўзіце ў кусты!

Дарэчы, пасья вайны былы народнік разам з супрацоўнікамі дзяржаўнай бясьпекі адшукаў у Полацку тых выратаваных ім дзяўчат. Магчыма, гэты факт аблегчыў яму далейшае жыцьцё.

Па аналёгіі прыгадаю падзею, якая адбылася прыкладна ў адначасьсе з трагедыяй ва Ўладычыне і відавочцам якой быў я, 13-гадовы хлапчук-бежанец. Жыў я тады з маці і меншым братам у Залесьсі, непадалёк ад Новых Замшанаў. Гэтыя вёскі разлучала толькі рака Дрыса.

Аднаго дня міма Залесься праяжджалі немцы і ўбачылі, як з хаты выйшаў узброены чалавек ды пабег у хмызьняк. Машына завярнулася ў вёску. Затым немцы саб-

ралі ўсіх людзей у кучу. Вакол паставілі ручныя кулямёты (страшнавата было!). Салдат прынёс з хаты табурэтку. Афіцэр узьлез на яе і празь перакладчыка пачаў гаварыць:

— Да вас ходзяць партызаны. Мы гэтага не пацерпім.

— Пан афіцэр, мы ж не вінаватыя, што прыходзяць усякія...

— Калі будуць прыходзіць, то паведамайце нам у Царкавішча (вёска за два кілямэтры, у якой знаходзіліся немцы. — М.Б.).

Афіцэр яшчэ нешта гаварыў і нарэшце сказаў:

— Можце разыходзіцца па сваіх хатах. Усе вяскоўцы з палёгкай уздыхнулі.

Мікола Бадзюкоў, Полацкі раён

P.S. На помніках, пастаўленых на месцах згарэлых зь людзьмі дзвюх хат, вялікімі лічбамі напісана: 1943. Такі год значыцца і ў кнізе «Памяць. Полацкі раён», дзе пішацца пра трагедыю ў Ноўцы. Каб даказаць, што гэтая дата не адпавядае сапраўднасьці, мушу прывесць адзін з аргумэнтаў.

У сонечны вясновы дзень 1944 году (добра помніцца) прыйшлі ў Залесьсе паліцаі зпад Баравухі. Вясёлля (мабыць, няблага

выпілі), яны, ідучы па вуліцы, сьпявалі на ўвесь голас:

Генерал-майор,

Отпусти домой,

Жена молодая,

Сына родила...

Вяскоўцы зацікавіліся, чаго прыходзілі паліцаі. Аказваецца, яны наведвалі партызанскія сем'і і праводзілі агітацыю. Хопіць, маўляў, вашаму сыну (ці мужу) камароў карміць у лесе. Няхай прыходзіць да нас. Гітлер мае сакрэтную зброю. Германія пераможа. Калі здасца добраахвотна, немцы нічога дрэннага ня зробіць.

З гэткай наўнай агітацыяй паліцаі прайшлі таксама па хатах у Новых Замшанах і ў іншых вёсках. Пасья вайны колішнія партызаны расказвалі мне, што тады іхныя бацькі (ці жонкі) перадавалі ім прапановы паліцаюў. Аднак ніхто з лясных салдатаў ня клонуў на іх, не перайшоў на бок немцаў.

Паходы паліцаюў і агітацыя былі перад эсэсаўскім хапунам у Новых Замшанах, хоць і ня звязаны гэтыя падзеі адна з другой. Значыць, трагедыя ў Ноўцы адбылася напрыканцы вясны 1944 году. Да таго, як Чырвоная Армія прагнала з Полаччыны немцаў, заставаўся ўсяго толькі месяц.

Полаз

Толькі летам 1945-га году ляснічы з суседняй вёскі, ідучы з касою на сенажаць, заглянуў у бліжэйшы лес — пашукаць грыбоў. І ўбачыў у гушчары на галіністым клёне будан з саламяным дахам, адкуль злазіў Захар. Ляснічы пазнаў Захара і загадаў ісьці ў вёску, хоць той і прасіў не выдаваць яго.

Да вайны мянушкі ў нашай вёсцы давалі часта, звычайна мужчынам з пэўнымі рысамі харатару, гамонкі, узроставых «перакосаў» у паходцы. Аднаму далі мянушку «Воўк», другому, ужо немаладому, тоўсьценкаму і росту невысокага, — «Шпунт». Хлапцу, які меў траўму галавы, атрыманую ў дзяцінстве ад падзення з печы, прыляпілі мянушку «Таркованка», бо ён заікаўся і з працягам вымаўляў літару «р». Быў у вёсцы і носьбіт мянушкі па назьве габрэйскага сьвятара — «Рэб» — за рыжыя валасы і нос з гарбінкай.

А вось Захару Машкевічу, цыбатаму, з загнутай дугой да шыі сьпінай, далі даволі трапную, на думку вясковых вастраслоўцаў, мянушку — «Полаз». Паводле падабенства з санным полазам. А можа, і таму, што Захар быў чалавек нелюдзімы. Ухіляўся ад вулічных вечаровых мужчынскіх паяздзелака на лаўках, за што яго, вядома, недалоблівалі.

У часы прымусовай калектывізацыі Захар застаўся адзіным на вёсцы аднаасобнікам, на ўгаворы жонкі, замужняй дачкі, што жыла паблізу, на пагрозы сельсаветскіх актывістаў адказаў з хмурай рашчучасьцю: «Хоць рэжце, хоць забіце мяне, а ў калгас не пайду. Зямлю маю забірайце, а каня не аддам». Зямлі той у яго было гектары два. Ня болей. Аднак праўленцы калгасу ўсё ж уважылі Полаза, выдзеліўшы за вёскай, сярод балота, грудок цаліны, сотак дваццаць. Захар там сеяў авёс — на пракорм каню, на якім ездзіў у недалёкае мястэчка, дзе ўладкаваўся начным вартуўніком у нейкай арцелі. Жонку таксама не пусьціў у калгас, і яны жылі з яго сьціплага заробку і агароду.

Але калі ў 1937 годзе за адну ноч «чорны воран» зьвёз зь вёскі траіх мужчын у слудскую вязьніцу, адкуль яны ўжо не вярнуліся, то Захар стараўся не начаваць дома, калі ў яго былі выхадныя дні, —

баяўся арышту. Аднак пагаворвалі, што за Полаза заступіўся пляменьнік, які працаваў у суседняй вёсцы ў сельсавете.

Позьняй восеньню 1941-га году ў вёску завітаў на кані з воласьці паліцай у доўгім салдацкім шынялі з савецкай вінтоўкай-дзсяцізарадкай. Зайшоўшы ў хату Захара, заявіў, што назначае яго старастам і з гэтага дня ён павінен будзе выконваць усе распараджэньні акруговай улады. Захар спрабаваў адмовіцца ад такой абузы, гаварыў, што непісьменны, пасьпеў у дзяцінстве закончыць толькі дзьве клясы, што яму ўжо 52 гады споўнілася — пашукай, маўляў, маладзейшага на гэту пасаду. Але паліцай быў няўмольным: будзеш адпірацца — трапіш у турму як сабатажнік. І выйшаў.

Нейкі час ня ўсе ў вёсцы і ведалі, што Захара назначылі старастам, бо ў адносінах да вяскоўцаў ён не праяўляў варожасьці, ніякіх пагроз. Уладжваў, пасья распаду калгасу, спрэчкі паміж уладальнікамі зямельных паёў, разносіў восеньню па хатах квітки на пастаўку збожжа новай уладцы. Пры гэтым падкрэсьліваў, што за невыкананьне немцы могуць расстраляць. А такое было ў адной з недалёкіх вёсак, дзе акупанты расстралялі сем сем'яў — нешалецьшчыкаў падаткаў. Ня мог ня ведаць Захар, хто зь вяскоўцаў захоўвае ў тайніках вінтоўкі і патроны, сабраныя імі ў лесе і жыццё, ля дарогі пры адступленьні ў першыя дні вайны савецкіх салдат.

Але нікога ня выдаў, нават пасья таго, як партызаны атрымалі ад вяскоўцаў пад 20 вінтовак, сотню патронаў, нават ручны кулямёт.

Зь вясны 1943-га году партызаны часьцяком ноччу наведваліся ў вёску невялікімі групамі, забіралі ў сялян адзеньне, абутак, сала, шукалі самагонку. Нехта паказаў ім на хату старасты. Захара папярэдзілі, што калі ня здасць свае паўнамоцтвы, то яго расстраляюць як нямецкага паслугача. Даведаўшыся пра гэта, сусед Захара, які трымаў сувязь з ляснымі салдатамі, параіў ім выкарыстоўваць старасту ў сваіх мэтах: маўляў, ён можа сабраць па вёсцы для сваёй ліпкі адзеньня, абутку, збожжа. Але камандзір групы катэгарычна адмовіўся ад такой зьдзелкі. І мусіў Захар з жонкай ды малодшай дачкой перабірацца ў Слуцк, там яму далі нейкі куток у старым запушчаным будынку. У вёску ён праяжджаў рэдка, дый тое ў суправаджэньні паліцаюў, што, вядома, настройвала вяскоўцаў па-варожаму.

Летам 1944-га году, калі Слуцкчыну вызвалілі ад немцаў, жонка і дачка Захара вярнуліся ў сваю хату. На запытаньні суседзяў, куды дзеўся Захар, адказвалі коратка: «Ён нам нічога не казаў, можа, хутка вярнецца». Баючыся адказнасьці за сваё «старастоўства», Захар усё ж не падаўся за нямецкімі абозамі на захад, а вярнуўся дамоў і хаваўся ў падпольлі, аб якім ніхто з суседзяў, можа, і ня ведаў. Толькі летам

1945-га году ляснічы з суседняй вёскі, ідучы з касою на сенажаць, заглянуў у бліжэйшы лес — пашукаць грыбоў. І ўбачыў у гушчары на галіністым клёне будан з саламяным дахам, адкуль злазіў... Захар. Ляснічы пазнаў Захара і загадаў ісьці ў вёску, хоць той і прасіў не выдаваць яго.

Потым былі слудская вязьніца, суд, які вынес Захару ня надта суровую па тым часе кару — 10 гадоў высылкі на Поўнач. Вярнуўся ён адтуль пасья сьмерці Сталіна і амністыі старым і яшчэ болей «полазавым». Казалі вяскоўцы, што Захар у нейкім саўгасе Пермскай вобласьці пасьвіў статак, за што яго і кармілі.

Па вяртаньні з высылкі ён жыў з замужняй малодшай дачкой, бяз пэнсіі, як і яго жонка. Карміліся з сваёй сядзібы. Калі Захар памёр, то праводзілі яго ў апошні шлях толькі дачкі, унучка і двое пажылых мужчын, што капалі яму. Болей ніхто зь вяскоўцаў не прыйшоў. Гэтак жа сама яны адплацілі і тром колішнім «кулакам», якія пасья вайны, састарэлыя і хворыя, вярнуліся з-пад Котласу ў сваю вёску, дзе ад колішняга іх жытла не засталася і бярвянца. Калі памёрлі, то на пахаваньне прыйшло чалавек пяць, зь ліку далёкіх сваякоў, астатнія вяскоўцы збаяліся, каб часам іх не запозрылі ў прыхільнасьці да «клясавых» элемэнтаў, бо яшчэ доўга жыў у вёсцы страх ад 1930-х гадоў.

**Міхась Тычына,
Слуцк**

Унуччына мова

Маналёг бабулі скончыўся словамі пра тое, што мне, 15-гадовай дзяўчыне, рана яшчэ лезьці ў палітыку. Але якая палітыка ў тым, што чалавек хоча размаўляць на сваёй роднай мове?

Мяне моцна пакрыўдзілі. Ёсьць рэчы, якія, што востры нож, паласуюць сэрца чалавека, а па сабе пакідаюць рубец назаўсёды.

Адбылося гэта пры канцы ліпеня ў Салігорску. Я паехала ў госьці да бабулі зь дзядулем. Зьбіралася на доўга, выйшла на адварот. Сядзелі некалькіх за гарбаткай, размаўлялі. Доўга сядзелі, і размова закруціла тэму беларускай мовы.

Сваёй закруцілі страшэнныя рэчы: што беларуская мова, на якой размаўляюць адсталыя калгаснікі, цяпер нікому ня трэба, яна амаль памерла, беларускай культуры ўвогуле не засталася. «Як не засталася?» — прырэчыла я. Маналёг бабулі скончыўся словамі пра тое, што мне, 15-гадовай дзяўчыне, рана яшчэ лезьці ў палітыку. Але якая палітыка ў тым, што чалавек хоча размаўляць на сваёй роднай мове? На што я пачула яшчэ больш страшэнны сказ пра тое, што для нас, беларускамоўных, робіцца ўсё: і клясы беларускія ў школах ствараюцца, і ў краме нас абслугоўваюць, і працаваць даюць. Казалася гэта так, быццам беларусы прыйшлі на чужую тэрыторыю і пачалі там нешта прасіць, на што зусім пра воў ня маюць. Праз два дні я зьехала дахаты.

Пасьля рэфэрэндуму-1995 Беларусь стала быццам двухтварая ці, лепш сказаць, дзьвюхгалова, дзе першая галава размаўляе нармальна, другая па-расейску. І гэтая другая галава пачынае так паступова-паступова зьдаць першую. Русіфікацыя захліствае Радзіму. Так хутка мы зрабіліся, як Расея.

А пішу я, каб падзякаваць «Нашай Ніве» за тое, што яна ёсьць. Пакуль нас шмат, значыцца, не памерла яшчэ беларуская мова.

Кася, Жодзіна

Пра Расею і Чачню

Хочацца закруціць тэму асьвятленьня ў «НН» расейска-чачэнскага канфлікту. Штуршком да напісаньня ліста стаў артыкул Валян-

ціна Тараса пра кнігу Зеліхі Яндарбі.

Мяне заўсёды дзівіла стаўленьне нашых апазыцыйных колаў да чачэнскае праблемы. Расея няўменна крытыкуецца за захопніцкую палітыку ў Чачні. Маўляў, робіцца гэта бяз дай прычыны, дзеля свае імперскае драпежнае натуре. Аднак кожнаму, хто зь большага знаёмы з гісторыяй каўкаскіх войнаў, вядома, што інцытыва ў гэтых войнах належала не Расейскай імперыі. У мусульманых Паўночнага Каўказу яна мела зусім ня «мірных суседзяў», а саюзьнікаў варажае Турэччыны.

Да таго ж чачэнцы за тымі часамі — а часам і цяпер — жылі ладам, які завецца «ваеннай дэмакратыяй», то бок жыліца з рабунку яны ўважалі прыстойнейшым заняткам, чым з сумленнае працы. Тое, што сваю тагачасную вайсковую акцыю расейцы называлі «замирением», «усмирением», — не якаясь «фігура мовы», а цалкам адэкватнае азначэньне таго, што мусіла зрабіць мэтраполія, каб абараніць сваё насельніцтва, якое жыло на мяжы з горцамі.

Сп.Тарас абураецца зь неразумьня Лермантавым таго, што «злы чачэн» бароніць, маўляў, «родны бераг», але гэты «кабаронца» перад тым паліў і рабаваў чужы расейскі «бераг!» Тое ж і з постсавецкімі «чачэнскімі» войнамі. Ізноў чачэнцы выдаюцца за «нявінных ахвяр», а Расея выстаўляецца агрэсарам. Няўжо нашы праваабаронцы ня ведаюць, што 1-й чачэнскай папярэдняй чыстка жыхароў Чачэні нечачэнскае нацыянальнасьці (збольшага — расейцаў)?

Дый зь ляльчымі РФ чачэнцамі абыходзіліся зусім не паводле правіл лібэральнае дэмакратыі! Няўжо невядома пра выкіданьне дэпутатаў ВС праз вокны, дзе іх лавілі на штыхі бавевікі Дудаева, пра выкраданьні людзей, якіх «мірных» чачэнскія абываталі выкарыстоўваюць для рабскае працы, трымаючы па ямах, як дзікіх зьвяроў, пра ўцёкачоў ад «шарыяцкае дэмакратыі»? Ведаю з уласнага досведу: сувязь са сваякамі, што раней жылі ў Грозным, з пачаткам вайны згубілася — дагэтуль пра іх лёс мне нічога не вядома.

Цікава яшчэ, што выкрывальнікі расейскай палітыкі ў Чачні падтрымліваюць дзеляны

ЗША ў Іраку, прытачаючы для іх апраўданьня тыя ж рацыі, што і расейцы у Чачэні: абарона правоў чалавека перад тыранствамі сярэднявечнага рэжыму, барацьба з тэрарызмам.

Робіцца ўражаньне, што наша апазыцыя дзейнічае паводле прынцыпу: «выслухай народ — і зрабі наадварот». Сымпатыі тэішых масаў у каўкаскай вайне на баку Расеі. А апазыцыя замест таго, каб шукаць хоць якіх агульных гледзішчаў з народам (ці электаратам?), сыпяшаецца голасна абвясціць аб сваёй чарговай з тым народам нягодзе!

Арцём Бузінны, Пінск

Экспэртыза была

Зь цікавасьцю прачытаў матэрыял Сяргея Харэўскага «Знайдзіце эксперта» («НН», 12 жніўня 2005).

Хачу паведаміць чытачам, што я зрабіў неабходную экспертызу з дапамогай мясцовых краязнаўцаў і 9 жніўня перадаў заключэньне па гэтым пытаньні ва ўпраўленьне аховы спадчыны і рэстаўрацыі Міністэрства культуры.

Таму дасылаю ў рэдакцыю «НН» тэкст экспертнага заключэньня і прашу яго надрукаваць для будучых дасьледчыкаў гісторыка-архітэктурнай спадчыны Глыбоччыны.

Аб пастаноўцы на дзяржаўны ўлік помніка архітэктуры XVII ст. у гістарычным цэнтры Глыбокае Віцебскай вобласці.

17 кастрычніка 2001 году я, Трусаў Алег Анатольвіч, быў у г.Глыбокім і па просьбе мясцовых краязнаўцаў абсьледаваў муры старажытнага будынку па вул.Леніна (былая Замкавая). Паводле памераў цэглы, тыпу мураўкі і вапнавай рошчыны яго папярэдне можна было датаваць 2-й паловай XVII ст. Гэтая інфармацыя потым друкавалася ў мясцовых і рэспубліканскіх газэтах, аднак помнік архітэктуры ня быў узяты пад ахову дзяржавы.

Цяпер гэты будынак быў прададзены прыватнай асобе, па загадзе якой у пачатку жніўня яго пачалі разбураць, каб на гэтым месцы збудавалі новы аб'ект.

Па маёй просьбе 7 жніўня мясцовыя краязнаўцы і музэйныя супрацоўнікі аглядзелі старажытныя муры і перадалі мне дадатковую інфармацыю. Было

прамерана 25 цаглін. Сярэднія памеры цаглін 29—31х14,5—15,5х5,7—6 см. Сустрэта таксама цагла-пальчатка, якая мае ад 3 да 4 баразёнак на пасьцелі цаглы. Колер цаглы аранжавы і чырвона-аранжавы, яна добра абпалена.

Менавіта такая цагла датуецца 2-й паловай XVII ст. і знойдзена ў Магілёве, Менску, Мсьціславе і іншых беларускіх гарадах. Цэгла пакладзена на вапнавай рошчыне сьветла-шэрага колеру. У рошчыне акрамя пяску сустракаюцца каменчыкі (жвір) 3,5—5 мм у дыяметры. Таўшыня выяўленага муру каля 107 см. У сярэдзіне муру пакладзены вялікія валуны.

Усё гэта пацвярджае нашу папярэдняю даціроўку будынку — 2-я палова XVII ст.

У сувязі з вышэйзгаданым неабходна прыпыніць усе будаўнічыя работы, правесці архітэктурна-археалягічны дасьледаваньні і паставіць гістарычны будынак як выяўленую гісторыка-культурную каштоўнасьць на дзяржаўную ахову.

Дадатак на 5-ці старонках.

Алег Трусаў, кандыдат гістарычных навук

Праект «Адзіны кандыдат»: увага рэгіёнам і масам

Рэалізацыя сцэнару выбаранья адзінага кандыдата праз рэгіянальныя праймэры не пазбаўлена пэўных хібаў. Занадта зацягнутым аказваўся этап мабілізацыі рэгіянальных актывістаў і працэс выбаранья адзінага кандыдата. Працэс вылучэньня дэлегатаў на кангрэс дэміслаў цягнуцца неапраўдана доўга і забірае ўсё больш часу. Да цяперашняга моманту праца вялася толькі сярод той часткі грамадства, якая і так падтрымлівае дэмакратычны апазыцыю. Але ў той жа час ігнаруецца работа з той часткаю электарату, якую не задавальняе палітыка існага ўраду, але якая менш чым за год да выбараў так і ня стала апірышчам дэмакратычных сілаў.

Апроч таго, сходы ў рэгіёнах выявілі праблему увагі да працы ў малых гарадох і мястэчках. Дэмакратычным актывістам з рэгіёнаў вельмі часта бракуе

падтрымкі з боку цэнтральнага кіраўніцтва ў Менску. А цэнтар, на жаль, вельмі часта не зважае на гэта. Вось і выходзіць, што рэгіёны выступаюць у ролі цягальчыкаў фортэпіяна, на якім граюць палітыкі з цэнтру, якія, у сваю чаргу, даволі часта бываюць зь візытамі ў Варшаве ці Брусэлі і вельмі рэдка зьяўляюцца ў Нясьвіжы ці Рэчыцы.

Зьміцер Казлоўскі, Менск

Пытаньне сваёй юрыдычнай тэрміналогіі

Сёньняшняя перавага расейскае мовы ў дзяржаўных установах — адлюстраванне посткаляніяльнага статусу нашае дзяржавы. Маўляў, мова абарыгенаў зусім не пасуе да выкшталцёных афіцыйных выразаў ды тэрмінаў, і куды лепей ужываць мову былых каланізатараў, мову «белага чалавека».

На жаль, у нас няма беларускамоўнай юрыдычнай адукацыі. Нават у флягмане айчыннай юрыдычнай навукі — юрфаку БДУ — большасьць юрыдычных дысцыплінаў выкладаюцца па-расейску. Маладыя спэцыялісты, якія б яны прыхільнікі беларушчыны ні былі, не валодаюць беларускай юрыдычнай тэрміналогіяй. У нас і тэрміналогія самой няма — яна папросту не распацаваная. Ня браць жа за ўзор мову законаў, якія выходзяць на беларускай мове, дзе фактычна любы тэрмін — калька з расейскае мовы.

Што ж да выпрацоўкі беларускае праўніцкае тэрміналогіі, то трэба, па-першае, сфармуляваць прынцыпы, на якіх яна будзе грунтавацца. На маю думку юрыста, імі павінны быць: арыентацыя на юрыдычную тэрміналогію часоў ВКЛ, выпрацоўка новых тэрмінаў зыходзячы з навуковых прынцыпаў слоўтварэньня, а не расейскае мовы. А ў выпадку немажлівасьці ўжыць гэтыя прынцыпы — асаўеньне запазычаньняў з польскае ды ўкраінскае юрыдычнае тэрміналогіі як краін, найбольш блізкіх да нас у культурна-гістарычным плане.

Віташ Каляда ака Rodrigues, Менск

СВОЙ СЛОЎНІЧАК

Мая лексычная лядоўня

Піла на роднай куханьцы гарбаты, ня маючы клопату й турбот. Сонечныя рамонкі на цыраце сузірала, рысункі мудрагелістыя на шпалерах, лядоўню — некратыўна-беласнежную. Ох, раздражняе, таварышы, вока гэтая неабруджаная беласнежнасьць дамоўкі маёй для сыру й каўбас! Вось і вырашыла творчасцю дыхнуць на празаічны прадмет кухоннага інтэр'еру — лядоўню. Красачкі акварэлю маляваць? Не! Нарадзілася зьянацку больш карысная ідэя!

Перада мной слоўнікі Станкевіча ды Ластоўскага. Страціўшы арыентацыю ў часе, пазбаўляю цнатлівасьці колер сваёй лядоўні: наклеяваю паперкі, на паперках — назвы таго, што трапляе на кухню, па-беларуску. І колькі самабытнасьці!

Компот — узвар. Пирожные — цестачкі, альбо мазулькі.

Мороженое васпан Ластоўскі інтэрпрэтуе як «зморазь». Зрэшты, асабіста мне даспадобы агульнаўжывальнае сёньня «марозіва».

Запазычанае францускае слоўца десерт мае адпаведнік «заедкі», «заедак». Ня так эстэтычна, але ж трагна!

Экзатычны фрукт персик — брускава.

Вяртаючыся да згаданых вышэй заедак, мармелад — мармалада. Рафинад — чыстак.

Бутерброд — лусьцік, лусьценя.

Кожура — кажурка, шалупіны, шалупка, шалупа, лузга. Ежа сухая — сухоўрыцца.

Шкодна сухама (в сухомяты) есьці!

Ветчина — кумпячына. Крупы, неаблупленая бульба ёсьць емя, еміна — тое, з чаго га-туецца ежа. Ежа, яда — еміна згатаваная.

Наедак — ежа наагул, ежа, якой можна наесціся. Бульба не наедак, сала — во гэта наедак! Едзь — ежа, наедак.

Ну а за сталом скажам: «Сыць, божа!» — што тоесна «Смачна есьці!»

Кацярына Бязмацэрных, Менск

Жан-Шарль Ляльман: Эўропа чакае ад Беларусі сюрпрызу

Францускі палітоляг Жан-Шарль Ляльман прыехаў у Беларусь, каб яшчэ раз на свае вочы пабачыць аб'ект, які ён ужо дзесяць гадоў дасьледуе. Ён піша кнігу пра Беларусь і Лукашэнку. З сп.Ляльманам гутарыць карэспандэнт «НН».

«НН»: Чый Вы палітоляг — французскі ці эўрапейскі?

Жан-Шарль Ляльман: Францускі, бо я француз! Гэта рэальнасьць. Але ж у той самы час я яшчэ і жыхар Эўропы.

«НН»: Чым зьяўляецца Беларусь для Францыі і чым — Беларусь для Эўропы? Калі, канечне, паміж гэтымі паняццямі

трэба праводзіць рысу.

ЖШЛ: Я спадзяюся, што розьніцы няма і што тое, што датычыцца Францыі, і тое, што датычыцца Эўропы, — гэта адно і тое ж. Пра Беларусь ужо ведаюць, хоць пра яе дагэтуль мала пішуць і мала гавораць. Але многія эўрапейцы ўжо дазналіся, дзе на мапе сьвету знаходзіцца горад Менск. Два гады таму ў Парыжы праходзіў чэмпіянат сьвету па лёгкай атлетыцы, менавіта тады ўсе буйныя французскія газэты па-сапраўднаму адкрылі для сябе Беларусь — праз спорт. Але розьніца паміж Беларуссю і Расеяй для шараговага насельніцтва незразумелая. Што датычыцца інтэлектуалаў, дык пра Лукашэнку ўжо ўсё чулі.

«НН»: Што Эўропа чакае ад Беларусі?

ЖШЛ: Калі канкрэтна, дык

нічога. Ну, хіба што сюрпрызу, накіштад украінскага.

«НН»: Ці лічыць Эўропа дагэтуль, што можна дэмакратызаваць Беларусь з дапамогай Расеі?

ЖШЛ: Цяпер у Эўропе зразумелі, што такое пуцінскі рэжым. Гэта ахалоджвае і без таго няпростыя адносіны з Расеяй. Тыя, хто цікавіцца Беларуссю, прынышова ня хочучь, каб яе праблемы вырашаліся праз Маскву. Ну а тыя, хто зарыентаваны на Маскву, пра Беларусь увогуле не клапацяцца.

«НН»: Што Вы думаеце пра скандал вакол Саюзу палякаў Беларусі?

ЖШЛ: Беларусь усё больш і больш нагадвае абложаную фартэцыю. У яе дрэнныя адносіны з усімі суседзямі, нават з Расеяй. Акрамя гэтага, каб мабілізаваць

АНДРЭЙ ПЯНКЕВІЧ

насельніцтва, заўсёды можна адшукаць замежнага ворага. Тым больш што ў часе Аранжавай рэвалюцыі Польшча адыгрывала выключна важную ролю — празь яе можа ісьці падтрымка беларускай апазыцыі, што не падабаецца рэжыму. Вось чаму Лукашэнка карыстаецца палітыкай дзяржаўнага нацыяналізму.

«НН»: Кім для Вас як для палітоляга зьяўляецца Лукашэнка?

ЖШЛ: Дыктатарам! Падобным сваім папулізмам да дыктатараў Лацінскай Амэрыкі. Але ёсьць і адрозьненьне — яно палягае ў тым, што тая сацыяльная палітыка, якую нібыта праводзіць урад Лукашэнка, — фікцыя. Практычна поўная адуцнасьць сыстэмы мэдыцынскага страхаванья, 20 дзяляраў дапамогі па беспрацоўі — гэта не сацыяльная палітыка.

«НН»: Які Ваш прагноз на 2006 г., калі зыходзіць з рэальнай сытуацыі, якую Вы тут бачыце?

ЖШЛ (сьмяецца): Можна разьлічваць на яшчэ адну пяцігодку барацьбы!

Гутарыў Алесь Кудрыцкі

Дзяўчына на лядоўні

ЭТГАР КЕРЭТ

Цярплівацьць

Самы цярылівы чалавек у сьвеце сядзеў на лаўцы каля плошчы Дызынгоф. Поруч з ім на лаўцы больш нікога не было, нават галубоў. Вычварэнцы ў грамадзкіх прыбіральных настолькі дзіўна верашчалі, што было цалкам немагчыма не зважаць на іх. Самы цярылівы чалавек у сьвеце трымаў у руцэ газету і рабіў выгляд.

Насамрэч ён нічога не чытаў, а чакаў нечага. Ніхто ня ведаў чаго.

Адзін ангельскі таблёт праранаваў дзесяць тысяч фунтаў стэрлінгаў таму, хто дазнаецца, чаго гэты чалавек чакае, аднак нікому гэтага так і не ўдалося. У адзіным інтэрвю, якое ён пагадзіўся даць карэспандэнту каналу CNN, самы цярылівы чалавек расказаў, што ён шмат чаго чакае, але ня скажа, чаго менавіта, бо тут ня месца. «А дзе будзе месца?» — дапытваўся імпатны карэспандэнт, аднак самы цярылівы чалавек у сьвеце нічога не адказаў, адно моўчкі чакаў наступнага пытання. Чакаў, чакаў, чакаў, пакуль нарэшце трансляцыю не перанеслі ў студыю.

Пілігрымы з усяго сьвету ішлі да яго, каб дазнацца, што за сакрэт ён хавае. Гіпэраактыўныя брокеры, гістэрычныя студэнты, людзі творчых прафэсій, якія наносілі самі сабе раны ў нецярылівым чаканьні абяцаных пятнаццаці хвілін славы. Самы цярылівы чалавек ня ведаў, што дакладна ён павінен ім сказаць.

— Пагаліцеся, — урэшце выціскаў ён, — пагаліцеся зь цёплай вадой — гэта страшэнна супакойвае нэрвы.

І ўсе мужчыны што шалёныя ляцелі ў ванныя пакоі ды пакідалі на тварах тысячы парэзаў. Жанчыны сьцьвярджалі, што ён шавініст. І што ягоныя словы — гэта яскравы прыклад мужчынскай агрэсіі, словы, якія дэ-факта адмаўляюць Евіным дочкам у праве дасягнуць стану заспакоенасьці нэрваў. Да таго ж, жанчыны лічылі яго звыродлівым. Лоры Андэрсан нават напісала пра яго песьню. «Вельмі цярылівы шавініст і страшыдла», — так называлася песьня. «Біялягічны гадзіннік яго нікуды не ідзе», — сьпявалася ў шлягеры.

Самы цярылівы чалавек заснуў на лаўцы з напаяўзплюшчанымі вачыма. Ён сьніў мэтарэты, што падаюць на зямлю ды глуха бурчочуць, як аўтобусы; сьніў вульканы, што прагнуліся ды жахліва бурляць, як вада, якую спускаюць вычварэнцы ў прыбіральных; сьніў дзяўчыну, якую ён кахае ўжо многа год і якая расстаецца са сваім мужам ды ціўкае, як птушка.

За два мэтры ад яго лаўкі голуб з галубкаю намагаліся выбраць адно аднаму вочы. Яны нават не сварыліся за ежу, а так сабе, бяз дай прычыны.

— Пагаліцеся, — праранаваў ім чалавек праз сон, — пагаліцеся зь цёплай вадой — гэта страшэнна супакойвае нэрвы.

Падняць плянку

Калі Нандзі Шварц, нямецкі скакун з шастом, пералятаў другой спробы плянку на вышыні шэсьць шэсьцьдзсят, ён ні аб чым ня думаў. У горле захрас камяк велічынёй зь більярдны шар, вочы сачылі за напятамі ступакамі, што даволі высока луналі па-над

плянку, Шварц мусіў напружыць усю моц, каб не заплакаць. Занурыўшыся ў мат, Нандзі здзівіўся з гэтых буйных сьлёз, што душылі яго, тым часам як дыктар на стадыёне параўноўваў ягоны рэкорд з дасягненьнямі легендарнага Боба Бімона. «Кожны, хто знаходзіцца тут, бачыць, як у нас на вачах робіцца гісторыя, і проста гамон якая гісторыя», — запанібрата размаўлялі з натоўпам мэгафоны. А Нандзі Шварц, адзіны чалавек на стадыёне, які не зусім бачыў гэта, ускінуў руку ў гонэр камэр.

Аўтаадказчык Шварца нічога не сказаў, адно зумкнуў зь ляканічнай пыхай. Гэта не зашкодзіла прадстаўнікам «Клогс» пакінуць на ім тры паведамленьні. «Падняць плянку», — так называлася праранаваўшая імі новая рэкламная кампанія для кукурузных шматкоў з удзелам Нандзі. «Восем вітамінаў замест шасьці!» — і дзевяноста тысяч далаў на рахунку. Нандзі ня чуў паведамленьняў: ён якраз прымаў душ. Скарлючаны, ляжаў на кафлянай падлозе ў позе зародка. Дазваляў гарачай вадзе апякаць сабе сьпіну. З апаленых параў Нандзі, як з іржавага чайніка, выходзіла пбра. А ён зь вялікім пальцам у роце мачыўся ў вадзяны струмень ды назіраў, як жоўтая ўрына віруе ў напрамку сьцёкавай адтуліны. Тыя дзевяноста тысяч маглі забясьпечыць яму нябеднае існаваньне, але, на вялікі жаль, ён ужо і так нябедна існаваў у двухузроўневай пяціпакаёўцы на поўначы Бону ў прэстыжным раёне. На яе кафлянай падлозе рабілася проста гамон якая гісторыя, што ссала з пальца ўспаміны пра свае шматлікія дасягненьні. Акрамя грошай, павагі ды здароўя, у яго было шэсьцьдзсят тры жанчыны. У кожнай свая гісторыя — у некаторых нават не адна. Калі ён захоча падняць плянку, тады ён павінен знайсці жанчыну, якая мае больш за пяцьдзсят тры гады і ступень прафэсара, калі захоча панізіць — мусіць адшукаць такую, якой яшчэ няма маснаццаці, але ёсьць невялікія разумовыя адхіленьні.

Дзяўчына на лядоўні

Самота

Ён расказаў ёй, што калісьці ў яго была дзяўчына, якая любіла самоту. І гэта было страшэнна сумна, бо яны былі пбра, а пбра, паводле азначэньня, — гэта разам. Але ёй збольшага падабалася быць адной. Тады аднойчы ён спытаў яе: «Што за прычына? Нешта ня так са мною?» — ды яна адказала яму: «Не, гэта зусім з табою не звязана. Гэта ўва мнэ, яшчэ зь дзяцінства». Ён ня вельмі каб уцяміў гэтую мульку зь дзяцінствам, і, каб зразумець трохі лепей, паспрабаваў пашукаць нешта падобнае ва ўласным дзяцінстве, але нічога там не знайшоў. Чым больш ён думаў пра сваё дзяцінства, тым больш яно ўяўлялася яму дзіркай у чужым зубе: канечне, хворае месца, але ня надта замінае, прынамсі, яму. А тая дзяўчына, што любіла быць адна, увесь час бегла-хавалася ад яго, ды ўсё гэта было празь ейнае дзяцінства. І гэта страшэнна раздражняла яго. Нарэшце ён сказаў ёй: «Або ты тлумачыш, або мы расстаёмся». А яна адказала: «Добра», — і яны рассталіся.

Огет выказвае сымпатыю

«Гэта страшэнна сумна, — зазначыла Огет. — Сумна, і, увадначасьсе, расчульвае». «Дзякуй», — сказаў Нахум і глынуў соку. Сьпяраша Огет, заўважыўшы, што ён

крыху плача, не жадала назаліць, але ж нарэшце ня вытрывала спакусы ды спыталася: «Дык нават сёньня ты ня ведаш, што ў сьнім дзяцінстве прычынілася да таго, што яна цябе пакінула?» «Яна не пакідала мяне, — паправіў яе Нахум, — мы рассталіся». «Гэта ты так гаворыш», — адказала Огет. «Гэта ня «я так гавару», — заўпарціўся Нахум, — гэтак здарылася у маім жыцьці. І прынамсі, для мяне гэтая акалічнасьць вельмі істотная». «Дык нават сёньня ты ня ведаш, празь якое здарэньне ў яе дзяцінстве ўсё гэта пачалося?» — працягвала Огет. «Усё пачалося не са здарэньня, — зноўку паправіў яе Нахум, — а зь цябе». І пасля невялікай паўзы дадаў: «Сапраўды, гэта нешта-нейкае зь лядоўняй».

Не Нахума

Калі Нахумава дзяўчына была маленькая, у ейных бацькоў не ставала цярыленьня на яе, бо яна была яшчэ маленькая ды мела маторчык у адным месцы, а яны былі ўжо старыя і млявыя. Нахумава дзяўчына спрабавала пагуляцца зь імі, пачаць зь імі гутарку, але гэта толькі яшчэ больш раздражняла бацькоў. У іх не было моцы. У іх нават не ставала моцы сказаць ёй, каб яна змоўкла. Замест гэтага яны падымалі яе ўгору, садзілі на лядоўню ды ішлі на працу ці куды там ім было трэба. Лядоўня была страшэнна высокая, і Нахумава дзяўчына не магла зьлезці. Вось як сталася, што яна прабавіла большую частку свайго дзяцінства на лядоўні. Гэта было страшэнна шчаслівае дзяцінства. У час, калі іншых зьбівалі на горкі яблык іх старэйшыя браты, Нахумава дзяўчына сядзела сабе на краёчку лядоўні, сьпявала песенькі, крэсьліла маленькія рысункі на слоіпылу. Зьверху раскрываўся цудоўны краівід, а дупчы было цёпла і прыемна. І цяпер, ужо дарослая, дзяўчына сумавала па тых часах, па самоце. І Нахум спагадаў ёй, нават спрабаваў аднаго разу запіхнуць яе на лядоўню, але гэта было ўжо ня тое. «Страшэнна прыгожая гісторыя», — прашаптала Огет ды лёгенька дакранулася да Нахумавай далоні. «Угу, — прамармытаў Нахум і адхапіў руку, — страшэнна прыгожая, але не мая».

З габрэйскае пераклаў Павал Касьцюкевіч

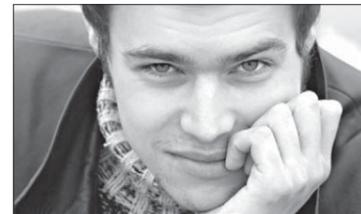

Этгар Керэт.

У адным інтэрвю ён прызнаўся, што па-ранейшаму, як і многа год таму, любіць дні напалёт сядзець і перыцца ў выключаны тэлевізар. Варта дадаць, што само тэлебачаньне праз гэта па-ранейшаму ў страшэнным дэпрэсыяку, і да таго ж яно прыдбала комплекс прафэсійнае непаўнаватасьці.

Трэба зазначыць яшчэ, што ён па-ранейшаму любімы як аматарамі літаратурных зборняў з цэнтру, так і прыхільнікамі нелітаратурных выразаў з ускаіны. Па-ранейшаму ня піша раманаў, а толькі караценькія апавяданьні. Вуаля — Этгар Керэт, пісьменьнік для тых, хто па-ранейшаму мяркуе, што апошняй кнігай, створанай на габрэйскай, зьяўляецца Стары Запавет.

У кожным «добра» ёсьць сваё «до»

УСЕВАЛАД СЬЦЕБУРАКА

Вечер гуляе ў напарсткі
кубачкамі з плястыку.
Дрэвы запозьнена робяць
ранішняю гімнастыку.
Менск вяртаецца з Гораду
з офісаў і заводаў,
месяціцца ля тэлевізараў
у пошуках танных прыгодаў.
Плавае флёт недапалкаў
у акваторыях лужын,
хтосьці гатуе вячэру,
большасць, напэўна, ужын.
Вочы акон заплюшчваюць
жалюзі ды фіранкі,
бегаюць і страляюць
у тэлевізары янкі.
Дзень адлятае стары,
дзень надыходзіць новы.
Нехта шукае пары,
нехта шчырай размовы.
Дождж вышыня нараджае,
цэбра рыхтуе пакі,
блытае, перашкаджае
ветру гуляць у напарсткі.

У Менску вільготна і цёпла,
ў снузе патанаюць агні.
Ўсё гэта фігія, безумоўна,
галоўнае — ты пазваны.

Іду праз натоўп, бы праз мора, —
бясконцыя хвалі галоў.
Са мной маё сьмешнае гора —
нагоды няма для размоў.

На ходніку мокрае лісьце,
у лужыне пачак, як буй.
Хоць гэта, напэўна, ня выйсьце,
усё ж такі — тэлефануй.

Калі ж зазьвініць у кішэні,
здалёк, як праз мэтры вады...
Як Фаўст аддам за імгненьне
душу — толькі будзь гэта ты!

Толю Івашчанку

У кожнай згодзе ёсьць сваё «годзе»!
У кожным «добра» ёсьць сваё «до»!
Іду апрануты па апошняй модзе
адэптам веры ў маім народзе,
веры ў нагоду выпіць «па сто».

І, ўласна кажучы, на ўласнай мове
хочацца толькі зацята маўчаць.
У маўклівым слове,
нібыта ў замове,
яднаюцца «дзякуй» і «ё... тваю мать».

А з словаў такіх паскладаюцца вершы.
І іх застанеца адно запісаць:
«Ты быў не апошнім, на шчасце, і ня першым», —
напіша хтось іншы і пэўна што лепшы,
і кропку паставіць, каб ты змог пачаць...

Бацькаў брат Ільдэфанс

ФРАНЦ СІҮКО

Гадоў сем меў, як з хлапчуком суседзім, Рысікам, ля яблыні ў былым панскім садзе пры пакоях бавіліся. Збанок пры ім быў гліняны, размалываны ў розныя колеры, прыгожы, як калядная цацка. Узлаваўся я нечага, пхнуў пасудзіну нагою — паляцела, растрэшчылася на дробныя аскепкі. Твар задрыжэў Рысікаў, сьлёзы градам з вачэй. Празь месяц зьехаў ён разам з бацькамі ў Польшчу, болей ня бачыліся.

Колькі гадоў таму здымак суседка паказала: «А гэтага памятаеш хлапца?» «Не». — «Няго? То ж Рысік. Памёр ужо...»

Ні твару не згадаў, ні паставы, толькі — вочы тыя, бездапаможным адчаем засьлёзьненыя.

Бацькаў брат Ільдэфанс без малаго праз трыццаць гадоў па ад'ездзе на сталае жыццё ў Польшчу прыехаў на радзіму адведаць крэўных. Нядзеля была, як заявіўся на роднае котлішча: у хаце нікога, дзьверы на замку, у касьцёле ўсе. Пайшоў да касьцёлу, там бабу, маці сваю, спаткаў. «Хадзем да бацькі, — сказала, выплакаўшыся. — Неспадзяванка будзе старому».

Падышлі да дзеда.

— Глядзі хто! — кажа баба. — Ці пазнаеш?

— Быццам відзеўшы дзе-та, — дзед адказвае. — А так — не, ня ведаю чалавэка.

Праз колькі хвілін толькі, згадаўшы пра запрашэньне, што паўгоду таму высылалі сыну для афармленьня візы, даўмеўся, хто перад ім, кінуўся абдымаць-цалаваць.

Адчужэньне між крэўнымі, хоць і змушанае, — прыкрае, няўцямнае, нялюдзкае.

Дзядзька-хутаранец праз усё жыццё зь бяднейшых суседзяў кпіў. Сам з басоты, але разжыўся за Саветамі на гандлі гарэлкаю і мёдам, адчуваў сябе ў навакольлі як ня богам. Калі і размаўляў з кім, дык заўжды звысака, не хаваючы пагарды. Заможны, дзецям, аднак, у адрозьненне ад большасьці вяскоўцаў, аніколі нічым не памог. Дык ня надта і гарнуліся да бацькі сын і дачка, больш да маткі мелі прыхільнасьць. Толькі калі ўжо зусім занямог дзядзька, палагаднеў крыху, пачаў хінуцца да людзей.

Неяк жнівеньскім надвячоркам з грыбоў вяртаўся паўз ягоны хутар. Выскачыў ён з хаты, замітусіўся: «Прынясі сваю цацку, распавесьці сёе-тое хачу». Прыходжу праз паўгадзіны з дыктафонам, пачынае свой аповед. Як у часе вайны мабілізавалі яго ў войска, як, трапіўшы ў акружэньне, у балоце нейкім сядзелі, як выходзілі з таго акружэньня. І сьпехам усё, скарагаворкаю, быццам баючыся не пасьпець выпасці...

Франц Сіўко — нар. у 1953 г. у вёсцы Вята на Мёршчыне. Піша прозу, публіцыстыку. Аўтар кніг «З чым прыйдзеш» (1991), «Апошняя падарожжа ў краіну ліваў» (1997), «Удог» (2001), «Ягня ахвярнае» (1993), кніжку для дзяцей малодшага школьнага ўзросту «Бялячык» (2003). Жыве і працуе ў Віцебску.

АНДРЭЙ ЛЯНЧЭВІЧ

ведацца. Дыханьне цяжкое, з прысвістам, твар азызлы. Кятурку раптам расшпіліў, ня даўшы рады далей ад прызбы адысься, лужыну побач з услонам, дзе сядзелі, зрабіў. «Страшна паміраць, — дадаў, скончыўшы аповед. — Можа, напішаш што ў газэціну? Хоць што і па мне застанецца...» Праз пару месцаў сканаў. Пахавалі як пустэльніка, побач з чужымі. Сына к таму часу ўжо не было ў жывых. Як памёр, не пажадаў бацька, хоць і меў мажлівасьць, перавезьці з гораду на вясковыя клады. Жонка неўзабаве да дачкі давяжоўваць зьехала, так і застанецца і па сьмерці самотны, пры несвай.

З завуцтва школьнага. Абрэда цягацца да настаўнікаў на ўрокі, кінуў хадзіць. Хвалілі: «Во завуч у нас — золата!» А ледзь да непаразуменьня, яйка выедзенага ня вартага, дайшло, тут жа папікнулі: «А на ўрокі да нас, памятаеш, не хадзіў!...»

Пазнаёміўся з чалавекам — і падрабешчэ нібыта: дасьведчаны, разумны, а галоўнае — па-беларуску размаўляе. А ён (яна) праз тыдзень па знаёмстве: «Вось, пішу таксама, дык ці не зірняце?» Расчараваньне.

Быкава сваякі на юбілейнай вечарыне ў Вушачы — сьціпльыя простыя людзі, шчырыя па-сялянску. Во, пэўна, здзівіліся б, каб уведалі, колькі чаго (каго пасадзіць дзе, каго пусьціць, а каго не да мікрафона) напярэдадні вакол тае вечарыны ў ягамос-

ных сфэрах круцілася-варылася.

Калега-«ўсходнік» пра ўражаньні ад камандзіроўкі на радзіму маю, Мёршчыну, апавядае: «Я ж думаў, там багацеі ў вас паўсюль, а як глянуў... Анічым ня лепш, як на маёй «малой» радзіме». Дык на яго «малой» рэзрух хоць на вайну можна сьпісаць: спалена ўсё было, насельніцтва па колькасці дасюль у асобных раёнах да даваеннага ўзроўню не дацягвае. А маёй паўстагодзьдзя савецкай улады хапіла, каб у пустэльню ператварыцца.

З усіх галоўных грахоў апошні, сёмы, — лянота — самы шматзначны. Усім блэгім, што маем, што здараецца наўмысна і ненаўмысна — фізычнай нэндзаю, няўдалаю кар'ерай, кепскімі стасункамі зь людзьмі — найчасьцей яму абавязаны. Лянота — антыпод руху, значыць — і жыцьцю.

З усіх галоўных грахоў ці не апошні, сёмы, — лянота — самы шматзначны. Усім блэгім, што маем, што здараецца наўмысна і ненаўмысна — фізычнай нэндзаю, няўдалаю кар'ерай, кепскімі стасун-

камі зь людзьмі — найчасьцей яму абавязаны. Лянота — антыпод руху, значыць — і жыцьцю.

Напрыканцы мінулага стагодзьдзя ў школах пра міжпрадметныя сувязі модна было дбаць. І карысьць сякая-такая была з таго — хоць як, ды маглі ў адно зьвесці дзеці факты з гісторыі, геаграфіі, літаратуры. Цяпер прыйдзеш у аўдыторыю да ўчарашніх выпускнікоў, дасі тэкст зь пералікам некалькіх вядомых пісьменьнікаў, і добра, калі пяцёра зь пяцідзсяці, напрыклад, Быкава, Барадуліна, Броўку за землякоў вызнаюць ды яшчэ раён, зь якога клясыкі паходзяць, назавуць. І не няздары якія, не абібокі — талковыя маладыя людзі.

Бадзяжка гадоў сямі ў Львове ля касьцёлу міласьціну просіць.

— Вот возьми, мальчик, — кабета з нашае групы кажа. — Купи себе что-нибудь.

— А што, ты са мною па-маскальску будзеш размаўляць? — пакрыўдзіўся.

Студэнтка-вяскоўка падышла — з заняткаў адпрасіцца па нейкай патрэбе. Маленькая, ад сілы мэтра паўтара росту, нясьмелая, апранутая не ахці ў што. Адпусьціў, пайшла калідорам, з-пад плашча ледзь бачная. На дварэ — дзецокоў плейма, нахабных, паўшчырозых: зарагаталі, зацмокалі, заржалі. У яе ж — ні сілы, ні рызык, ні д'Артаньяна плячыстага ўпобачкі, каб бараніць. Другая, гэтка ж нягегліца, траяк на экзамене атрымаўшы, — у сьлёзы. Бацька вынес усё з кватэры на гарэлку, рабіць даводзіцца на рынку, парашкамі пральнымі гандляваць, ці да вучобы тут.

Аднаму — той, чужы, за куміра, другому — гэты, уласнае гадоўлі, трэцяму — гэны, першых двух ці то вораг, ці то таварыш — ад варункаў часовых залежыць. Які б і скуль ні быў — абы хоць каго мець за ідала. Культ асобы пазбавіўшыся нібыта, культ улады на ўсялякі выпадак пры сабе пакінулі. Ад аднаго ж да другога — паўкроку.

Чалавек дагары пры ходніку: рукі-ногі ўроскід, вочы заплешчаныя. На бадзяжку ці п'янага не выдае: адзеньне чыстае, ні гузака нідзе, ні кроплі крыві. У далоньцы правай пашпарт, бы знарок, каб не шукалі, як памрэ неспадзеўна, вокладкаю сінее. Мінакі пазіраюць скоса, ратуючыся ад дажджу, што з самае раніцы церусіць, хаваюцца пад парасоны, шыбуць безуважнаю чарадою далей па сваіх справах.

У суседзяў радасьць: кошка-прыгажуня малых чатырох прывяла. Кот, бацька, упобачкі, ні на крок ад сужэнкі ды дзетак не адыходзіцца. Есьць блага, схуднеў ад перажываньняў: як там будзе, час такі няпэўны!

Пашпарт падняў, кімсьці згублены, — чорны ажно ад бруду, зашмулены. Між старонак — квіток на пятнаццаць тысяч і грошы, толькі не пятнаццаць, як у квітку, а дзесьць з драбязою. Праз даведку нумар тэлефона ўладальніка высветліў, набраў. Жанчына, ці ня жонка, слухаўку ўзяла, сказала, што гэтае хвіліны ня можа прыйсьці па дакумэнт, а патэлефануе, як толькі вызваліцца, і тады спаткаемся. Спаткаліся праз пару гадзін, аддаў знаходку. А назаўтра зранку — званок, голас мужчынскі: «Ну, што, гад, пабагацеў, пятак мой прысабечыўшы?» І ўвечары — зноў тое самае. Наробіў клопату: яму — тэлефанаваць, лухту вярзьці, сабе — тую лухту слухаць.

Сэрца Чэмпіёна

Калі каманда не дэманструе прыгожай гульні, не атрымлівае цягам дзесяцігодзьдзя прыметных перамог і не глядзіць у бок заўзятараў, мне цяжка ўявіць, навошта і для каго нацыянальная зборная наагул выходзіць на поле. Магчыма, для чыноўнікаў з футбольнай фэдэрацыі? У Вільні на літбелфутбол хадзіў Андранік Антанян.

Нягледзячы на тое, што сустрэчы паміж беларускай і літоўскай футбольнымі дружнымі адбываюцца з прыметнай рэгулярнасцю, матчы ў сьвядомасці заўзятараў пакуль не набылі статусу прынцыповага дэрбі. Беларусь і Літва не тракуюцца як супернікі прынцыповыя, перамагчы якіх справа гонару.

Ёсьць і яшчэ адна акалічнасьць. Футбол у Літве, які дзякуючы высілкам банкіра, футбольнага магната, пэста-аматара etc. Уладзімера Раманава сёньня перажывае свае ці ня самыя лепшыя часы з моманту атрымання незалежнасьці, яшчэ ня можа прэтэндаваць на роллю меркі нацыянальных здольнасьцяў. Нішу гэтую ў Літве яшчэ ў 1938-м заняў баскетбол, і малаімаверна, што ў найбліжэйшыя гады становішча кардынальна зьменіцца. Да беларускіх пасьпехаў у любым відзе спорту літоўцы ставяцца паблажліва і бязь ценю рэўнасьці. У баскетбол у Беларусі гуляць пакуль не навучыліся.

Вынікам адноснага футбольнага рэнесансу Літвы стала і зьяўленьне ў Вільні футбольнай арэны «Ветра», пабудаванай на прыватныя сродкі. Стадыён хоць і знаходзіцца ў стане дабудовы, але ўтульны, з якасным газонам і асьвятленьнем. Так што ў літоўскай зборнай, нарэшце, зьявілася магчымасьць прымаць на сталічным стадыёне сваіх супернікаў.

Урэмя зубраваць

Некаторы дадатковы парм сустрэчы дадало тое, што ўпершыню за гісторыю беларуска-літоўскіх футбольных супрацьстаяньняў на віленскіх вуліцах зьявіліся арганізаваныя фанаты беларускай зборнай. Аказалася, што гэта група зуброўцаў — людзей да футболу абьякавых, якія вырашылі спалучыць прыемнае з патэнцыйна карысным. Цягам дня яны былі заўважаны ў розных частках гораду са сваімі немудрагелістымі акцыямі: перад тым як зьдзейсьніць паход у пакаханых беларускімі турыстамі гандлёвы цэнтар «Махіма», што на вуліцы Міндоўга, напалохалі паліцыянта, які ахоўвае беларускае прадстаўніцтва, а падчас экскурсіі па Старой Вільні зладзілі яшчэ адзін пікет на ганку старой віленскай ратушы (трэба прызнаць, месца ня самае вірлівае, ды і прадстаўнікі літоўскай улады бываюць там радзей, чым у якім іншым пункце гораду). Зуброўцы таксама ахвотна давалі інтэрвію мясцовым мас-мэдыя, у якіх выказвалі зьдзіўленьне, што літоўскія сілы правапарадку ніяк не рэагуюць на іх паводзіны, і спадзяваліся, што іх сэктар зь бел-чырвонымі сьцягамі будзе ўпрыгожваць карцінку трансляцыі з матчу, якая ўжыву будзе ісьці па Беларускам тэлебачаньні. Аднак на прыгожую бел-чырвона-белую карцінку зь Вільні зуброўцы дарма спадзяваліся:

тэлетрансляцыя арганізоўвалася сродкамі Ковенскай тэлестудыі, тэхнічныя магчымасьці якой больш чым абмежаваныя. Апараты і рэжысэры, якія працавалі на матчы, былі заклапочаны тым, каб злавіць кадар «у фокусе» хоць на адной з трох камэр, а да гасьцей ім не было ніякай справы.

Кавэр-вэрсія гімну

Па тутэйшых мерках атрымаўся амаль аншлаг. Тры тысячы гледачоў на таварыскай сустрэчы — для Вільні гэта шмат. За сустрэчай таксама назіралі некалькі дзясяткаў парадзік з раддому, вокны якога выходзіць на стадыён «Ветра».

Матч, як і належыць, пачаўся з выкананьня нацыянальных гімнаў. Праўда, гімн Рэспублікі Беларусі чамусьці быў выкананы ў інструментальным варыянце. Як аказалася, яго слоў ня ведалі ні футбалісты, ні зуброўцы, ні людзі, якія размясьціліся на супрацьлеглай трыбуне з чырвона-зялёнымі сьцягамі. Зь літоўскім гімнам накладак не было, зрэшты, нават калі б гучала «мінусоўка», стадыён без праблем выканаў бы ўсе чатыры куплеты песьні Вінцаса Кудзіркі. Сэктар зь літоўскімі ультрас сьпяваў на працягу ўсяго матчу, і шырыня рэпэртуару дазволіла ім не паўтарацца на працягу першай паловы сустрэчы. Вядома, традыцыі харавога сьпеву ў Літве куды глыбейшыя і шырайшыя, але беларускія фанаты на працягу ўсяго матчу ня здолелі арганізавана праспяваць хоць бы «Саўку ды Грышкку».

Былі заўважаны і іншыя рытуальныя моманты. Стадыён «Ветра», на якім адбываўся матч, хоць і зьяўляецца самым сучасным у Вільні, але не абсталяваны электронным таблэ. Задача інфармаваньня была

ўскладзена на правэраную фанэрную шыльду, на якой няўмелымі рукамі чорнай тушшу былі выведзены словы «Baltarusija» і «Lietuva». Надпісы былі зроблены чалавекам, які ніколі ня браў урокаў каліграфіі. Літары атрымаліся рознастыльёвымі і крываватымі. Безумоўна, кранальна, што ў нашы часы татальнай кампютарызацыі ёсьць яшчэ месца для рукапіснага шрыфту, але выкананьне магло быць і лепшым. Лічбы на таблэ зьмяняліся бездумным ручным спосабам. Камусьці ўсё гэта падасца сьмешным, камусьці забаўным, але такі на сёньня стан футбольнай інфраструктуры Літвы.

Дарэчы, інфармацыйная падтрымка сустрэчы ў арганізатараў аказалася не на самым высокім узроўні: судзьдзя-інфарматар абвясчаў нават ня ўсе замены ў складзе зборнай гасьцей. Дробязі, справа жыцьцёвая.

Цяганьне бярвеня

Віленскія заўзятары, якія прыйшлі ня толькі падтрымаць зборную, але і паглядзець на зорак у складзе зборнай беларускай, засталіся расчараваныя. Свой статус майстра падтрымаў хіба Сяргей Гурэнка, які здзіўляе пэрманэнтным запалам на гульнію. Астатнія футбалісты нагадвалі нэўракіругаў на ленынскім суботніку. Працаваць трэба, трэба займацца патрэбнай, але нікому не цікавай справай. Во і цягаюць абрыдлыя бярвёны Ільліча. Два разы па сорок пяць хвілін. Дзевяноста хвілін ганьбы — і забяспечаная старасьць.

Мэгазорка беларускага футболу Аляксандар Глеб быў заўважны толькі першыя дваццаць хвілін. Віталь Кутузаў запомніўся хіба нематываванай грубасьцю, незразумелай у таварыскай сустрэчы. Правы флянг запомніўся тым, што менавіта на ім згасалі ўсе пэрспэктывныя атакі беларусаў.

Гол пры канцы тайму, забіты Дэйвідасам Часнаўскісам, хаця і не вынікаў з ходу гульні, але назваць

яго выпадковым нельга. Футбол — гульня ня вельмі лягічная.

У другім тайме выявілася, што ў літоўскай зборнай ёсьць праблемы з раўзначнымі заменаі. З сыходам з поля галеадора Пошкуса і паўабаронцы Данілявічуса гульня ўраўнавалася, а апошнія дваццаць хвілін беларусы валодалі прыметнай тэрытарыяльнай перавагай, аднак каманда ня здолела знайсці, як зь яе скарыстацца. Сьвісток судзьдзі зафіксаваў канчатковы вынік 1:0, і літоўская зборная атрымала першую ў сваёй гісторыі перамогу над паўднёвымі суседзямі.

Дзеля гледачоў

Пасьля матчу нікому зь беларускіх футбалістаў не прыйшло ў галаву падсыць да беларускага сэктару і падзякаваць фанатам за падтрымку. Магчыма, натужныя «оле-оле-оле, Беларусь жыве» і проста «Жыве Беларусь!» ня надта іх натхнялі на барацьбу, магчыма, не для саматужных спецыялістаў яны ўдзельнічаюць у гэтым дзействе. Але калі каманда не дэманструе прыгожай гульні, не атрымлівае цягам дзесяцігодзьдзя прыметных перамог і не глядзіць у бок заўзятараў, мне цяжка ўявіць, навошта і для каго нацыянальная зборная наагул выходзіць на поле. Магчыма, для чыноўнікаў з футбольнай фэдэрацыі?

Вельмі часта даводзіцца чуць, што ў таварыскіх сустрэчах за зборную ў футбалістаў няма матывацыі. Магчыма, гуляць за нацыянальную зборную (а можа, за зборную такой краіны?) людзям, пра якіх з захапленьнем піша «Прэсбол», сапраўды нецкава. Стымулы стымуламі, але ў спорце існуе такі панятак, як «сэрца чэмпіёна», у які ўваходзіць зарад на барацьбу ў лобным матчы і няўменьне прайграваць у самай параговай гульні.

Адеутнасьць гэтай якасьці і пра-дэманстравалі беларускія футбалісты. Зрабілі яны гэта не ўпершыню ды, магчыма, і не ў апошні раз.

СЬЦІСЛА

Напярэдадні US Open

Максім Мірны й швэд Юнас Б'ёркман выйгралі ў парным разрадзе прэстыжны тэнісны турнір сэрыі «Мастэрз» у Цынцынаці, перамогшы ў фінале зымбабвійцаў Уэйна Блэка й Кевіна Ўльета. Пасьпех даў ім магчымасьць перамясьціцца на першае месца ў рэйтынгу найлепшых пар, а ўласна Мірнаму — з чацьвёртага на другое месца ў індывідуальным рэйтынгу парных тэнісістаў. У панядзелак, 29 жніўня, у Нью-Ёрку стартуе заключны этап сэрыі «Вялікага шлему» — Адкрыты чэмпіянат ЗША па тэнісе. Сёлета на Адкрытым чэмпіянаце Францыі Мірны й Б'ёркман ужо перамагалі.

Ці кропка ў справе Грабоўскага

У панядзелак арбітражны камітэт Фэдэрацыі хакею Расеі / Прафэсійнай хакейнай лігі прызнаў кантракт форварда зборнай Беларусі Міхаіла Грабоўскага з казанскім «Ак Барсам» неспраўдным, дазволіўшы хлопцу выступаць за маскоўскае «Дынама». Грабоўскага не дыскваліфікавалі, як таго патрабаваў рэглямэнт. Аднак будзе праведзена расьсьледаваньне правомацнасьці дзьяньняў беларуса і яго агента.

AP; belapan.com, sport-express.ru

Першы матч фіналу Кубка Беларусі па хакеі 22 жніўня менскае «Дынама» выйграла ў магілёўскага «Хімвалакна» зь лікам 3:1. Перамозе менчукой цешыцца іх група падтрымкі (на фота).

ІНФАРМАТАР

Дыспансэры Менску

Лекава-фізкультурны таварыства «Дынама»
вул.Даўмана, 23, 234-55-82

Кардыялягічны гарадзкі
вул.Кунцаўшчына, 22, 215-47-85

Скурна-вэнэралягічны:
— абласны
вул.П.Броўкі, 7, 232-31-20
— гарадзкі
вул.Прылуцкая, 46а
270-91-01 (даведка), 270-91-07 (прыёмнае аддзяленьне)
— філіял №1
вул.Нахімава, 4, 226-04-10
— філіял №2
вул.Смялячкова, 1, 288-19-55

Наркалягічны
— абласны
вул.Асіпенкі, 23, 288-05-41
— гарадзкі
вул.Гастэлы, 16, 223-58-21
— аддзяленьне №1, 4, 5
вул.Перадавая, 11
235-86-03/86-13/86-01

Экспэртиза алькагольнага ап'янення, 235-87-02
— аддзяленьне №2
вул.Кабушкіна, 54а, 245-75-79
— аддзяленьне №3
вул.Стаханавская, 19,
230-24-04/21-30
— дзённы стацыянар №1
вул.Валгаградская, 63, 266-48-15
— дзённы стацыянар №2
вул.Мажоўскага, 162, 221-79-85
— дзённы стацыянар №3
вул.Алтайская, 64/1, 242-39-97
— дзённы стацыянар №4
вул.Гастэлы, 16, 226-81-58
— дзённы стацыянар №5
вул.Нікіфарова, 3, 260-15-19

Анкалягічны гарадзкі
пр.Ф.Скарыны, 64/3
207-32-90, 231-28-36
(даведка), 268-47-71
(прыёмнае аддзяленьне)

Процісухотны:
— абласны
н.п.Ляскоўка
202-20-93 (галоўны лекар), 202-

АНДРЭЙ ЛІНЬКВІН

20-15 (даведка), 202-20-57 (дзіцячая рэгістратура), 202-21-24 (прыёмнае аддзяленьне)
— гарадзкі №1
вул.Я.Коласа, 57/3
266-00-34 (рэгістратура), 266-01-15 (дзіцячае аддзяленьне)
— №2
вул.Бехцерава, 9, 245-57-05 (рэгістратура), 285-46-89 (дзіцячае аддзяленьне)
— №3
н.п.Навінкі (НДІ пульманалёгіі і фтызіятрыі)
289-82-53, 289-87-91 (дзіцячы кабінэт)

Псыханэўралягічны:
— абласны
вул.Панамарэнкі, 5, 251-50-92/41-70
— гарадзкі
вул.Бехцерава, 3, 245-45-98 (даведка)
— дзённы стацыянар
вул.Чырвоная, 2, 236-62-33
вул.Мініна, 20, 226-29-87
— сэксалёгічны цэнтар
вул.Мендзілеева, 4, 289-58-98, 235-20-52
— гарадзкі дзіцяча-падлеткавы
вул.Кунцаўшчына, 22, 215-08-19

Радыяцыйнай мэдыцыны
вул.Макаёнка, 17, 264-65-10, 264-13-22 (аддзяленьне вадагразелячэньня)

Спартыўнай мэдыцыны:
— рэспубліканскі
вул.Свярдлова, 9, 227-81-29
— абласны
вул.Я.Коласа, 59, 262-42-41/33-06

Сурдалёгічны дыспансэр
вул.Сухая, 8, 200-84-50

Эндакрыналягічны:
— рэспубліканскі
вул.Фабрыцыноса, 13, 222-22-32
— гарадзкі
вул.Кісялёва, 7, 236-66-54

Мэдыка-рэабілітацыйныя экспертныя камісіі
— Менская абласная
вул.Я.Коласа, 59, 262-10-52
— Менская гарадзкая
вул.Кальварыйская, 5, 200-90-36 (даведка)
— Цэнтральная
вул.Кальварыйская, 5, 200-13-92

Мікраённыя
— №1
вул.Кальварыйская, 5, 200-02-50
— №2
вул.Кальварыйская, 5, 200-02-50
— №3
вул.Кальварыйская, 5, 200-00-40

Спэцыялізаваныя
— кардыялягічная
вул.Кальварыйская, 5, 200-00-40
— анкалягічная
пр.Ф.Скарыны, 64, 266-63-80
— артапэда-травматалёгічная
вул.Кальварыйская, 5, 200-20-40
— афтальмалягічная
вул.П.Броўкі, 7-44, 232-05-61
— пэдыятрычная
вул.Кальварыйская, 5, 200-13-92
— профпаталягічная
вул.Убарэвіча, 73, 240-56-22
— псыханэўралягічная
вул.Бехцерава, 3, 245-04-71
— фтызіяпульманалёгічная
вул.Бехцерава, 9, 245-90-10

Мэдыцынскі
УУС адміністрацыі Маскоўскага раёну, вул.Уманская, 108
222-86-04

КАІСА

Яніш мае пасьялоўнікаў

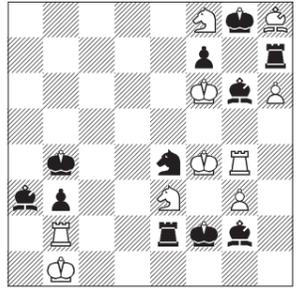
У нататцы «Дзе вы, пасьялоўнікі Яніша?» («Наша Ніва», №25, 8 ліпеня) быў кінуты заклік да складаньня шахматных твораў, дзе фігуры фармавалі б літары альбо лічбы — «НН» ды «100». Неўзабаве лунінецкі гісторык Вадзім Жылко прэзэнтаваў газэце свой узор юбілейнага вышаванья, даслаўшы «сотню» — тры задачы на каапэратыўны мат (дыягр. 1). Нагадаем, што пры такім заданьні чорныя пачынаюць і робяць усё, каб белыя заматалі іх як найхутчэй, — фактычна гуляюць у паддаўкі. Белыя ж імкнуцца выкарыстаць слабасьць чорных найкарацейшым шляхам.

Рашэньні задач В.Жылка даволі нескладаныя, з адным фіналам. У «каапэратывах» звычайна два фіналы, аднак да выяўленчых задач патрабаваньні ніжэйшыя. Нават клясычная троххадовка «Дамоклаў меч» расейца Льлі

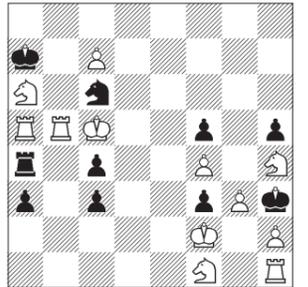
Шумава (1867) дапускае больш чым адно рашэньне.

Тым часам і ў адным з твораў, апублікаваных у «Каісе» 8 ліпеня г.г. (Б: Крг4, Те3, Се2, Ке4, Кг3; Ч: Крг2, пп. f4, f2), выявіліся пабочныя варыянты. Пасья 1. f1Т, апрача аўтарскага 1...Тf3 2. Тg1 Тf2Х, рашае і 1...Cd3 (d1, c4, b5, a6) 2. Тg1 Те2Х. Дэфэкт, які зьніжае вартасьць задачы, лёгка пазьбегнуць, калі слана е2 замяніць на пешку (гл. дыягр. 3). Хоць і ў гэтым выглядзе, паводле слоў нашага няштатнага кансультанта, майстра спорту па кампазыцыі Ўладзімера Сыцова, твор «далёкі ад шэдэўру».

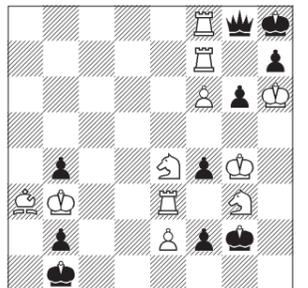
Такім чынам, на сёньня маем дзьве юбілейныя падборкі, хай сабе й не зусім фіналам. У «каапэратывах» зазвычай два фіналы, аднак да выяўленчых задач патрабаваньні ніжэйшыя. Нават клясычная троххадовка «Дамоклаў меч» расейца Льлі

Дыягр. 1. В.Жылко, 2005. «1» — каапэратыўны мат за 3 хады (1. Кра4 Крe1 2. Сb4 Тb1 3. Кра3 Та1Х); «0» унізе і ўверсе — каапмат за 2 хады (1. Тg7 Сg7 2. Ch5 h7Х; 1. Кг3 Тg3 2. Те1 Тg2Х).

Дыягр. 2. В.Рубінчык, 2005. «Н» зьлева і справа — мат за 2 хады (1. с8К+; 1. Кd2).

Дыягр. 3. В.Рубінчык, 2005. «1» і «0» унізе — каапмат за 2 хады (1. Кра1 Сb4 2. b1С Сc3Х; 1. f1Т Тf3 2. Тg1 Тf2Х). «0» уверсе — мат за 1 ход (у чорных няма апошняга ходу, таму яны пачынаюць: 0...g5 1. Th7Х; 0...Фf8+1. Тf8Х).

Конкурс у Лідзе

Да 15 лістапада вашых шахматных навінак чакае «Лідская газета». Конкурс складаньня задач у трох разьдзелах будзе судзіць Віктар Волчак, пераможца чэмпіянату краіны па кампазыцыі, суаўтар файнага зборніку «Паэзія шахмат Беларусі» (2004). Падрабязна пра ўмовы конкурсу можна дазнацца праз http://bychess.narod.ru/uvaga_bel.html альбо даслаўшы запыт арганізатару: symanovich@yandex.ru.

ВАРТА БАЧЫЦЬ

WWW.MOVIEWEB.COM

Пятніца, 26 жніўня

АНТ, 23.35

«Чыкага».

ЗША—Канада, 2002, рэж. Роб Маршал.

Кінаверсія аднайменнага брадвэйскага м'юзыклу.

Роксі Гарт марыць пра песьні й танцы, каб зраўнавацца з самай Вэлмай Келі, каралева м'юзыклаў. І пасьяля таго, як Роксі прыстэрлявае спакушалніка-ашуканца (які так і ня вывёў яе на сцэну), яна сапраўды знаёміцца з Вэлмай... у

турэмнай камэры.

Яскравыя нумары Роксі і Вэлмы (Рэнэ Зэльвэгэр, Кэтрын Зэта-Джонз) забясьпечаны.

М'юзыкал — самы амэрыканскі жанр, з паважнай тэатральнай і кінематаграфічнай традыцыяй. Каб зьвязацца ў фільме, актор Рычард Гір па чатыры гадзіны штодня браў урокі танцаў.

Карціна адзначана шасьцю «Оскарамі» (у тым ліку як найлепшы фільм); трыма прэміямі «Залаты глёбус»: найлепшы фільм, найлепшая мужчынская й жаночая ролі.

Субота, 27 жніўня

БТ, 22.30

«Джэфэрсан у Парыжы».

ЗША—Вялікабрытанія—Францыя, 1995, рэж. Джэймз Айвары.

Гістарычны фільм, мэлядрама.

Напярэдадні Вялікай французскай рэвалюцыі Томас Джэфэрсан прыязджае ў Парыж. Будучы прэзыдэнт ЗША становіцца ўдзельнікам гістарычных падзей і вырашае сардэчныя справы.

Рэжысэр Джэймз Айвары вылучаецца здольнасьцю трапіць і настальгічна аднаўляць атмасфэру эпохі, паказваць чалавека на тле гістарычных канфліктаў.

Галоўныя ролі ў фільме выканалі Нік Нолт, Гвінэт Пэлтроў.

СТВ, 23.25

«Сука-любоў».

Мэксыка, 2000, рэж. Аляхандра Гансалес Інарыту.

Драма.

Кораткі, энэргічны і ап'яняльны фільм мэксыканскага рэжысэра Аляхандра Інарыту. Тры сплеченыя гісторыі пра палюбоўнікаў і сабачы баі, фотамадэль, якой ампутавалі нагу, і забойцу, які марыць сказаць дачцэ, што любіць яе, расказа-

ныя зь неўтаймоўным імпэтам сучаснае кінаклясыкі. Выпрабаваньне любоўю і жарсьцімі, пакутамі — і пранізілівым спачуваньнем. Шматлікія прызы за рэжысуру і акторскую працу на міжнародных кінафэстывалях.

Нядзеля, 21 жніўня

СТВ, 14.25

«Фільм, фільм, фільм!».

Расея, 1968, рэж. Фёдар Хітрук.

Анімацыйная пародыя.

У гэтым трапным і дасьціпным мультфільме апавядаецца пра пакуты й подзьвігі стварэньня кінакарціны. Герой-рэжысэр падазрона нагадвае Сяргея Эйзенштэйна, ягоная стужка — «Івана Жажлівага», а сьмех і жарты Фёдара Хітрука («Канікулы Баніфацыя»), «Гісторыя аднаго злачынства») з задавальненьнем ацэняць ня толькі рэжысэры, але й звычайныя глядачы.

«Лад», 21.25

«Формула каханьня».

Расея, 1984, рэж. Марк Захарав.

Эксцэнтрычная камэдыя, мэлядрама паводле рамана А.Талстога «Граф Каліэстра»

Эксцэнтрычны, іранічны, музычны фільм зь лірыка-гратэскавымі

ролямі (Тацяна Пельтцар, Леанід Бранявой, Аляксандра Захарава) і незабыўнымі сьцэнамі пра «уна мэнта» (дуэт Сямёна Фарады й Аляксандра Абдулава).

АНТ, 22.55

«Банда Келі».

Аўстралія—Вялікабрытанія—Францыя, 2003, рэж.Грэгар Джордан.

Ганстэрская драма.

Гісторыя легендарнага аўстралійскага бандыта Нэда Келі, які сышоў у «Робін Гуды», калі паліцэйскі спакусіўся на сястру і арыштаваў маці. Але гвалт спараджае гвалт.

У фільме здымаліся Джэфры Раш, Арлянда Блум, Наомі Уотс.

Аўторак, 30 жніўня

«Лад», 22.05

«Люстэрка».

Расея, 1974, рэж. Андрэй Таркоўскі.

Аўтарскі фільм-споведзь.

Дзіцячыя ўспаміны, сны, паэзія бацькі, атмасфэра сталінскай эпохі, вайна, маці. Стыхіі вады й агню, хроніка як асабістая памяць, гіпноз кадраў. Трымценны й пекны вобраз чалавечай душы, згодна з Таркоўскім — «увасоблены час».

Андрэй Расінскі

Дзень беларускага пісьменства

4 верасня ў Камянцы (Берасьцейшчына) пройдзе Дзень беларускага пісьменства. Цэнтральнай падзеяй стане Фэстыўаль кнігі й прэсы, дзе будучь працаваць таксама некалькі тэматычных выстаў з навучальнымі дапаможнікамі, дзіцячай літаратурай, кнігамі па экалёгіі і турызме.

Не абдызца бяз выступу фальклёрных калектываў і выстаў народных майстроў.

Перад фэстыўалем пройдзе навукова-творчая экспэдыцыя «Дарога да сьвятыняў» з Жыватворным агнём ад Труны Панскай.

КІРМАШ

У выстаўным павільёне НВЦ «Белэкспа» (Купалы, 27) з 27 да 31 жніўня працуе выстаўка кірмаш «Добры дзень, школа».

ВЫСТАВЫ

Мой горад

У мастацкай галерэі «Ўнівэрсытэт культуры» (Кастрычніцкая пл., 1) з 26 жніўня да 5 кастрычніка будзе працаваць выстава «Мой горад». У экспазыцыі — тут ня толькі Менск, але горад у шырокім сэнсе, такі, якім бачыць яго мастак і кожны з нас — прадстаўлены жываліс, графіка, скульптура, фатаграфія.

Чурлёніс

У ДOME Ваньковічаў (вул. Інтэрнацыянальная, 33а) з 25 жніўня працуе выстава факсымільных рэпрадукцый Мікалоюса Чурлёніса.

Займеньнікі

У Музеі фота (вул.Прытыцкага, 10) да 7 верасня працуе фотавыстава Ганны Громавай і Дзьмітрыя Лельчука «Займеньнікі». Гэта спроба сынтэзу традыцыйнай чорна-белай фатаграфіі з сучаснымі тэхналягіямі апрацоўкі і друку, прычым акцэнт робіцца менавіта на традыцыю.

Васіль Быкаў па-ўкраінску

У наступны чацьвер, 1 верасня, у бібліятэцы Дома Літаратара (Фрунзэ, 5) адбудзецца прэзэнтацыя кнігі апошніх твораў Васіля Быкава ў перакладзе на ўкраінскую мову «Ходільці» («Пахаджане»). Бяруць удзел перакладчык кнігі, украінскі пісьменьнік Аляксандар Ірванец, сябры Васіля Быкава, а таксама Андрэй Хадановіч і Ўладзімер Арлоў, чые кнігі выйшлі сёлета ва Ўкраіне. Пачатак а 16-й гадзіне. Уваход вольны.

ПЭРФОРМАНС

Navinki-2005

27—28 жніўня ў Палацы мастацтваў (Казлова, 3) адбудзецца VII Міжнародны фэстыўаль мастацкага пэрформансу «Navinki-2005». Квіткі: 1500, 1000, 800.

КАНЦЭРТЫ

ДК Прафсаюзаў

25 (чацьвер) — Дайва Старынскайтэ з джаз-квартэтам з прэм'ерай «Джаз-атмасфэра».

ФУТБОЛ

Кубак УЭФА

25 жніўня. БАТЭ — «Крылы Саветаў». Другі матч 2-га раўнду кваліфікацыі.

Барысаў. Гарэды стадыён. Пачатак а 21-й.

Чэмпіянат Беларусі

27 жніўня (субота) «Дняпро-Трансмаш» (Магілёў) — «Славія» (Мазыр) «Шахтар» (Салігорск) — «Лякаматый» (Менск) ФК «Гомель» — «Нёман» (Горадня) «Тарпеда» (Жодзіна) — «Дарыда» (Ждановічы) «Зорка-ВА-БДУ» (Менск) — «Нафтан» (Наваполацк). Стадыён «Трактар». 28 жніўня (нядзеля) БАТЭ (Барысаў) — МТЗ-РІПА (Менск) «Дынама» (Менск) — «Дынама» (Берасьце). Стадыён «Дынама»

КЛЮБНАЕ ЖЫЦЦЕ

Белая вежа (284-69-22, 239-16-00) 25 (чч), 23.00 — «White Tower»: dj Top, dj Grizzly, dj Bergamo 26 (пт), 23.00 — «Acoustic Band». 27 (сб), 1.00 — dj Dee. 28 (ндз), 23.00 — «Acoustic Band». **Bronx** (288-10-61, GSM «Velcom»: 103 і 105) 25 (чч), 22.00 — dj Kulikoff. 26 (пт), 21.00 — «Flat». 28 (ндз), 17.00 — нядзельны кінасэанс. **«Стары Менск»** (289-14-00) 27—28 (сб, ндз), 20.00 — «Папарыс». 3—4 (сб, ндз), 20.00 — «Папарыс». **Графіці** (671-58-65) 31 (ср), 20.00 — «Stop-time». Адкрыцьцё сэзону вечароў джазавай музыкі.

2 (пт), 20.00 — «Ляляная мурашка», «Папарыс», «Валік Грышко і ўсе».

Izюм (206-66-18)

25 (чч), 22.00 — «Royalty R'n'B». 26 (пт), 22.00 — «Love party». 27 (сб), 22.00 — «Fusion party». 28 (ндз), 21.30 — live: «Blues Street» / «Sunday dance»: dj Luxur. **Madison** (219-00-10) 25—27 (чч—сб), 22.00 — dj Nice. 28 (ндз), 23.00 — «Staff party». **X-Ray** (223-93-55) 26 (пт), 22.00 — dj Top. 27 (сб), 22.00 — dj Buster. **Presto** (232-54-49, 232-15-79) 27 (сб), 23.00 — «Back to School».

КІНО Ў МЕНСКУ

Рэпэртuar менскіх кінатэатраў з 26 да 28 жніўня

«Аўрора» (253-33-60) «Мама, не бядай-2»: 26 (пт) 17.00 (іл), 19.00, 21.00. «Востраў» (2с, прэм'ера): 27, 28 (сб, ндз) 13.30, 15.50, 18.10, 20.40. «Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3D»: 26—28 (пт—ндз) 10.30 (іл), 12.30, 14.30, 16.30, 18.30, 20.30. **«Берасьце»** (272-87-91) «Няўлоўны» (прэм'ера): 26 (пт) 13.00, 15.00, 17.00 (іл), 19.00; 27, 28 (сб, ндз) 13.00 (іл), 15.00, 17.00, 19.00. «Горад грахоў»***: 26—28 (пт—ндз) 21.00. **«Дружба»** (240-90-13) «Усе ці нічога»***: 26—28 (пт—ндз) 16.30 (іл), 19.00, 21.00. **«Кастрычнік»** (232-93-25) «Мадагаскар» (прэм'ера): 26 (пт) 14.40, 16.30; 27, 28 (сб, ндз) 13.00 (іл), 14.40, 16.30. «Мама, не бядай-2»: 26 (пт) 18.40, 21.00. «Востраў» (2с, прэм'ера): 27, 28 (сб, ндз) 18.20, 21.00. **«Масква»** (203-14-48) «Мадагаскар» (прэм'ера): 26 (пт) 17.00, 19.00; 27, 28 (сб, ндз) 12.50 (іл). «Мама, не бядай-2» (прэм'ера): 26 (пт) 21.10. «Востраў» (2с, прэм'ера): 27, 28 (сб, ндз) 14.20, 16.40, 19.00, 21.20. **«Мір»** (288-22-33) «Прыгоды Шаркбоя і Лавы-3D»: 26—28 (пт—ндз) 12.00, 13.00, 14.00, 15.00, 16.00, 17.00. «Няўлоўны» (прэм'ера): 26—28 (пт—ндз) 19.00, 21.10. «Містэр і місіс Сьміт» (2с): 26—28 (пт—ндз) 18.10, 20.30. **«Перамога»** (203-77-66) «Найлепшы дзень майго жыцьця» (прэм'ера): 26 (пт) 14.40, 16.50, 21.00; 27, 28 (сб, ндз) 14.40, 16.50, 21.00. **«Забіць Фройда»***** (прэм'ера): 26—28 (пт—ндз) 16.50 (іл), 19.00, 21.00. **«Піанэр»** (227-64-87) «Імпэрыя ваўкоў»*** (2с): 26—28 (пт—ндз) 18.40, 21.00. «Дзівоўная даліна»: 26—28 (пт—ндз) 16.00. **«Цэнтральны»** (200-34-16) «Усе ці нічога»***: 26 (пт) 11.00, 13.30, 18.30, 21.00; 27, 28 (сб, ндз) 11.00 (іл), 13.30, 18.30, 21.00. «Вайна сусьветаў»: 26—28 (пт—ндз) 15.50.

Ворша-2005

Адзначэньне ўгодкаў Аршанскае бітвы адбудзецца 3 верасня, а 19-й. Да месца можна даехаць з чыгуначнага вакзалу Воршы на аўтобусе №11 да аўтавакзалу (канец маршруту), далей аўтобусам «Ворша—Дуброўна» да прыпынку «Гацькаўшчына». Гуртам можна наняць маршрутку з чыгуначнага вакзалу проста да Гацькаўшчыны.

Ад прыпынку «Гацькаўшчына» да месца каля 1 км. Спадарожныя цікавосткі: абাপал Цэнтральнай плошчы знаходзяцца **музей Уладзімера Караткевіча** і Прыдняпроўскі парк з **памнікам** пісьменьніку на месцы хаты, дзе прайшло ягонае дзяцінства.

У касьцёле Сьв. Язэпа захоўваецца **копія вядомай карціны «Аршанская бітва»**, да касьцёлу можна даехаць маршрутам №1 да прыпынку «Швейная фабрыка».

Даведкі: mihalca@tut.by

16.50, 21.00; 27, 28 (сб, ндз) 14.40 (іл), 21.00.

«Забіць Фройда»*** (прэм'ера): 26—28 (пт—ндз) 16.50 (іл), 19.00.

«Піанэр» (227-64-87) «Імпэрыя ваўкоў»*** (2с): 26—28 (пт—ндз) 18.40, 21.00.

«Дзівоўная даліна»: 26—28 (пт—ндз) 16.00.

«Цэнтральны» (200-34-16) «Усе ці нічога»***: 26 (пт) 11.00, 13.30, 18.30, 21.00; 27, 28 (сб, ндз) 11.00 (іл), 13.30, 18.30, 21.00.

«Вайна сусьветаў»: 26—28 (пт—ндз) 15.50.

(2с) — кінафільм падоўжанай працягласьці (іл) — ільготны сэанс (зьніжка 50% для ўсіх глядачоў)

Рэйтынгавыя абмежаваньні: *** — дзеці да 16 год не дапускаюцца; **** — дарослым з 18 год.

КІНО ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

«Аўрора» «Лемані Сьнікет: 33 няшчасці»: 27, 28 (сб, ндз) 11.30.

«Бярэсьце» «Супрэсьмейка»: 26—28 (пт—ндз) 11.00.

«Дружба» «Браток медзьведзяна»: 26 (пт) 10.30; 27 (сб) 13.00; 28 (ндз) 11.00.

«Ледавіковы пэрыяд»: 26 (пт) 14.00; 27 (сб) 11.00; 28 (ндз) 13.00.

«Піанэр» «Нязнайка і Барабас»: 26—28 (пт—ндз) 10.20.

«Горад чарадзеяў»: 26—28 (пт—ндз) 12.00.

«Гуляй, як Бэксэм»: 26—28 (пт—ндз) 13.40.

ндз) 11.00.

«Дружба» «Браток медзьведзяна»: 26 (пт) 10.30; 27 (сб) 13.00; 28 (ндз) 11.00.

«Ледавіковы пэрыяд»: 26 (пт) 14.00; 27 (сб) 11.00; 28 (ндз) 13.00.

«Піанэр» «Нязнайка і Барабас»: 26—28 (пт—ндз) 10.20.

«Горад чарадзеяў»: 26—28 (пт—ндз) 12.00.

«Гуляй, як Бэксэм»: 26—28 (пт—ндз) 13.40.

КІНО НА DVD

Master Records «Зямля мёртвых» Фільм жахаў, баявік, антыўтопія-прыпавесьць. ЗША—Канада, 2005, рэж. **Джордж А. Рамэра**. У ролі: **Сайман Бэйкер, Дэнис Хопэр, Ася Арджэнта**. Зямля захоплена зомбі. Пазасталыя людзі ў асаджаных гарадах трымаюць абарону, але грамадзтва расколота на купку багаццяў і натоўп жабракоў. Апошняя частка культавага эпэсу ад жывога кілясыка і стваральніка жанру — **Джорджа А. Рамэра**. Менск, Кісялёва, 12, т.643-21-08

КІНО НА ВЫХОДНЫЯ

Дасьціпныя таямніцы фрайдызму

«Забіць Фройда» («Inconscientes») Гішпанія—Нямеччына—Італія—Партугалія, 2004, каляровы, 100 хв. **Жанр:** іранічная камэдыя. **Адзнака:** 7,5 (з 10).

Барсэлёна, 1913 год. Псыхіятар Леон Парда, які пазнаёміўся з тэорыяй сэксуальнасьці Зыгмунда Фройда, кідае цяжарную жонку Альму зь няўцямнымі тлумачэньнямі. Альма і муж яе сястры Сальвадор вядуць пошукі нечакана зьнікллага. А ключом служыць дысэртацыя Леона пра чатырох гістэрычак...

«Забіць Фройда» — дасьціпная, лёгкая, сьмешная камэдыя Гаакіна Арыстрэлы з дынамічным сюжэтам, дзе знаходзіцца месца і дэтэктыўным інтрыгам, і страшным тайнам, і любоўным шматкуткам, і дэдулю Фройду. Праз стагодзьдзе пасля скан-

дальных адкрыцьцяў венскага доктара псыхааналізу стаўся абавязковым і зацэрым штампам — і аўтары карціны могуць дзавольці сабе іранізаваць зь цёплай настальгіяй. Скандальна садамаза-

хізму, тайных вечарынак трансвэстытаў, інцэсту і гомазэратызму пададзеныя з ашалалляльнай нявіннасьцю, наўным і мудрым тактам ды здаровым гумарам.

Залатыя рамачкі кадраў, сынэфільскія намёкі на хроніку, касцюмы, аўтамабілі-карэты ствараюць стыльную атмасфэру. Сцэнар Дамініка Гарары й Гаакіна Арыстрэлы легкадумна-бездакорны, кожная фраза страляе, сцэны й жэсты вывераныя — гумар адточаны й зусім няплюгі.

Леанор Ўотлінг (Альма) і Люіс Тасар (Сальвадор) іграюць нязмушана, але ў фільме ўсе акторы на сваім месцы — акторскі ансамбль зладжаны, і нават эпизадныя ролі добра прадуманыя.

Глядачы плакалі ад рогату на Маскоўскім фэстыўале, дзе карціна была прадстаўлена; да плачу могуць далучыцца й меншчэ. **Андрэй Расінскі**

РОК ПАСЬЛЯ ВАКАЦЫЯЎ

29 жніўня 18:00 «Рэактар»

пераможцы фэсту **БАСОВІШЧА:**

PARTYZONE
INDIGA
POSTSCRIPTUM
ТАРПАЧ
(прэзэнтацыя альбому "Усе будзе...")

З.Б.М.Я.Я.
ТАВАРЫШ МАЎЗЭР
(Магілёў)

СЬЦЯНА і іншыя.

Даведкі па тэл. 6490888, 7662425 w1979@tut.by www.BMA.home.by

ИЗРУК В РУКИ TUT.BY ВОКА Наша Ніва ПРоспект МИКСЕР

Гэта сьвятое

Правіннасьць вешальнікаў флэшак пра прэзыдэнта ня ў тым, што яны некарэктна яго малявалі, а ў тым, што яны ўвогуле яго малявалі. Фэльетон **Лёліка Ушкіна**.

Цяжка ўявіць, што БРСМ у кантэксьце апошніх падзей спусьціць разнарадку: «Для барацьбы з анімацыйнымі правакацыямі ў сетцы тэрмінова арганізаваць пры кожным абкаме мультстудыі і папулярываць курс дзяржавы праз пазытыўны вобраз бацькі-мульцяшкі». Або загадчык прэзыдэнтавай гаспадаркі расколяцца на баблю і перакупіць Куваева, каб расейскі аніматар зафігачыў пралукашэн-

каўскі мульт з Масяняй. Па сюжэце Масяня сустракаецца зь беларускім правадыром і ў захапленні гаворыць: «Ану, бацька, хадзем мо пакурым!»

Любы графічны вобраз правадыра выклікае спантаннае жаданьне набраць тэлефон даверу КДБ.

Усё таму, што выяўленьне асобы графічнымі сродкамі (малюнак, мультык) — гэта заўсёды маленькая няўдалая апэрацыя па кланаванні. Мастак або мультыплікатар, нават малюючы пад капірку, усё роўна дапусьціць нейкі дэфэкт, адыход ад арыгіналу хоць бы таму, што ў яго ёсьць свой стыль.

Цяжка ўявіць сябе, што было б, калі б у дзяржаўных установах дазволілі вешаць

партрэты кіраўніка дзяржавы ў выкананьні прадстаўнікоў розных мастацкіх школ. Ну, сапрэалізм я яшчэ разумею. Аднак, убачыўшы у холе якога-небудзь міністэрства партрэт Яго пэндзля нейкага кубіста, прадстаўнік электратату трохі ачумеў бы: квадратныя вусы рознага колеру не адпавядаюць іміджу палітыка, які выратаваў краіну ад буры.

Такім чынам, лётка Макіявэлі патрабуе абмежаваньня права на выяўленьне самаходка, які зьяўляўся расейцаў з чамаданаў. Бога не малююць! — як у жыдоў. Тыя зарбараняюць маляваць Яхве, спасылаючыся на выпадак з Ааронам. Гэты габрэйскі Цэрэтэлі выявіў бога ў вобразе цяльца і замаладзіў ізраільцянам маліцца ідалу. На-

туральна, арганізаваны Ааронам фэст ператварыўся ў фэтышысцкую оргію. Нарэшце, мусульмане проста замянілі партрэт Алага пэнтаграмай.

Ня дзіўна, што сёньня прадаўцоў опіюму для народу абсалютна ня парыць фэномэн папулярнасьці флэш-анімацыі. Паспрабуй зрабі героем мультыка пэнтаграму. А жыхароў Драздоў парыць. Адзінае выйсьце — указ аб забароне выяўленьня шэрагу палітыкаў. Як і ў справе са словам «беларускі», манапольнае права адлюстраваньня іх фізіяноміі павінен мець выключна спэцкамбінат.

Ліцэнзія №02310100189 ад 24 траўня 2001 году

АЛТУС ПЛЮС

ПАДАРОЖЖА Ў БУДСЛАЎ

У Будславе вы наведаеце касцёл XVI—XVII стагодзьдзяў, дзе пабачыце вобраз Будслаўскай Божай маці. У мястэчку Удзела вы зможаце паглядзець беларускую батлейку. У Глыбокім — наведаць мясцовыя царкву і касцёл. Але самым цікавым пунктам вандроўкі будзе Мосар. У летні час гэта месца асабліва прыгожае, нездарма яго называюць беларускай Швайцарыяй. Яшчэ гэтае мястэчка вядомае дзякуючы мясцоваму ксяндзу Ёзасу Бульку.

Ад'езд у вандроўку 27 жніўня ад аўтастанцыі «Дружная». Колькасьць месцаў абмежаваная! Больш падрабязную інфармацыю можна атрымаць па тэлефоне: **222-46-51**.

Анонс: 4 верасьня — Дзень беларускага пісьменства ў Камянцы.

ЗАПРАШАЕМ У ПАДАРОЖЖА

4 верасьня (нядзеля) па маршруце:

Менск — Ішкалдзь — Вольна — Паланэчка — Завосьсе — Сталовічы — Новая Мыш — Крошын — Стайкі — Менск.
Т.: **232-54-58, 622-57-20** (Зьміцер)
264-12-38, 776-24-35 (Павал)

КОШТЫ

На платныя прыватныя абвесткі (для прыватных асобаў) на с. 24

Рэкламныя расцэнкі:

— да 20 словаў (тэкставы модуль) — 4100 руб.
За кожны наступны 20 словаў (тэкставы модуль) — 4000 руб.
Аформленая абвестка з улікам кошту арыгінал-макету за 1 см² — 650 руб.

Абвесткі палітычнага характару і ад грамадзкіх арганізацыяў аплачваюцца паводле рэкламных расцэнак для канэрцыйных абвестак. Каб замовіць платную прыватную абвестку, трэба пераклаць грошы праз пошту на разліковы рахунак: УНП 101115521. Рэдакцыя газеты «Наша Ніва», вул.Калектарная, 11. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», код 764.

На зваротным баку бланка паштовага пераказу у сэктары «Для пісьмоўых паведамленьняў» запісваюцца дакладна і чытальна тэкст абвесткі, тэлефон для сувязі і абавязкова дадаецца сказ: «За рэкламныя паслугі». **Даведкі праз т. (017) 284-73-29**

Наша Ніва

незалежная газета

заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991

галоўныя рэдактары «Нашай Нівы»:
З Вольскі (1906), А.Уласаў (1906—1914),
Янка Купала (1914—1915), А.Луцкевіч,
У.Зямляроўскі (1920), С.Дубавец (1991—2000).

сакратарка рэдакцыі Наста Бакшанская
галоўны рэдактар Андрэй Дынько
фотарэдактар Арцём Ява
нам. галоўнага рэдактара Андрэй Скурко
мастацкі рэдактар Сяргей Харэўскі
выдавец і заснавальнік Фонд выданьня газэты «Наша Ніва»

АДРАС ДЛЯ ДОПІСАЎ:
220050, Менск, а/с 537
Tel/fax: (017) 284-73-29, 8-029-613-32-32,
8-029-707-73-29.
E-mail: nn@promedia.by
On-line: www.nn.by

© НАША НИВА. Спасьлілка на «Нашу Ніву» абавязковая. 12 палос фарматам А2, 6 друк. арк. Друкарня РУП «Выдавецтва «Беларускі Дом друку». Менск, пр. Ф.Скарыны, 79. Рэдакцыя не нясе адказнасьці за зьмест рэкламных абвестак. Кошт свабодны. Пасьведчаньне аб рэгістрацыі пэрыядычнага выданьня №581 ад 4 ліпеня 2002 г., выданае Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрас: г.Менск, вул.Калектарная, 20а, п. 2а. Р/р 3015212000012 у МГД ААТ «Белінвестбанк», Менск, код 764.

Наклад 3329 Газэта выдаецца 48 разоў на год.
Нумар падлісаны ў друк 20.00 24.08.2005.
Занова № 4854

Рэдакцыйны адрас: Менск, Калектарная, 20а/2а

20 жніўня сябры незарэгістраванай вайскова-патрыятычнай арганізацыі «Белы легіён» здавалі іспыты на права насіць «сталёвы барэт». Спачатку яны паслухалі імшу ў Жыровічах. Потым былі пяцікілямэтровы крос, жорсткая паласа перашкодаў і спарынг-баі пры сьвятле вогнішча. Узнагароды ўручалі пад сьценамі Мірскага замку.

ПРЫВАТНЫЯ АБВЕСТКІ

НЯНЯ

Шукаем няню для хлопчыка пяці месяцаў. Т.: 661-64-40 альбо 291-98-35

Беларускамоўная няня шукае працу. Т.: 372-96-32

КАМПУТАР

Прадам новы кампютар. Любое зьмяненне канфігурацыі. Тан-на, зь фірмай гарантыяй. Т.: 780-06-42

КАНТАКТЫ

Паважанае спадарства! У найбліжэйшы час плянуецца адкрыцьцё беларускамоўнага сайту. Кожны з Вас мае магчымасьць даслаць на адрас 08.09.1514@tut.by любую інфармацыю (дзіські, вершы, артыкулы, уласныя меркаваньні па пытаньнях, якія Вас турбуюць, прапановы, розныя думкі і г.д.). Уся гэтая інфармацыя будзе размешчана на сайце. Спадзяюся на плённае супрацоўніцтва з кожным беларусам! Жыве Беларусь!

Шукаю ахвотных да пашыву ўніформы і ўдзелу ў ваеннай рэканструкцыі БКА. bka_1943@mail.ru

КНІГІ

Прадаю кнігі «Міндаў, кароль Літвіі...» (40 тыс.), «Старинные усадьбы Берестейщины» (60 тыс.; у кнігарнях няма), «Первый Литовский Статут» (110 тыс.), «У кіпцолах ГПУ» (5 тыс.) ды інш. Т.: 400-45-91

Прапаную кнігі: «Беларускі клясычны правапіс», слоўнік Байкова—Некрасавіча, «Матэматычная энцыклапедыя», «Міндаў,

кароль Літвіі». Зьявілася кніга «Сьпіс землеўладальнікаў Менскага павету». Т.: 753-91-96

Набуду кнігу «Беларуская міталёгія. Энцыклапэдычны слоўнік». Т.: 714-92-77

Набуду кнігі «Недастраляны» С.Підгайнага (т.1, 2), «Беларусы на Салаўках». У любым варыянце (арыгінал, ксэракопія, «Word», PDF). Т.: 404-47-24, e-mail: adamovitch@yandex.ru

Прадам кнігі: «Словарь белорусского наречия» 1870 г. І.Насовіча, факс. выд.; «Беларуска-расейскі слоўнік» 1926 г. Байкова, Некрасавіча, факс. выд.; «Тэўтонскі ордэн», «Армія Краёва на Беларусі», «Словедзь» Л.Геніюш, А.Разанаў ды шмат інш.; гісторыя, архітэктура, паэзія, проза. Т.: 753-70-05

Прадам кнігі: «Беларускі арнамант» М.Кацара, «Пан Тадэвуш», «Кароткая гісторыя Беларусі» В.Ластоўскага, «Да гісторыі беларускай эміграцыі на Нямеччыне 1939—1951 гг.» А.Вініцкага, «Беларуска-польскі размоўнік», Ніцша, Гэта, Маэн, Крашэўскі, Цвайг, Рыльке, Брэхт ды шмат іншых. Т.: 753-70-05.

Біяграфія ППРБ, іншыя кнігі, часопісы, газэты, календары, значкі, музыка і фільмы на CD ды касэтах, новыя майкі на Румянцава, 13 (ТБМ). Панядзелак — пятніца (15.30—19.00). Т.: 707-40-01

ПРАЦА

Якасна выканаю пісьмовыя працы па беларускай гісторыі, літаратуры і мове. Зьяўрацца загадзя пасля 17-й. Т.: 235-18-72. Юры

«НН» 100 ГАДОЎ З ВАМІ

Зь Беларусі і Літвы

Сяло **Белавезж**, Пружанск. пав., Гродзен. губ. Так званая «сыбірская» язва прайшла; зьверы хварэць перасталі, але на месца гэтага хварэе скаціна на языкі і ногі (яшчур). Дахтары зь Пецярбургу, Юр'ева і з губэрні яшчэ не разьехаліся, таксама ёсьць яшчэ і паліцыя з Гродны і Беластоку. Сяляне тутэйшыя не даюць лячыць жывёлу, бо, кажуць, баяцца штрафу за кожную захварэўшую скаціну; таму нават і не гавораць, што ў каго захварэла. Найбольш хварэе жывёла на граніцы Брэсцкага павету.

І.Во-ко [Язэп Варонка? — «НН»]

З усіх старон

У Аўстрыі. У Марыенбадзе зьяжджаюцца імператары аўстрыйскі Пранцішак—Язэп і нямецкі, Вільгельм. Туды прыяжджае галоўны міністар турэцкі на перагаворы з галоўным міністрам аўстрыйскім. Адтуль турэцкі едзе ў Нямеччыну і ў Бэрліне мае быць у імператара.

№32, 1910 г.